

«I en hverdag av uvisshet, kan ansatte gi håp»

*En kvalitativ studie av ansattes opplevelse av å
utøve omsorg til enslige mindreårige asylsøkere på
asylmottak.*

av Ann Meritta Cruz

Masteroppgave i sosialfaglig arbeid med barn og unge

Høgskolen i Lillehammer

15.05.18

FORORD

Endelig er det min tur til å levere masteroppgaven som markerer min avslutning på Master i sosialfaglig arbeid med barn og unge. Mine år som student har vært lærerike og spennende. Dere vil kunne se endring av mitt etternavn fra Rajan som det står på informasjonsskrivet og samtykkeerklæring og NSD papirene, til Cruz som dere ser på første side. Jeg skiftet etternavnet rett før innlevering.

Jeg har så uendelig mange jeg ønsker å takke. Jeg vil aller først starte med å takke min tidligere veileder, Liv Randi Rolland, og min nåværende veileder, Anne Sigfrid Grønseth ved Høgskolen i innlandet, som er de mest inspirerende veilederne man kan ha. Begge har gitt meg gode innspill og konstruktiv kritikk under hele prosessen.

Med et humør som har gått mye opp og ned, som et berg og dal bane, kan det ikke ha vært lett å være rundt meg. Jeg vil takke min beste venn og min fantastiske mann, Christian August Amadeus Cruz. Takk for støtte, positive ord, god hjelp med korrekturlesing av avhandlingen, og at du alltid har hatt troen på at jeg ville fullføre. Takk til mine gode venninner: Theebiga, Shakiththiya og Natalie med fine samtaler, mye latter og herlige pauser.

Fra starten av min masteroppgave har livet bydd på mange overraskelser, som til tider har gjort skriveprosessen utfordrende. En ekstra stor takk til mine foreldre og svigerforeldre som har tatt godt vare på meg, med motivasjon og gode ord, samtidig har de kommet over med mat til meg, under hele prosessen.

SAMMENDRAG

«I en hverdag av uvisshet kan ansatte gi håp» - En kvalitativ studie av ansattes opplevelse av å gi omsorg til enslige mindreårige asylsøkere på asylmottaket.

Datamateriale i denne oppgaven er hentet inn gjennom intervjuer med fem miljøterapeuter/miljøarbeidere på to asylmottak i to forskjellige landsdeler av Norge, Østlandet og Midt-Norge. Bakgrunnen for dette valget er en vurdering over å komme nærmere inn på de som jobber med ungdommene, og få et større perspektiv ved å velge mer enn en landsdel. De ansatte forteller om utfordringer i deres jobb., likevel har de også en del positive sidene ved måten de arbeider på. De ansatte beskriver i intervjuene om hva de legger i omsorgsrolle overfor brukerne, og det kommer frem at de har forskjellige måter å uttrykke og utøve omsorg på. De ansatte på mottakene er pålagt å følge de reglene som er satt opp der. I intervjuene var alle ansatte samkjørte på at de var opptatt av «barnets beste» og det var målet i alt de gjorde, samtidig som de ønsket å være lojale mot arbeidsgiver, noe som ikke var like enkelt til tider.

I denne oppgaven har jeg fokusert på to mottak. Den ene kaller jeg «snøfnugg» hvor jeg intervjuer tre ansatte og den andre heter «løvetann» med to ansatte. Jeg undersøker tre deler ved ansattes opplevelse av å gi omsorg til de enslige mindreårige asylsøkerne på disse to mottakene. Det første omhandler om de hvordan ansatte bygger tillit til EMA, hva ansatte lykkes med og hva som er utfordrende. Den andre delen går jeg over til hvor nær eller fjernt man skal forholde seg til EMA og om ansatte opplever at de lykkes eller om det er utfordrende. Den siste delen forteller jeg om sårbare samtaler fra ansattes side. Hvordan ansatte føler de håndterer slike situasjoner. Lykkes de eller er det en del utfordringer?

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1.0 INNLEDNING – HVA ER GOD NOK OMSORG FOR EMA	6
1.1 Problemsstilling	7
1.2 Oppgavens Oppbygging	9
2.0 BAKGRUNN OG KONTEKST	11
2.1 Enslige mindreårige asylsøkere	11
2.2 Hvor bor de enslige mindreårige asylsøkere som er over 15 år?	13
2.3 Asylprosessen	14
2.4.0 Hvem har ansvaret for å ivareta de enslige mindreårige asylsøkerne?	15
2.4.1 UDI har hovedansvaret	16
2.5 Hva kjennetegner enslige mindreåriges livssituasjoner ut fra tidligere forskning?	19
3.0 HVA MÅ TIL FOR Å IVARETA EMA OMSORG	22
3.1 Krav til omsorgsarbeid	24
3.2.0 Traumebevisst omsorg	25
3.2.1 Trygghetsbro mellom EMA og ansatte	28
3.2.2 Gode relasjoner mellom EMA og ansatte	29
3.2.3 Regulering av følelser hos EMA	31
3.3 Toleransevinduet	33
3.4 Tilknytningsteori	35
3.5 Betydningsfulle voksne på asylmottak – ansattes rolle	36
3.6 Miljøterapeutisk grunnstruktur	38
3.7 Transnasjonal relasjon og kultur variasjoner blant EMA	38
3.8 Veien videre: I hvor stor grad klarer de ansatte å utøve omsorg?	41
4.0 EMPIRI: KVALITATIV UNDERSØKELSE	42
4.1 Valg av metode, begrunnelse og vitenskapsteoretisk forankring	42
4.2 Beskrivelse av mottak	44
4.3 Rekruttering av respondenter	45
4.4 Presentasjon av respondentene	46
4.5 Utforming og utprøving av intervjuguide	47
4.6 Gjennomføring av intervjuene	48
4.7 Bearbeidelse og transkribering av data	50

4.8 Analyse	50
4.9 Relabilitet, validitet og generalisering	51
4.10 Før-forståelse	53
4.11 Etiske refleksjoner	55
5.0 PRESENTASJON OG DRØFTNING AV FUNN: OMSORGSARBEID	57
5.1 Hvordan kan ansatte bygge opp tillit?	57
5.2 Nær eller fjern relasjon mellom ansatte?	66
5.3 Sårbare samtaler fra ansattes perspektiv	73
6.0 SAMMENDRAG	77
LITTERATURLISTE.....	80
Vedlegg 1	85
Vedlegg 2	86

1.0 INNLEDNING – Hva er god nok omsorg for EMA?

I Norge finnes det lite systematisk og dokumentert kunnskap om opplevelsene til ansatte, som jobber med enslige mindreårige asylsøkere på asylmottak. Enslige mindreårige asylsøkere har noen fellestrekk som binder dem sammen som en kategori. De har flyktet fra sitt opprinnelige hjemland. De har erfaring med oppbrudd og er i et helt nytt land, uten foreldene sine. De er barn, men deres livshistorie er ikke i nærheten av hva vi forventer at et barns livshistorie skal være. De kan ha noe lik livssituasjon i Norge som skole og fritidsaktiviteter, men de har ulik bakgrunn, ulike forutsetninger og behov, og dette kan være en av utfordringene de ansatte har i arbeid med de enslige mindreårige (Barne- og familiedepartementet, 2001). En av utfordringene ligger dermed i å gi den omsorgen som hvert enkelt barn har behov for. Disse barna har behov for voksne omsorgspersoner helt fra de ankommer Norge. De ansatte ved asylmottakene blir ungdommenes omsorgspersoner, ettersom ungdommene flytter fra familien og de ansatte er nødt til å ha kunnskap om hvert enkeltes situasjon, samt kunne gi ungdommene den hjelpen og støtten de trenger gjennom omsorg.

Alle barn som er under 18 år i Norge, har behov for både hjelp og beskyttelse, og de faller i prinsippet under barnevernets ansvarsområde, hvis de skulle ha behov eller krav på å bli tatt hånd om av barnevernet. Dette skiller seg ut når det kommer til de enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge. Barna mellom 15 og 18 år har utlendingsdirektoratet (UDI) ansvar for, og dette er på bakgrunn av at barnevernet mangler ressurser og dermed har barnevernet kun ansvar for de under 15 år (Regjeringserklæring, 2009). Dette kan være en utfordring for de ansatte i mottakene som jobber med de enslige mindreårige over 15 år. Flere rapporter har vært entydig på at barna mellom 15-18 år ikke er tilfredsstillende når det kommer til omsorg, og at det bør være omsorgstilbud for denne gruppen på lik linje med omsorgssenteret (Reddbarna, 2016). I Levekår for barn i asylsøkerfasen (2015) kommer det frem at ansatte mener at rammevilkårene på mottaket ikke er gode nok, og at de har utfordringer i å yte «god nok» omsorg for barn med traumer. RTVS har den senere tid satset på å øke kompetansen knyttet til personer med traumatiske erfaringer, noe som tyder på at det finnes behov for økt traumeforståelse i asylmottak og andre institusjoner i samme situasjon (RTVS).

I Norge har det vært en sterk økning i 2015 på grunn av Syria krisen, med 5480 enslige mindreårige asylsøkere, med de to siste årene har det sunket igjen. Ustabile konflikter og asylstrømning fra forskjellige land er en av årsakene til at det kan være vanskeligere for

ansatte å forutse hvilke omsorgsbehov disse barna har, og hvordan ansatte best mulig skal tilrettelegge for hvert individ. Dermed vil det være interessant å studere nærmere på hvordan de ansatte opplever å gi omsorg til disse ungdommene på asylmottaket. Det er tydelig at hjelpeapparatet og omsorgspersonene som er rundt de enslige mindreårige har store utfordringer, samt er det lite forutsigbarhet og store variasjoner i hvilket utfordringer de ansatte på asylmottaket står overfor til enhver tid.

1.1 Problemsstilling

Gjennom utdanningsårene mine på Lillehammer har innvandrere og asylsøkere opptatt meg som fagområde. Artikler har heller ikke vært en mangelvare i mediene de siste årene, spesielt innenfor å utføre omsorg. Dette vekket en nysgjerrighet i meg over hvilke utfordringer de ansatte opplever i å gi omsorg til disse ungdommene på mottak her i Norge. Underveis i utdanningen min, samt som en engasjert samfunnsborger, har også tanken slått meg om hvilket fokus mediene ofte har innehatt de siste årene. Temaene har ofte rettet mot negativitet og det forteller meg at innvandrere og asylsøkere bærer preg av å være et problemområde i samfunnet hvor ansatte ikke får gitt «god nok» omsorg.

I dagens samfunn ser det ut til at det entydige fokuset, som kun har vært negativitet, er på vei til å snu for asylsøkere. Det har ifølge Oppedal, Seglem & Jensen (2009) vært flere rapporter som er publisert med fokus på omsorg og tilrettelegging for enslige mindreårige på mottak ved å forske på barna, der traumebevisst omsorg står i fokus. I tillegg til å fokusere på det negative bør vi heller rette spørsmålet om hvordan vi kan hjelpe, ved å se på utfordringene og opplevelsene til de ansatte som skal utøve omsorg til disse barna. Mediene fremhever asylsøkerne som sammensatt og kompleks gruppe. Jeg har ikke jobbet innenfor mottaket, men jeg har flere venner som jobber og har jobbet der og med min generelle erfaring med å jobbe med ungdommer på omsorgs institusjon, sa noe meg at det fantes en større grad av optimisme, drømmer og håp enn det inntrykket jeg satt inne med. Med iver og engasjement satt jeg i gang en prosess som viste seg å bli vanskeligere, men enda mer spennende og kompleks enn jeg ventet.

Mitt interessefelt er å finne ut hvordan det jobbes på mottaket ved å høre ansattes opplevelser av å gi «god» omsorg. Traumebevisst omsorg som annalistisk tilnærming, har vekket en interesse i meg siden første gang jeg hørte om det og traumebevisst omsorg har det blitt mer fokus på, innad ulike omsorgsarbeid på institusjoner. Den teoretiske tilnærmingen til studiet er traumebevisst omsorg, gjennom å trekke frem ansattes måter å reflektere og resonnere seg

frem til vanskelige utfordringer i omsorgsarbeidet på to ulike mottak. I denne studien har jeg tatt i bruk traumebevisst omsorg ved å fokusere på trygge rammer, tillit og relasjonsbygging, affektregulering. Det å kun fokusere på TBO er ikke nok i forbindelse med EMA. Det er dermed også blitt fokusert på kultursensitiv tilnærming og transnasjonale relasjoner, men ikke minst miljøterapi. Samtidig mener jeg det også er nødvendig å tilrettelegge for livet utenfor mottaket, slik at de unge er klar for det som kommer når de flytter ut. På bakgrunn av dette har jeg kommet fram til prosjektets problemstilling som lyder slik:

Hvordan opplever de ansatte å kunne utøve omsorg for enslige mindreårige asylsøkere på asylmottak?

Det er lite forskning på systemet rundet disse barna, på hjelpeapparatet og de ansatte som har daglig kontakt med barna. Hvordan omsorgspersonene som i dette tilfelle er de ansatte i asylmottaket opplever arbeidet med de mindreårige asylsøkerne har det vært svært lite forsket på. I dagens samfunn er det flere som er engasjert i barnevernets institusjoner for asylbarna som er under 15 år, men i denne oppgaven retter jeg interessen mot de ansatte som jobber på asylmottaket for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 til 18 år. Vi ser at ansatte utgjør nettopp en gruppe som har et daglig engasjement og nærkontakt med barn, som i prinsippet skulle vært under barnevernets ansvar, men som i dag bor på asylmottak under UDI.

Å være en asylsøker handler først og fremst om å leve i en type unntakstilstand, hvor fortiden ofte er preget av traumer fylt med tap og flukt, mens nåtiden er venting og eksiltilværelse, samt en usikker fremtid, som ligger i andres hender (Eide og Lidén, 2012). Et nødvendig spørsmål vil være i hvilken grad asylmottakenes rammebetingelser vil prege levekårene og livskvaliteten for hver enkelt asylsøker. Jeg vil begrense mitt arbeid til å kun intervjuer de ansattes perspektiv på å yte omsorg til enslige mindreårige asylsøkere på mottaket, ettersom fokuset mitt kun er på ansattes syn og tanker om arbeidet de utfører.

I denne studien vil jeg gå nærmere inn på omsorg gjennom ansattes perspektiv, for å få frem deres stemme, som jeg mener er nødvendig. De ansatte som har den daglige kontakten med å bli kjent med disse asylsøkerne mens de bor på mottaket, er de som vil kunne ha stor innvirkning på deres liv. De verdiene og holdningene de ansatte lærer ungdommene, er noe ungdommene tar med seg videre når de flytter. Hvordan de ansatte opplever og beskriver de forskjellige aspektene ved deres jobb, vil kunne være sentral når man skal kunne klare å legge til rette for mottakene som helhet skal fungere best mulig. Denne studien vil også kunne bidra til at enslige mindreårige asylsøkerne (EMA) som kommer til Norge, skal få best mulig forutsetninger til å kunne klare seg videre, uansett hva de får som svar på asylsøknaden. I

tillegg vil denne studien være med på å legge bedre til rette for, og forbedre rammene basert på miljøarbeidet på asylmottak.

I denne studien ønsker jeg å fokusere på hvordan mine respondenter (de ansatte) opplever deres omsorgsarbeid og hvordan dette imøtekommer faglitteraturen om omsorg, samt det vi kjenner til av EMAs behov. I faglitteraturen beskriver jeg tre deler:

- 1) Hvilke forståelser har vi i forbindelse med vansker og behov EMA har.
- 2) Hvilke typer omsorg som vil kunne imøtekomme EMAs behov, hva består omsorg av; gode relasjoner, transnasjonale relasjoner, trygghet, kultursensitiv tilnærming, følelsesregulering.
- 3) Praktiske/ organisatoriske rammevilkår for omsorgsarbeid i forbindelse med EMA på asylmottak.

Dermed vil målet mitt for denne studien være å intervju ansatte på asylmottak angående hvordan de opplever å yte omsorg. Hva mener de at de lykkes med og hva er utfordrende for dem, i lys av tidligere forskning.

1.2 Oppgavens oppbygning

I kapittel 1 starter jeg meg innledning og presentasjon av min studie, hvor jeg forteller kort om bakgrunn før jeg går over til problemstilling. Deretter setter jeg leseren inn i hvorfor jeg har valgt en studie av ansattes opplevelse av å utøve omsorg til enslige mindreårige asylsøkere på asylmottak. Til slutt blir det gitt innblikk i oppgavens oppbygning.

I kapittel 2 får leseren først en generell innsikt i hvem de enslige mindreårige er, før jeg går over til hvor de bor og hvordan selve asylprosessen foregår. Det neste jeg gjør er å fortelle hvem som har ansvaret for disse barna, og jeg forklarer hvem UDI er og deres oppgave. De enslige mindreårige har store utfordringer i forbindelse med at de kommer alene uten deres omsorgspersoner til et fremmed land, hvor de verken kan språket, normene eller verdiene i det nye landet, noe som leseren skal få litt innsikt i. I sammenheng med dette vil leseren få en oversikt over hva som kjennetegner enslige mindreåriges livssituasjoner ut fra tidligere forskning, samt trekkes det inn noen nøkkelbegreper som traumer, ensomhet og brudd i lys av EMA.

I kapittel 3 presenterer jeg hva faglitteraturen sier om å ivareta omsorg for EMA, hvor jeg først beskriver hvilket krav det er til omsorg, før jeg forklarer hva som ligger i traumebevisst

omsorg (TBO) og nødvendigheten av dette knyttet til EMA. TBO har tre hovedgreiner; trygghet, relasjon og affektregulering, som leseren skal få innsikt i. Innenfor TBO har vi noe som kalles toleransevinduet som jeg vil utdype mer her, sammen med tilknytningsteorien som er en nødvendighet i arbeid med disse ungdommene. Videre vil jeg sette lyset mot de jeg fokuserer mest på i denne studien, nemlig de betydningsfulle voksne på asylmottaket. Her blir det også naturlig å fortelle kort om den miljøterapeutiske grunnstrukturen. Det neste som blir tatt opp er transnasjonale nettverk, altså en forståelse over ungdommens relasjon med deres familie og hvordan det videre kan påvirke ungdommen, i tillegg tas det opp kultur variasjoner blant disse ungdommene. Jo større variasjon det er mellom ungdommenes kultur og den norske kulturen, jo vanskeligere er det for dem å sette seg inn i de nye rammene, som vi går nærmere inn på her. Kapitlet avsluttes med en overgang til neste kapittel, hvor jeg trekker frem i hvor stor grad de ansatte klarer å utøve omsorg.

I kapittel 4 får leseren et innblikk i mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt, og metodiske perspektiv, ettersom dette vil ha innvirkning på mine refleksjoner og tolkning av selve empirien i analysedelen. Dette vil også gi et inntrykk av min forståelse, samt et innblikk i hvilke briller jeg har på meg når jeg presenterer datamaterialet jeg har innhentet. Jeg vil fortelle om populasjonen, og hvordan utvalget av respondenter ble gjort, før jeg går over til å forklare hvorfor jeg valgte å benytte meg av et kvalitativt intervju, hvordan jeg planla intervjuet. Her kommer det frem hvordan jeg tok i bruk selve intervjuguiden. Videre vil det bli gjort rede for veien fra intervju og helt frem til analysen av empirien. Her blir det også skrevet kort om validitet og reliabilitet av studien. Avslutningsvis kommer jeg inn på førforståelsen som en forsker og etiske refleksjoner.

I kapittel 5 presenterer jeg empiri og analysedelen. Her vil ansattes stemmer om å utøve omsorg til EMA formidles. Jeg har sitert ansattes utsagn direkte, og kun tatt bort der de ikke fullfører setningen, eller der de starter mitt i setningen ettersom jeg ønsket at det skulle være så levende og ekte så mulig, uten mine tolkninger av selve setningen. Empirien er videre delt inn i tre deler, da dette gir den mest ryddige oversikten i forhold til de teoretiske perspektivene jeg anvender. Jeg starter med en kort innledning til funn og drøfting før jeg deler det inn i tre hovedpilarer; Trygghet og tillit til EMA, gode relasjoner og sårbare samtaler, og hvordan ansatte opplever å yte omsorg i forbindelse med å regulere EMAs følelser. Der jeg trekker inn respondentenes svar opp mot: traumebevisst omsorg, miljøterapeutisk grunnstruktur, transnasjonale nettverk, kultur sensitivitet og ulike rammevilkår for omsorgsarbeid for EMA, samt tidligere forskning.

I kapittel 6 kommer det et sammendrag av studien, hvor man kan forhåpentligvis konkludere med noe, og mulig bare anta andre deler igjen. Det kan være det gir en retning til hva som kan forskes på videre.

2.0 BAKGRUNN OG KONTEKST

2.1 Enslige mindreårige asylsøkere

Det er foretatt en del forskning når det kommer til de enslige mindreårige asylsøkeres situasjon i Norge. Det steg opp til 894 asylsøkere i 2002 som oppga å være enslige mindreårige når de ankom Norge (www.udi.no). Etter 2003 begynte antallet asylsøkere å minke helt fram til 2008 da det igjen var en sterk økning. UDI (1) forteller at i 2009 hadde totalt 2500 enslige mindreårige søkt asyl, men årene etter minket tallene på asylsøknadene for enslige mindreårige asylsøkere. I 2015 økte antallet enslige mindreårige asylsøkere til 5480, hvor hovedårsaken var på grunn av den Syriske borgerkrigen (www.udi.no). De to siste årene har det vært synkende med antall enslige mindreårige i Norge. En mulig årsak på dette er at Norge innførte aldersundersøkelser i 2003 på barn hvor det var usikkerhet rundt deres alder (Neumayer et al., 2006). Under disse aldersundersøkelsene viste resultatene til at de fleste som sa de var mindreårige asylsøkere, var voksne. Det har vært mye diskusjoner om hvorvidt dette er en troverdig undersøkelse (Neumayer et al., 2006).

Alle enslige mindreårige asylsøkere (EMA) som kommer til Norge vil ha behov for å bli tatt vare på. Dette er barn og unge som er under 18 år som kommer uten foreldre eller andre omsorgspersoner (Regjeringen, 1). FN forklarer at EMA kan ha status enten som asylsøker, flyktning/ overføringsflyktning eller opphold på humanitært grunnlag. Som en asylsøker, søker du opphold, mens de andre to gruppene har fått opphold i Norge. Barnet som dermed er ledsaget av foreldre eller andre voksne med foreldreansvar ikke betegnes som enslige mindreårige. I håndboken om kommunenes arbeid fra barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2001, s. 17) har denne gruppen barn og unge trukket fram det de mener er en felles livssituasjon for de enslige mindreårige asylsøkere som kommer hit til Norge:

- De er uten sine foreldres umiddelbare omsorg, veiledning og beskyttelse.
- De er i et fremmed land med et fremmed språk, kultur, tradisjoner, mat m.m.
- De kommer som flyktninger fra samfunn med væpnet konflikt eller annen organisert vold og har i varierende grad opplevd tap, savn, sorg og andre traumatiske opplevelser.

De enslige mindreårige asylsøkere som søker asyl er mellom 15 og 17 år (Eide og Lidén, 2012). I 2016 kom det 320 enslige mindreårige til Norge (Bufdir, 2016). Hvis vi tar utgangspunktet i 2016 viser Utlendingsdirektoratet (2016) at 128 av disse barna var fra Afghanistan. Fra Syria kom det kun 25 av de som var enslige mindreårige asylsøkere, mens det kom 47 enslige mindreårige asylsøkere fra Eritrea. I følge Utlendingsdirektoratet (2016) ser vi at flesteparten av mindreårige asylsøkere er fra Afghanistan, men det er også en del fra, Eritrea, Syria, Somalia og Marokko.

Enslige mindreårige asylsøkere har ulike behov. Noen har behov for beskyttelse ifølge Regjeringen (1), mens andre barn søker en bedre fremtid. Mange av disse barna kan ha opplevd en tøff reise gjennom Europa. Mange av disse barna har mistet sine foreldre under flukt fra krig og forfølgelse. Mens andre kan ha en eller begge foreldrene i hjemlandet. I de tilfellene der foreldrene har medvirket til barnets flykt, vil det ifølge Brunvatne (2006) være nødvendig å beskytte barnet mot ulike farer eller å gi barnet et bedre liv. Brunvatne (2006) hevder at barn og unge kan ha blitt sent ut av landet for å kunne slippe å tjenestegjøre i enten landets krigføring eller bli rekruttert til geriljakrig.

I analysen om enslige mindreårige asylsøkere til bufdir (2016), påvises det at det er flere gutter enn jenter i 2015. 92% av ungdommene var gutter i 2015, og i 2016 var det fortsatt så mange som 83% gutter. Årsaken til at det er flest gutter er at i visse konfliktsituasjoner vil gutter kunne utgjøre en større fare enn det jenter vil og foreldrene i flere kulturer verdsetter gutter mye høyere enn jenter, samt er det mindre farlig for gutter å reise alene enn det er for jenter (Eide, 2012). Utlendingsdirektoratet forklarer at flere av barna kommer fra land som er preget av krig, og at mange av de også har vært utsatt for forfølgelse av årsaker som etnisitet, politikk eller religion. Disse barna vet i tillegg ofte lite eller ingenting om det landet de skal flykte til og normalt får de vite denne informasjonen noen få timer før den faktisk skjer (Neumayer et. al., 2006).

De som bor på asylmottak skal ifølge UDI (2016) være mellom 15-18 år. Hvis det skulle være tvil om den enslige mindreårige asylsøkeren er under 18 år, vil det automatisk bli gjennomført en aldersundersøkelse. Ifølge tall fra Justis- og politidepartementet vises det at det er tvil om deres alder i mange saker fra enslige mindreårige asylsøkere i 2015 og noe mindre i 2016, samt blir rundt 30 – 40 prosent av personene som tar denne aldersundersøkelsen oppjustert i alder. Etter beslutninger fra kartlegging av alderstestene av enslige mindreårige asylsøkere i Norge, vises det at det statistisk regelmessig er noen av disse asylsøkerne som egentlig er mindreårige, men på grunn av denne testen blir feilaktig behandlet som voksne. Hvis de første

blir tatt som over 18 år blir disse ungdommene sendt tilbake til deres hjemland eller landet de kom fra (Lidén et al., 2013)

Mange enslige mindreårige asylsøkere vil trenge en tett oppfølging av kommunen forklarer Lidén et al. (2013), ettersom disse barna ikke har omsorgspersoner rundt seg, definerer også integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI, 2012) at disse barna som spesielt sårbare.

IMDI (2012) forteller videre at disse barna har hatt opplevelser fra hjemlandet eller fra flukten som de kan trenge hjelp til å få bearbeidet. De aller fleste enslige mindreårige asylsøkere har behov for voksne og trygge personer som kan gi dem både omsorg og råd/veiledning (IMDI, 2012). Dette innebærer at kommunen må vurdere ulike omsorgsløsninger, samt ulike bo og omsorgstilbud slik at et hvert barn får godt nok oppvekstbetingelser.

Enhver enslig mindreårig asylsøker skal få tildelt en hjelpeverge som skal være med dem og bistå i praktiske arbeid, samtidig som de skal yte noe samvær med ungdommene. Vergens arbeid er basert på frivillighet, og ettersom det ikke er mange verger i nærområde av mottaker kan det oppstå vanskeligheter for at enhver ungdom får en verge (Lidén et al., 2013). I hvor stor grad ressurs- og nettverksgrupper bli brukt, samt erfaringer på dette feltet, har mye å si for hvilken kvalitet en verge kan tilby. Asylsøknader som kommer fra enslige mindreårige skal vurderes med utgangspunkt i barneperspektiv ifølge UDI (2). Dette vil bety at terskelen for hva som defineres som forfølgelse, er mye lavere for barn enn for eldre, ettersom barn tåler mindre. Søknadene fra enslige mindreårige asylsøkere skal prioriteres av UDI (2), med hensyn til at det er barnets beste å få en rask avklaring i deres sak. I utgangspunktet er det ment at asylsakene til de enslige mindreårige skal behandles så raskt som mulig, for at man tidligst mulig kan begynne med bosettingen. De enslige mindreårige asylsøkerne er i en fase mellom det å være barn og det å bli voksen. Denne tiden er noe som kan både være vanskelig og uforutsigbar, og innenfor psykologien vil det være flere faktorer som kan føre til en vanskelig ungdomstid (Larsen, 2015).

2.2 Hvor bor de enslige mindreårige asylsøkerne som er over 15 år?

Barn over 15 år bor på asylmottak, mens de enten venter på et svar på deres asylsøknad, venter på bosetting i en kommune, eller har fått avslag på søknaden og vil bo på mottaket til de er 18 år. Det samme gjelder også for de enslige mindreårige som ikke har fått realitetsbehandlet søknad, men har fått en begrenset oppholdstillatelse til de har fylt 18 år. Dette er et frivillig botilbud for asylsøkere som kommer til Norge (UDI, 2). Ifølge UDI (1)

finnes det per i dag, 13.11.17, totalt 21 asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere, hvor det bor 383 enslige mindreårige asylsøkere. Dette tilbudet er for utenlandske personer som selv kommer og ønsker beskyttelse som flyktninger. UDI (2) hevder at de som søker beskyttelse i Norge, har en lovfestet rett til å få et sted å bo mens de venter på at søknaden deres skal bli behandlet. Lidén et al. (2013) påpeker at normene for bemanning, kompetanse, boligstandard, samt ressurser til miljøarbeid er langt lavere enn for barna som får hjelp av barnevernet. Noen enslig mindreårig asylsøker velger selv å bo utenfor mottakssystemet under behandlings-perioden av asylsøknaden, som oftest hos nær familie eller andre omsorgspersoner bosatt i Norge. Dette gjelder svært få. I et slikt tilfelle vil barnevernet i kommunen ha som rutine å varsle og godkjenne dette hjemmet, og dette helst før de flytter inn (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011).

2.3 Asylprosessen

Når enslige mindreårige asylsøkere søker beskyttelse i Norge, altså asyl, blir de først plassert i en ankomstsenter (UDI, 2). I denne prosessen blir de registrert hos politiet og deretter i UDIs asylmottakssystem. Etter noen dager flyttes asylsøkerne til transittmottak der de bor til de har gjennomført asylintervjuet sitt. Det er et eget transittmottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15- 18år (UDI, 2018). Om asylsøkeren oppgir å være i alderen under 15 år vil de bli plassert på et omsorgssenter. Når de er ferdig med intervjuet kan det bli akuttplassering hvor de bor som et midlertidig tilbud i de tilfellene det ikke er plass i ordinært mottak. UDI (2) forklarer videre at de får tilbud om å enten bo i egne mottak eller avdelinger som er tilpasset behovene deres, til de får svar på søknaden deres. En asylsøker kan få asyl, altså innvilget søknad på bakgrunn av humanitære årsaker eller realitetsbehandling (beskyttelsesgrunnlag), midlertidig oppholdstillatelse eller avslag.

Asylsøkere som får oppholdstillatelse av humanitære årsaker er i noen tilfeller individer med alvorlige helseproblemer, denne type oppholdstillatelse kan også i spesielle tilfeller bli gitt på bakgrunn av barnets hensyn. Realitetsbehandling av søknad betyr at UDI (2) vurderer en asylsøkers behov beskyttelse eller om det er andre sterke menneskelige hensyn på at ungdommen må få opphold i landet og ikke kan bli sendt tilbake til hjemlandet. Det var en kraftig nedgang fra 2015 til 2017 i de ungdommene som fikk realitetsbehandling på deres søknad.

I 2016 økte bruken av midlertidig oppholdstillatelse til de enslige mindreårige asylsøkerne kraftig. Midlertidig oppholdstillatelse ifølge UDI (2) gis til enslige mindreårige asylsøkere ved enten:

- 1) En tidsbegrenset tillatelse som betyr midlertidig opphold i Norge til de har fylt 18 år og må reise hjem igjen.
- 2) Eller en ID-begrenset tillatelse. De får opphold i Norge, men tillatelsen må fornyes hvert år helt til de skaffer dokumentasjon på deres identitet, noe som kan være vanskelig for mange.

I 2009 innførte regjeringen en endring i utlendingsforskriftene som begrenser muligheten for varig opphold for disse asylsøkerne som er mellom 15-18 år (Regjering, 2). Midlertidig opphold går ut på de unge som under 16 år på vedtakstidspunktet og som ikke har noe grunn for opphold enn at norske myndigheter påstår at de er uten forsvarlig omsorg ved retur. De vil få en begrenset oppholdstillatelse hvor de enten blir sendt tilbake når de fyller 18 år, eller så må de fornye oppholdet sitt hvert år til de skaffer id-dokumentasjon (Regjeringen, 2). Årsaken bak denne regelendringen var at norske myndigheter påstod at det kom altfor mange enslige mindreårige til Norge, samtidig som det ble brukt uhensiktsmessige ressurser på en gruppe som antageligvis ikke kom fra de mest ressursvake familiene i hjemlandet (Regjeringen, 2). De norske myndighetene mente at flere dro fra deres hjemland for andre årsaker enn behovet for beskyttelse. Avslag på søknad om asyl betyr at ungdommen må reise tilbake til hjemlandet sitt.

2.4.0 Hvem har ansvaret for å ivareta de enslige mindreårige asylsøkerne?

De enslige mindreårige asylsøkerne som er under 15 år får et tilbud om å bo i det statlige barnevernets omsorgssentre, hvor barneverntjenesten har ansvaret for disse barna. De asylsøkerne som er over 15 år får eget tilbud om å bo i avdelinger som er tilknyttet ordinære mottak. Ansatte ved omsorgssentrene skal kunne gi barn nødvendig omsorg og trygghet, samtidig som de skal sørge for at et hvert barn får den oppfølgingen og behandlingen de har behov for, som for eksempel skole, helsetjeneste, osv. (Barne- og likestillingsdepartementet, 2001). Tilbudet er lovregulert. Når vi derimot ser på de enslige mindreårige asylsøkere over 15 år er det utlendingsdirektoratet som har ansvaret for å gi dem et tilbud om plass i mottak eller andre egne avdelinger tilknyttet ordinært asylmottak. Dette tilbudet er ikke lovregulert. UDI er de som har det overordnede ansvaret for drift av ordinære mottak (asylmottak) for

EMA og UDI skal gjennomføre tilsynsbesøk på mottakene (UDI, 2). Hvis enslige mindreårige asylsøkere kommer til Norge sammen med følgepersoner som for eksempel kan være bror, søster, tante, onkel eller bekjente av familien, vil de også få tilbud om plass i samme ordinære mottak (www.udi.no). Ifølge regjeringen oppgir mange enslige mindreårige asylsøkere at de er uten deres omsorgspersoner i hjemlandet og der det er noe tvil om disse opplysningene som er gitt er reelle, vil de norske myndighetene sette i gang forsøk på å oppspore barnets omsorgspersoner i deres hjemland (Regjering, 1).

Overformynderiet (er lovverket som gjør det mulig for staten å gripe inn og kontrollere midlene til personer som er under 18 år) i kommunene i både omsorgssenter og mottak for enslige mindreårige asylsøkere har ansvaret for å finne en verge for hver og enkelt av disse asylsøkerne. Etter ankomst til Norge skal hver av de mindreårige få oppnevnt en hjelpeverge og miljøterapeutene/ miljøarbeiderne på mottaket må i samarbeid med hjelpevergen, ivareta all ansvar som foreldrene normalt ville hatt. Vergens arbeid er basert på frivillighet, samt er deres minstekrav innenfor oppgavene å passe på at de mindreårige får de tjenestene og hjelpen som de har krav på. Innholdet i hva vergens arbeid skal være vil variere i ulike grad.

Miljøterapeutene på mottaket har som oppgave å skape tillitsfulle og gode relasjoner til en sårbar gruppe (UDI, 2). De har ifølge Bengtson og Ruud (2012) også oppgave å skape trygghet for disse ungdommene særdeles nødvendig etter en utrygg flukt. De ansatte jobber hver dag med disse barna, spesielt i nær relasjon med dem, og derfor er de ansvarlig for å gi dem god omsorg etter barnets behov (Larsen, 2015). UDI (2) forteller også at mottak skal ha en god plan for bemanning og at beboerne skal ivaretas på en god måte av ansatte.

2.4.1 UDI har hovedansvaret

Berg og Tronstad (2015) mener at det er flere som uttrykker en sterk bekymring for enslige mindreårige asylsøkeres omsorgstilbud. På bakgrunn av dette ble bo- og oppfølgingsansvaret for barn under 15 år overført i 2007 fra utlendingsmyndighetene til barnevern; barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat), gjennom endring i kapittel 5A i barnevernsloven. Regjeringen tok sikte på å få en overføring av all ansvar for ungdommer mellom 15 til 18 år i løpet av 2009, noe som ennå ikke har skjedd, til tross for sterkt press fra mange frivillige organisasjoner med støtte underveis fra barneombudet under prosessen (Regjeringserklæring, 2009). Det ble ifølge Eide (2012) avdekket mangelfull omsorg og oppfølging på mottaker og det ble også sagt at barn og unge ble diskriminert i forhold til andre barn under offentlig

omsorg. Det har vært et langsiktig mål at dette også skulle gjelde for de enslige mindreårige asylsøkerne mellom 15 til 18 år, men med forklaringer som manglende ressurser i barnevernet og at det er økende ankomst av asylsøkere i akkurat denne aldersgruppen har det blitt utsatt på en ubestemt tid (Eide, 2012; Paulsen, Michelsen og Brochmann, 2015). Gruppen mellom 15 og 18 år er den største gruppen av enslige mindreårige og per 2017 er det fortsatt UDI som har omsorgsansvaret for denne gruppen (UDI, 3).

Ungdommene bor i egne mottak eller på avdelinger i ordinære asylmottak. Ifølge UDI skal mottakene ha barnefaglig kompetanse og det skal også være utviklet faglige retningslinjer for arbeidet (UDI,2). Når en enslig mindreårig kommer til mottaket vil det først bli utarbeidet en individuell plan for den enslige mindreårige. Under denne planen skal det komme frem på hvilken måte den enslige mindreårige skal ha oppfølging og omsorgsbehovet, samt opprettelse av relevant kontakt med skole, helsetjenesten, PP-tjenesten, barneverntjenesten, osv. Denne planen skal brukes for å tilrettelegge behovene for individuelle tiltak under deres opphold på mottaket, samtidig som det skal danne grunnlaget for en planlagt og tilrettelagt bosetting i kommunen.

Et av målene til UDI er at asylsøknadene fra enslige mindreårige skal prioritere alle faktorene ved saksbehandlingen og søknadene skal vurderes og avgjøres inne syv til tolv uker etter at direktoratet har mottatt deres søknad (UDI, 2). Det dukker ofte opp en usikkerhet rundt identitet, alder, nasjonalitet og tidligere oppholdssted, og dette fører også til at saksbehandlingstiden tar lengre tid. Under aldersundersøkelsen kan alderen vise at en asylsøker som oppgir å være mindreårig, fremstå som over 18 år, og dette kan også påvirke saksbehandlingstiden ytterligere. Det kan i tillegg øke saksbehandlingstiden i noen tilfeller ved arbeid med å finne biologiske foreldre til enslige mindreårige asylsøkeren. Dette blir gjort med tanke på å gjenforene familie i deres hjemland eller annet land.

I 1997 uttalte FNs Høykommissær for flyktninger at den mest sårbare gruppen blant innvandrere er enslige mindreårige asylsøkere. Et fellestrekk for disse asylsøkerne er at de alle har opplevd medmenneskelig tap i forbindelse med familie, venner eller oppløselse av deres sosiale nettverk under flukt fra hjemlandet. I masteroppgaven til Mari Christoffersens «Hvis du snakker om det, forsvinner smerten» (2007), deler hun problemene enslige mindreårige asylsøkere er opptatt av i tre ulike faktorer; økonomi, diskriminering og savn av familie. De enslige mindreårige asylsøkerne ga spesielt sterkt uttrykk om savn og bekymring for familien, og at flere fortalte at det kunne gå utover deres søvn og konsentrasjon på skolen (Oppedal, Jensen og Seglem, 2008). Det jobbes dermed hardt for å inneha et barnefaglig

fokus på mottak, forklarer UDI, og for å kunne lettere ivareta det barnefaglige hensynet har UDI (UDI-regelverk) formulert noen faglige retningslinjer. Det pekes først på viktigheten av å kunne ha faste strukturerte rutiner, regler og prosedyrer på hverdagen. Det andre er nødvendigheten av å sikre omsorg, samt utvikling og vekst hos de unge, som skal gjennomføres gjennom skolegang, opplæring og veiledning. UDI hevder at omsorgspersonene til enslige mindreårige skal styrke hver og en sin evne til å klare individuelle og mellommenneskelige forhold, samt skal det tilrettelegges for at de unge får hjelp til å bearbeide sin fortid med opplevelser av f.eks. krig, konflikt, flukt og tap (UDI-regelverk).

Aktivitetstilbud i fritiden er også noe mottaket skal tilrettelegge. I hverdagen har enslige mindreårige ofte sammensatte problemer og det vil med en planmessig samhandling mellom representanter fra ulike instanser hjelpe de mindreårige mens de er på mottaket. Dette gjelder alt fra skole, medisinske og psykiske helsetjenester, ulike omsorgstjenester til politiske myndigheter. Disse bør altså opptre aktivt i forbindelse med å gi effektiv oppfølging av de enslige mindreårige asylsøkerne i de sentrale årene de skal etablere sin fremtid her i Norge. Oppedal, Jensen og Seglem (2009) hevder at hverdagen til de fleste enslige mindreårige asylsøkere handler om å finne en balanse mellom avhengigheten av trygge omsorgspersoner og kunne utvikle seg som en selvstendig person.

UDI hevder at statlige mottak skal være så lik normalt bosted som mulig, for asylsøkerne som er i en unormal livssituasjon (UDI, 2). De forteller videre at mottakene skal ivareta og gi vekstmuligheter for asylsøkernes individualitet, samt deres tilhørighet og mestringsevne. Tilbudene skal være realistiske, samt forsvarlig standard (UDI-regelverk). Dette betyr at det ikke skal være attraktivt å bo i disse mottakene, men at det skal være forsvarlig å leve der for en tid. Disse kravene er satt med tanke på å ivareta innvandringspolitiske hensyn, forklarer UDI, altså å regulere innvandringen, samtidig skal ungdommenes rettigheter ivaretas (UDI-regelverk). Likevel vises det i både rapporter og diverse tv-programmer at forholdene i flere mottak er veldig kritikkverdige. Når det da vektlegges på botilbudet i mottakene og at de skal ivareta ungdommenes behov i forbindelse med trygghet, samt som det skal differensieres i forhold til deres behov, kan det bli stilt spørsmål om hvorvidt dette blir gjort i praksis. Det ser ut til at det er utfordringer for ansatte i å kunne følge regelverket, samtidig som de skal gi den omsorgen barna har behov for, ifølge Lidén et. al (2013). Berg og Tronstad påpeker også i «I levekår for barn i asylsøkerfasen» (2015) at rammevilkårene på mottak ikke er like gode når det kommer til omsorg. De skriver om utfordringene på asylmottak, hvor en av utfordringene

er bemanning og oppfølging av de mindreårige. Både Lidén et al. (2013) og Berg og Tronstad (2015) hevder at de ansatte overarbeider.

2.5 Hva kjennetegner enslige mindreåriges livssituasjoner ut fra tidligere forskning?

Det ligger mye litteratur ute på at barn og unge som er utsatt for krig, konflikt og sult utgjør en spesiell risikogruppe (Oppedal et al., 2009; Lidén et al., 2013; Andersen, 2014). EMA må krysse tre psykologiske barrierer ifølge Kohli og Mather (2003), hvor første innebærer at de er fremmede i et fremmed land, de må på kort tid tilpasse seg skikker og normer fra det nye landet. Det andre går ut på at ungdommene bærer på erfaringer og minner fra deres fortid som kan være problematisk å legge bak seg. Det andre innebærer at de må forholde seg til et system av ansatte på mottaket, sosialarbeidere og andre personer som skal bistå dem, hvor systemet er nytt og forvirrende for ungdommene (Kohli og Mather, 2013). Oppedal, Seglem og Jensen (2009) har i deres studie kartlagt psykiske plager og andre belastninger for unge asylsøkere som har fått opphold i Norge og det kommer frem at vanlige psykiske plager var ensomhet og depresjon, posttraumatisk stress og usikkerhet ved deres fremtid. Det er også forskning som støtter dette når det kommer til de unge som ikke har fått opphold også Søftestad og Andersen(2014).

Søftestad og Andersen(2014) påpeker i sin studie at barn og unge som er på flukt fra krig og konflikt, ikke har de samme forutsetningene som andre barn på en sunn og normal utvikling uten hjelp. Enslige mindreårige asylsøkere viser ofte en ujevn utvikling hvor de viser deres styrke som karakteriserer eldre barn og deres svakheter kan sammenlignes med yngre barn. Disse ungdommene kan ha utviklet strategier for å ta vare på andre mennesker rundt seg og dette kan ha påvirket deres utvikling og modenhet, samt kan deres kronologiske alder være misvisende i forbindelse med omsorgsbehovet deres Søftestad og Andersen(2014). I de siste 20 årene vises det i flere rapporter (Oppedal et al., 2009; Redd Barna, 2004, Lidén et al., 2013) at dette er en gruppe barn med ekstra tung bagasje som har behov for tettere oppfølging og støtte fra hjelpeapparatet rundt dem, samt tilrettelagt omsorg og trygghet.

Den tidligere forskningen forteller en del om svakheter ved utøvelsen av omsorg til disse barna, spesielt i fokus mot deres psykiske tilstand. I midten av syttitallet da flyktningene kom til Norge, var det lite av generell kompetanse om for eksempel omsorgstilbud for disse personene (Lidén et al., 2013). Det var lite fokus på kompetansen innenfor omsorg til personer fra andre kulturer påpeker Lidén et al. (2013). Før var mottakene sjeldent

hensiktsmessige i forhold til boforhold og dette kunne føre til større psykiske belastninger for asylsøkerne (Lidén et al., 2013). I dag er det UDI som regulerer standarden ved mottakene, og de skal godkjenne hver og et mottak før de inngår en avtale (UDI-regelverk).

Det foreligger veldig få studier som har forsket på hva som utgjør god profesjonell omsorg ovenfor enslige mindreårige asylsøkere. Svaret på hva som er god nok omsorg for en gruppe, vil være påvirket av at ungdommene er ulike og lever under ulike betingelser, og derfor må det tas hensyn til konteksten, når man undersøker hva som skal til for at denne gruppen skal klare seg og få en bedre fremtid (Øvreeide, 2009). Like viktig er det å ha med seg at profesjonell omsorg kan medføre dilemmaer i retning mot hvor involverte de ansatte skal være i ungdommenes liv (Eide et al., 2014). For å tilby gode og støttende omgivelser rundt ungdommen fremheves traumebevisst omsorg, kompetanse innenfor EMA, og kulturforståelser som nøkkelkompetanser (Hagen, 2016). Behovet for å tenke noe nytt innenfor psykisk helsearbeid i lys av EMA hevder (Oppedal et al., 2009) er stort. Forskningen til Bath (2008) trekker frem at en ny tankemåte i retning traumebevisst omsorg vil fokusere på ansattes innsats i arbeid med traumatiserte barn og ungdom. Vanskeligheter med følelsesregulering kan forsterke hverdagsstress og psykiske lidelser som kan føre til for eksempel ensomhet blant unge mennesker som har vært traumatisert i lys av krig og brudd (Nickerson et al., 2015). Samtidig har det kommet noe forskning på kultursensitiv omsorg, samt miljøterapeutisk arbeid er nødvendig for å gi god omsorg (Lidén et al., 2013). Videre vil jeg ta en oppsummering av tidligere forskning rundt traumer, ensomhet og brudd, før jeg går over til teoridelen.

Dyregrov (2010) definerer traume som overveldende og ukontrollerbare hendelser som går ut på en ekstraordinær påkjenning for de unge som utsettes for hendelsen. Han påpeker at disse hendelsene kan oppleves som skrekk, uro og intens, og at det for oss kan bli vanskelig å forstå. Hendelsene fører som oftest til at denne personen føler seg hjelpeløs og sårbar ifølge Dyregrov (2010). Raundalen (2003) bekymrer seg over barn som har vært utsatt for traumer også er individer i vekst og utvikling.

Grønningsæter og Nordstoga (2015) skilles mellom to hovedgreiner innenfor traumer:

1. Enkle traumer: Noen individer opplever hendelser som kan føre til avgrensning i tid og sted. Eksempler på dette er ulykke, dødsfall, krig, vold, samt naturkatastrofer.
2. Komplekse traumer: Noen individer opplever krenkelser og dramatiske episoder som repeterer seg over tid og som vedvarer. Eksempler på dette er vold i nære relasjoner, mishandling og seksuelle overgrep.

Barn trenger heller ikke å være et offer for en alvorlig hendelse for å bli traumatisert. Hvis barn er vitne til alvorlige hendelser som under hovedgruppen «enkle traumer» som for eksempel død/ eller alvorlige skader, kan dette føre til traumatiske ettervirkninger. På den ene siden påpeker Grønningsæter og Nordstoga (2015) utviklings- og tilknytningstraumer som er en undergruppe av komplekse traumer, og som omhandler situasjoner hvor det er dramatiske hendelser i forbindelse med at foreldrene ikke har evnet til å gi små barn trygghet, forutsigbarhet og trøst. Dette betyr at det har vært omsorgssvikt, neglisjering, samtidig psykisk og fysisk vold. På den andre siden er det psykiske traumer som kan ha helsemessige konsekvenser som for eksempel psykiske sykdommer eller lidelser (Grønningsæter og Nordstoga, 2014). Samtidig kan det også føre til sosiale og personlige konsekvenser som tap av søvn, mangel på selvtillit, og tilknytningsproblemer.

I lys av et kulturelt perspektiv er det nødvendig å være klar over at det ikke trenger å være traumatiske minner som plager den unge mest. Det kan for eksempel være den nåværende situasjonen, som bosituasjonen, og asylsøknaden. Noen barn velger å ha de traumatiske hendelsene langt bak i minnet, og dette kan for noen av barna være en praktisk strategi for å fungere normalt i hverdagen (Bræin og Christie, 2012). Uavhengig om barn er traumatisert, eller ikke ønsker man at barn får en positiv utvikling. Traumebevisst omsorg og miljøterapeutisk grunnstruktur blir dermed en forståelsesramme, og en type «verktøy», som kan brukes i det psykologiske arbeidet med disse mindreårige. Traumebevisst omsorg kommer jeg mer inn på under kapittel 4.2.0, mens jeg i neste delkapittel vil først gå nærmere inn på «brudd» og deretter på «ensomhet».

I folkehelseinstituttets undersøkelse fremheves det at de enslige mindreårige ofte føler seg ensomme (Lidén og Eide, 2013). Flere av de enslige mindreårige beskriver i denne undersøkelsen at det er kjedelig å være ensomme, og kjedsomhet forteller oss om fravær av mening og opplevelse av et meningsfullt liv. Det er for noen at ensomhet oppleves som en forbigående tilstand, mens andre opplever det som en vedvarende trekk ved deres tilværelse, og det er nettopp denne ensomheten som ikke er selvvalgt, eller meningsfull, som kan være negativ påvirkning for helsen (Thorsen og Clausen, 2009). Det å for eksempel ikke være en del av et sosialt felleskap viser til passivisering, uten å ha kontroll over deres eksistens eller en type mangel på overskudd (Oppedal et al., 2009). Dette er ifølge (Lidén og Eide, 2013) situasjonen for mange av de enslige mindreårige asylsøkerne som er plassert i norske asylmottak. Lidén et al. (2013) hevder også at den potensielle relasjonen blir flyktige, samt at

usikkerheten i deres egen situasjon gjør at det igjen er de som bor lengst på mottaket er de som er mest sårbare for ensomhet, isolasjon og få stabile relasjoner.

Lidén et al. (2013) påpeker at enslige mindreårige ofte har opplevd flere brudd i den ytre strukturen av livet på vei til Norge. Berg (2010) fremhever også livene til enslige mindreårige asylsøker som serier med brudd. De har forlatte deres hjem, familien er dermed splittet, hvor de har brutt relasjonen med både mennesker og institusjoner der de har kommet fra. Å bryte opp er en del av asylsøkernes tilværelse forklarer Berg (2010), men asylsøkernes tilværelse innebærer også møte med nye levestil, normer, verdier, språk, kultur osv. Forfatteren understreker at brudd nødvendigvis ikke trenger å stå i et motsetningsforhold til kontinuitet. Det betyr at det faktisk er mulig å bygge bro mellom deres fortid og nåtid og på denne måten skape en helt ny form for kontinuitet (Berg, 2010). Å gå på skole kan hjelpe asylsøkerne med å bygge opp dem positivt selvbilde ved å styrke kompetansen og forståelsen som er nødvendig både i deres tilværelse og i fremtiden som kanskje er i Norge. Å tilhøre forskjellige sosiale fellesskap i skolen og i fritiden, samtidig som de har et formål i livet som vil bidra positivt til enslige mindreåriges utvikling av mestringsevne, selvfølelse og identitet (Eide, 2012).

Det er likevel viktig å påpeke at brudd i ungdommenes nye nettverk, kan være uheldig for enslige mindreårige på bakgrunn av at de allerede har opplevd tap av både familie, og venner tidligere (Lidén et al. (2013)). Når de da danner betydningsfulle sosiale nettverk på mottaket/nærområde og de får avslag om opphold og må flytte igjen, kan konsekvensene fremkalle et nytt brudd. Det samme gjelder ved flytting til en annen kommune som kan gjøre kontakten med venner på mottaket vanskelig.

3.0 HVA MÅ TIL FOR Å IVARETA OMSORG FOR EMA?

Omsorg er et vidt tema hvor det allerede finnes mye teori. Innenfor helsesektoren er det sentralt hva vi legger i begrepet omsorg, og hva det er vi bygger omsorgen på. Innenfor en miljøterapeutisk faglig kontekst er omsorg sett i lys av profesjonell omsorg (Lidén et al., 2013). I den profesjonelle omsorgen bør ansatte som utøver omsorg ha en viss kompetanse innenfor dette. Alle mennesker har behov for omsorg, og ikke bare omsorg, men riktig omsorg for hvert enkeltindivid (Eide og Lidén et al., 2013).

Det finnes mange definisjoner på hva begrepet omsorg betyr, men jeg velger å trekke frem definisjonen Henriksen og Vetlesen (2000) bruker:

Omsorg er svaret, responsen, på andres sårbarhet. Som svar på noe grunnleggende og «gitt» ved vår eksistens, er omsorgen en nødvendighet. Vi vet hva dette i verste fall innebærer: om omsorgen uteblir, så dør den trengende. Omsorg er understøttelse av livet. Dette er omsorg på sitt mest basale: å verne liv. Men omsorg er også noe mer enn bare opprettholdelse av livet: omsorg er understøttelse av et verdig liv. Å gi omsorg er noe kvalitativt: det innebærer å «svare» på den trengendes krav til verdighet (Henriksen og Vetlesen, 2000, s. 29). Omsorg er rett og slett nødvendig ved våre liv.

Omsorgstilbudet er blitt delt i to for enslige mindreårige asylsøkere, ut fra en gruppe på enten under 15 år og en på over 15 år, og er tillagt barnevernet på den ene side og utlendingsmyndigheten på den andre med en delvis begrunnelse ut fra en type omsorgsrasjonalitet. I dette ligger en antagelse om at de yngre barna (under 15 år) har behov for en annen type omsorgsutøvelse enn de eldre barna (over 15 år). Selv om den eldste gruppens behov for omsorg er mer sammensatt, er det lik de yngste, hvor erfaringer som migranter med fokus på oppvekst og familie i et annet samfunn er relevant (Lidén et al., 2013).

Med utgangspunktet i den foreliggende forskningen og fagkunnskapen som er utviklet i feltet på mottaket slik Lidén et al. (2013) fremlegger det, finnes det tilnærminger til omsorg som har hatt en stor innvirkning på omsorgsutøvelsen for de enslige mindreårige asylsøkerne i praksisfeltet, nemlig helhetlig omsorg. Et ensidig fokus på omsorgsarbeidet for enslige mindreårige asylsøkere, kan føre til at andre perspektiver på ungdommenes oppvekst blir oversett. Omsorg er mer enn bare å forstå barnets oppvekst, og finne ut hva som hemmer og fremmer utviklingen. Bengtson og Ruud (2012) forklarer at helhetlig omsorg må sees i en helhet sammen med kultursensitiv tilnærming, som omfatter ungdommenes relasjoner med jevnaldrende. Dette kan foregå på skolearenaen, transnasjonale relasjoner til familie og venner, i sammenheng med å få en tilhørighet blant etnisk gruppe, aktiviteter i fritiden, forhold til lokalsamfunnet og flere andre steder (Engebrigtsen, 2002). Traumebevisst omsorg er en type helhetlig omsorg, og jeg vil gå nærmere inn på traumebevisst omsorg i senere paragraf, 3.2.0.

Rammebetingelsene for mottakene kan relateres til det som innen velferdsforskningen kalles for en form for omsorgsrasjonalitet, en mål-middel-rasjonalitet som ifølge Lidén et al. (2013) fokuserer på å finne fram til de mest effektive metodene for å kunne realisere bestemt mål i en organisasjon. Det er en nødvendig forutsetning med slik omsorgsrasjonalitet for å planlegge og skape like gode bo- og omsorgsbetingelser for alle enslige mindreårige asylsøkere som

kommer til Norge forklarer Lidén et al., (2013). Forfatterne forteller videre at den praktiske omsorgen på asylmottakene utøves ofte i et spenningsfelt mellom ansattes kompetanse og de mindreåriges behov for omsorg. Det er i forbindelse med dette den profesjonelle omsorgen kommer inn i bildet.

Omsorgskapittelet deles videre inn i åtte grener hvor det første delkapitlet handler om kravene for omsorgsarbeid og hvilke retningslinjer UDI har knyttet opp mot mottaket. Det andre jeg vil gå nærmere inn på er hva traumebevisst omsorg er og hvilken betydning dette har for disse mindreårige. Denne delen om traumebevisst omsorg er igjen delt opp i tre deler. Der første del fokuserer på trygghet, det andre er rettet mot tillit og gode relasjoner til de ansatte, men også til jevnaldrende, mens det tredje er affektregulering. Den tredje delen handler om toleransevinduet, altså å kontrollere følelsene sine, mens den fjerde delen går inn på tilknytningsteorien og nødvendigheten av dette. Deretter fokuseres det på ansattes rolle på asylmottak i femte delen, miljøterapeutisk grunnstruktur i sjette delen, før jeg rettet fokuset mot transnasjonale nettverk og kultur variasjoner i lys av EMA. Den siste delen som er syv, omhandler i hvor stor grad de ansatte klarer å utøve omsorg?

3.1 Krav til omsorgsarbeid

I Norge er det store ulikheter på hvilke rettigheter mindreårige har, sammenlignet med de rettighetene man har når man har fylt 18 år. Dermed er det en stor forskjell på et voksenmottak for de over 18 og mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Asylmottakene for EMA mellom 15 og 18 år skal kunne legge til rette for skolegang, fritidsaktiviteter og helhetlig omsorgstilbud, hvor det skal være tett samarbeid med verge og barnevernet. Omsorg blir ofte nevnt i arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere hevder Lidén et al. (2013). Et av punktene UDI (2008) hevder er at den ansatte skal «gi god omsorg til enslige mindreårige beboere». Bengtson og Ruud (2012) forklarer at omsorgen på mottaket skal være helhetlig ifølge det UDI beskriver ovenfor og at dette innebærer ivaretagelse av de spesielle behovene, samt møte de spesielle utfordringene de mindreårige asylsøkerne har (UDI-regelverk).

I kravspesifikasjonen til (2008, s. 4) står det at boligtilbudet i alle mottak må være «nøkternt, men forsvarlig», samt står det «sikre beboerne med grunnleggende behov og den enkeltes behov for trygghet». Mottakene for enslige mindreårige asylsøkere har som mål å «sikre omsorg, samt strukturere og sette målrettet tiltak som kan bidra til å gi den enkelte, trygg og meningsfylt hverdag under oppholdet» (UDI, 2008, s.17). Her er det i tillegg spesifikke krav

når det gjelder omsorgstilbud, skole- og fritidstilbud, informasjonsarbeid og beboermedvirkning. Dette står også tydelig i utlendingsdirektoratet (2011) RS 2011-034 om krav til det psykososiale arbeidet i mottaket: «styrke den enkelte til å ta ansvar for seg selv og miljøet rundt seg, i samsvar med alder og modenhet, og sikre vilkår for, og stimulere til refleksjon, selvforståelse, vekst og identitetsutvikling gjennom oppdragelse, støtte, veiledning, utfordringer, opplæring og skolegang». Dermed vil det være større krav til omsorgsarbeid og miljøarbeidet for de ansatte som jobber i denne type mottak, enn for eksempel de som jobber på mottak med voksne og familier.

3.2.0 Traumebevisst omsorg

Traumebevisst omsorg er et relativt nytt begrep som blir benyttet i Norge, som opprinnelig er oversatt fra det engelske begrepet «trauma-informed care» hentet fra USA og Australia (Søftestad og Andersen, 2014). Den første som brukte dette begrepet er psykologen Sandra Bloom som mente at de ansatte måtte endre sin tankemåte fra det å spørre barnet: hva er galt med deg?» til «hva har skjedd med deg?» (Bloom og Sreedhar, 2008, s. 50). Traumebevisst omsorg (TBO) ifølge Jørgensen og Steinkopf (2013) tar utgangspunktet i hvordan krenkelser og psykologiske traumer påvirker barn og unges utvikling og sosial fungering. De påpeker likevel at avhengig av type alvorlighetsgrad, varighet og tidspunkt vil slike traumer ha en påvirkning for alle forhold ved barn og unges utvikling, både biologisk, emosjonelt, kognitivt og sosialt (Jørgensen og Steinkopf, 2013).

Bath (2009) hevder at TBO modellen kan gi en mer utviklende måte å møte og å gi omsorg på for barn og unge som har opplevde traumer. Denne forståelsesrammen gir i tillegg konkrete redskaper til å hjelpe omsorgspersonene på barneverns-, og helseinstitusjoner, som jobber med barn og unge som kan være krevende og ha utfordrende atferd (Jørgensen og Steinkopf, 2013). TBO har vist seg å være en effektiv tilnærming, og forståelsesramme som kan gi omsorgspersoner som kan gi mot og håp, og ikke minst få de voksne til å møte krenkende barn med både anerkjennelse, respekt og tålmodighet, samt forståelse for hva atferden til barna kan bety (Frederico, Jackson og Black, 2010). TBO viser til kunnskapen om hvordan hjernen kan bli påvirket av traumatiske hendelser og hvilke lang- og kortsiktede konsekvenser dette kan medføre. Vanlig god omsorg er noe som ikke klarer å tilfredsstille traumatisert barns behov i forbindelse med hva de har opplevd tidligere (Hagen, 2016). Derfor er det en

nødvendighet at barnets opplevelser ligger til grunn for den omsorgen som blir gitt, samt at det tas hensyn til at barnet kanskje ikke har fått omsorg tidligere (Hagen, 2016).

TBO er ifølge Jørgensen og Steinkopf (2013) ikke en metode, men snarere enn forståelsesramme som tar hensyn til barn og unges livsbetingelser. Søftestad og Andersen (2014) forklarer at begrepet ikke har fokus på barnets traumer, men på det å være bevisst på at barn er traumatisert, samt hvilke konsekvenser dette kan ha ført til og evnen til å gi omsorg etter deres behov. Det er dermed viktig å ha kunnskap om hva traumer er og hva det betyr å være traumatisert, samt vite hvilke konsekvenser det kan ha for barn og unge. Begrepet traumer har allerede blitt definert og forklart tidligere i oppgaven. Søftestad og Andersen (2014) påpeker at traumebevisst omsorg bygger på en erkjennelse av at det i flere av livets normale situasjoner kan oppstå ulike følelser som kan minne om krenkelser som de traumatiserte barna er blitt utsatt for tidligere i deres barndom. Søftestad og Andersen (2014) trekker videre frem reaksjonene barn viser i ulike situasjoner som må sees i sammenheng med de erfaringene de har. Dette krever igjen kunnskap på og forståelse av hva traumer er og hvordan det påvirker et hvert barn. Sosiale og følelsesmessige problemer utfordrer de voksnes profesjonelle kompetanse og deres følelse av personlig egnethet (Nilsen og Vogt, 2008).

Nilsen og Vogt (2008) påpeker viktigheten av personalgruppe som er nødt til å fungere som et felleskap av kolleger der de deler ansvaret for barnets utvikling. Veiledning er et like viktig støttemoment for ansatte som jobber med traumatiserte barn, som felleskapet blant ansatte, forklarer Søftestad og Andersen (2014). Veiledning slik Søftestad og Andersen (2014) beskriver vil det hjelpe de voksne å sette ord på og skape mening i det de opplever i relasjon til disse barna, samt mulighet til å bli sett og speilet som fagperson. Videre kan de i veiledning få muligheten til å drøfte fortolkninger og dilemmaer med andre fagpersoner som kan avsløre potensiell unngåelses- og vegringsatferd. Killén (2013) trekker også frem nødvendigheten av veiledning i arbeid med barn som er utsatt for omsorgssvikt, og hun forklarer at gjennom veiledning kan man bli kjent med egne reaksjoner som man ikke alltid er bevisst over. Gjennom bevissthet kan de voksne videre lære å kontrollere følelsene sine og etter hvert utvikle mer åpenhet og evne til empati mot barna.

De ansatte må bli kjent med seg selv og sine triggere, som Killén (2013) påpeker må man ha kunnskap for å kunne se og forstå seg på barn, samt mot og kompetanse på å gjøre noe endring. Søftestad og Andersen (2014) trekker frem at tilegnelse av teoretisk kunnskap kan fremme ansattes faglig trygghet og redusere faglig usikkerhet. Det vil i tillegg gi bredere kompetanse som utvider muligheten til å håndtere vanskelige metodiske og etiske dilemmaer.

Gamst (2011) forteller at barn er i problematiske livssituasjoner spesielt sensitive i lys av usikkerhet og avventende holdninger fra voksne. Dersom de ansatte på mottaket ikke har nødvendig kompetanse kan det føre til at de voksne er usikre i situasjoner der barn er blitt utsatt. Gamst (2011) påpeker videre at hvordan voksne forteller noe, formidles gjennom både det nonverbale språket og hvordan det gjenspeiler ofte de indre opplevelsene av selvet budskapet. Dermed er det sentralt at voksne er bevisste over at det nonverbale og det er verbale språket samsvarer med hverandre.

Gamst (2011) hevder at et møte med utsatte og sårbare barn i profesjonelt arbeid kan føles belastende og det kan også medføre stressende hendelser for omsorgspersoner. Hun forklarer at når omsorgspersoner får innsikt i spesifikke livshendelser som kan være overveldende og vanskelig å forestille seg i virkeligheten, kan den enkleste utveien være å distansere seg emosjonelt (Gamst, 2011). En konsekvens av en slik arbeid hvor man jobber tett med barn som er traumatisert er utbrenthet ifølge Søftestad og Andersen (2014) hevder, hvor utbrenthet er relatert til individets profesjonelle opplevelse av både fysisk og psykisk utmattelse. I tillegg påpeker Søftestad og Andersen (2014) at sekundær traumatisk stress (STS), kan oppstå når individer jobber nær med primære ofra for traumatiske hendelser. Gamst (2011) forklarer STS som når den voksne ikke klarer å skille mellom den voksnes opplevelser og barnets, og dermed får tilsvarende følelsesmessige reaksjoner til barnet. Forskeren forteller videre at empati er noe av det sentrale i arbeid med utsatte barn, men altfor sterk innlevelsesevne ved empati kan føre til utløses av STS (Gamst, 2011). En metode for å kunne håndtere STS er, slik Gamst (2011) fremhever, at ansatte snakker sammen om inntrykk og emosjoner sammen med en profesjonell leder, samt påpeker Gamst at der er nødvendig å huske på hvor meningsfylt det er å bistå unge som har behov for hjelp.

Å jobbe traumebevisst handler først og fremst om å jobbe med seg selv, samt i felleskap med personalgruppa som helhet. Det er en prosess som vil naturlig ta tid, men det er også en nødvendig prosess for å kunne danne den grunnlinjen traumebevisst omsorg krever. Å jobbe prosessorientert innebærer ifølge Gotvassli (2004) om å reflektere og diskutere, samt å tvinge de ansatte til å skrive ned tanker og synspunkter vil bidra til at enhver føler seg inkludert. De vil dermed ikke kun føle seg delaktige i prosessen, men også delaktige i selve sluttproduktet. Dette påpeker Gotvassli (2004) som viktig for å få ansatte til å jobbe i samsvar med ideene man har. Mange vil tenke seg at unge som er utsatt for krenkelser gjennom seksuelle overgrep eller vold i tidlig barndom vil ha behov for psykologer for å komme seg videre, men Bath (i Søftestad og Andersen, 2014) fremhever at traumebevisst omsorg gir de beste

forutsetningene for å hjelpe disse unge til å håndtere og leve med traumatiske opplevelser. Han påpeker også at der er en del som også vil trenge behandling, men ved hjelp av traumebevisst omsorg vil man kunne behandle raskere Søftestad og Andersen (2014). Amble og Dahl-Johansen (2016) forklarer TBO som et hus som bygges rundt barnet, samt omsorgspersonene. Dette huset ifølge Amble og Dahl-Johansen (2016) består av tre grunnpilarer som er trygghet, relasjon og forståelsesregulering, og dette skal være med å hjelpe barnets tilfriskningsprosess. Disse forskerne forklarer videre at huset som symboliserer forståelsesrammen, må bygges først før det blir satt inn interiør i lys av holdninger og fremgangsmåter.

3.2.1 Trygghetsbro mellom EMA og ansatte

«Trygghet er grunnfjellet i vår eksistens, og en forutsetning for å kunne fungere i hverdagen» (Søftestad og Andersen, s. 59). Barn med utviklingstraumer har behov for å oppleve trygghet for å kunne skape ro i nervesystemet, og når det skjer er nervesystemet hypersensitiv og toleranse vinduet er smalt (Amble og Dahl-johansen, 2016) Toleransevinduet kommer jeg nærmere innpå i et senere kapittel. Jørgensen og Steinkopf (2013) fremhever det samme som Amble og Dahl-johansen når de forklarer begrepet trygghet som «opplevd trygghet». Barnets opplevelse av å kunne føle seg trygg, kobles opp mot hjernens alarmfunksjon som ved «opplevd trygghet» ikke vil bli aktivert. Traumatiserte barn utvikler ofte en grunnleggende utrygghet Søftestad og Andersen (2014).

Deres livserfaringer fra tidligere stadiet hvor de har opplevd svikt og krenkelser i nære relasjoner kan forårsake opplevelse av at verden er utrygg. Det som egentlig skal være en trygg base og en solid grunnmur for barnet, blir snudd om til det utrygge og vonde, og det utrygge kan være det eneste barnet kjenner. Denne forståelsen er noe barn automatisk tar med seg inn i deres nye relasjoner og hvor de dermed bruker mye energi på å «skanne» alle de møter på, for å klare å skape seg en oppfatning av personen Søftestad og Andersen (2014). Barnet kan ha forventninger om at enhver voksen person de møter er slemme, samt som de kan forvente at alle vil dem vondt. Trygghet er også individuelt, og det må sees i sammenheng av hvilke erfaringer barnet har fra barndommen. Utfordringene ansatte kan ha er å til enhver tid klare å se spørsmålet om både trygghet og aksept ut fra barnets perspektiv (Øvreeide, 2009). Det handler også om at de ansatte er sensitive. De ansatte må lære å være sensitive ovenfor barn og unges behov her og nå, samt kunne tilrettelegge for at barn og unge kan forstå seg selv og verden rundt dem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2011). Hjelpen

voksne kan gi er å gjøre de problematiske hendelsene forståelig og håndterbare, slik at hverdagen til disse barna blir mest mulig meningsfull og trygg (Barne- og likestillingsdepartementet, 2011).

Ivaretakelsen og omsorg finner vi også utviklingen av en relasjon (Ruyter og Vetlesen, 2001). Det er viktig at miljøterapeuten viser i handling at han/ henne bryr seg om ungdommen, samt vise en forståelse for at ungdommen også har opp- og nedturer slik at humøret ikke alltid er på «topp». I relasjonsarbeid på mottaket er det nødvendig at miljøterapeuten er forutsigbar, slik at ungdommen kan stole på miljøterapeuten til enhver tid. Mange av de enslige mindreårige asylsøkerne som kommer til mottaket bærer på en historie som ofte er basert på brutte løfter, tap, sorg og svik (Tjersland, Engen og Jansen, 2013). Derfor er det ekstra viktig at ungdommene blir møtt med løfter miljøterapeutene kan holde. Tjersland, Engen og Jansen (2013) hevder at forutsigbarhet skaper trygghet for ungdommer og relasjonen blir som styrket gjennom gitte løfter som blir gjort.

3.2.2 Gode relasjoner mellom EMA og ansatte

Trygghet har tett sammenheng av den andre grunnpilaren, relasjon. Røkenes og Hanssen (2012) påstår at relasjon ikke er noe som oppstår av seg selv. Gode relasjoner handler om å klare å forstå og samhandle med de menneskene man møter på, på en god og hensiktsmessig måte. Dette innebærer at de ansatte på mottaket må kunne kommunisere på en slik måte at det gir mening, samtidig som det ivaretar hensikten med samhandlingen på en måte som ikke er krenkende for den andre personen (Røkenes og Hanssen, 2012). Relasjonen i seg selv er nødvendigere enn det som blir sagt og gjort. Samtidig vil det ansatte sier og gjør tolkes ut fra hva slags relasjon de har med barnet (Røkenes og Hanssen, 2012). Hvis man har en trygg relasjon ifølge Røkenes og Hanssen (2012) er det lettere å forstå hverandre, og da vil det videre være lettere å handle på en god og forsiktig måte ovenfor den andre. En god relasjon består dermed av en samhandlingsprosess som skal skape trygghet, tillit, men også opplevelse av troverdighet og tilknytting.

Søftestad og Andersen (2014) påpeker at det å være trygg på hverandre, samt å ha tillit til våre opplevelser, perspektiver og emosjoner blir tatt på alvor, er sentrale elementer i sunne relasjoner. Evnen til å kunne være trygg i relasjoner bygges opp tidligere i barnets liv, allerede når de er spedbarn, hvor samspillet er mellom spedbarnet og foreldrene. Søftestad og Andersen (2014) forklarer at nyfødte barn har en iboende kraft inni seg til å klare å søke

relasjoner med omsorgsgiveren, og dette barnet vil søke tilknytning avhengig om deres omsorgsgiver er emosjonellmessig fraværende, ustabil eller truende. Som jeg har nevnt tidligere under avsnittet om trygghet, tar barnet som har en grunnleggende utrygghet fra tidligere stadiet med seg utryggheten i møte med nye mennesker. Barn som vokser opp i familie hvor samspillet mellom barnet og omsorgsgiveren er dårlig, eller har en tilknytning til omsorgsgiveren som oppleves enten truende eller farlig, vil få vanskeligheter i relasjoner og samspill med andre mennesker, nettopp på bakgrunn av erfaringer de har med seg. Jeg vil gå dypere inn på temaet «tilknytning» senere i kapitlet.

En miljøterapeut eller miljøarbeider, som skal fungere som en omsorgsperson, må ifølge Larsen (2018) kunne tilby relasjoner basert på kontinuitet, stabilitet og tillit, selv når barnets reaksjoner kan være forvirrende. Det er nødvendig at ungdommer som er i mottaket treffer voksne som er opptatt av dem og klarer å vise at de bryr seg om dem, for så å videre kunne gi en traumebevisst omsorg. For hvert skritt miljøterapeutene tar som går i retning av økt omsorg, medvirkning og innsyn er verdifullt. Men det alene kan ikke være nok for at miljøterapeutene på mottaket kommer inn på de berørte ungdommene. Vi må også kunne engasjere oss i genuine samtaler. Vi må kunne lære å lytte til ungdommene på en åpen måte, uten forutsetninger og forventninger ifølge Gamst (2011), først da har man drevet med god terapi.

De som jobber med barn og unge må ha gode evner til å kunne kommunisere med dem (NOU, 2011). Gamst (2011) forklarer at barnet er så god til å uttrykke seg som miljøterapeutene er til å lytte og oppfatte enkelte barnet. Jeg tolker dette i sammenheng med at vi som profesjonsutøvere ofte streber etter å bli møtt med bekreftelse og mestring på det vi gjør i møte med ungdommen hjelper. Søftestad og Andersen (2014) henviser også til nyere forskning som bekrefter at det å klare å sette ord på vanskelige følelser kan ha en direkte beroligende effekt på samme følelser. For at barn og unge skal klar å sette ord på deres følelser trenger de å ha en trygg relasjon til den voksne som kan hjelpe de med dette, hvis ikke vil barnet sitte alene med sine tanker og følelser (Søftestad og Andersen, 2014).

Oppnåelse av tillit mellom miljøterapeuten og den enslige mindreårige mener Kohli (2007) er en nødvendig forutsetning i arbeidet. Dette bekrefter også Eide og Broch (2010) i intervjuobjektene deres som hevder at den største utfordringen og den aller viktigste oppgaven er å kunne vinne barnets eller ungdommens tillit. En dyktig miljøterapeut vil være både nysgjerrig og genuint interessert til å bli kjent med ungdommen og i dette kan det oppstå en rekke utfordringer som språk og rolleforvirring (Valenta og Berg, 2012). De ansatte på

mottaket kan i slike situasjoner havne i uklare roller. For at barnet skal lytte til den voksne må tilliten være der, samtidig for at ungdommen skal åpne seg må ungdommen føle seg trygg på de ansatte.

Ifølge Søftestad og Andersen (2014) finnes det mange forklaringer til at barn og unge trenger en god relasjon hvor de kan søke etter hjelp, råd, støtte og trøst fra de voksne, når de har det vanskelig. For at vi mennesker skal kunne utvikle oss følelsesmessig, kognitivt og sosialt, er vi nødt til å få stimulering og innspill av andre mennesker (Søftestad og Andersen, 2014). Paul Natorp kom med sin kjente påstand om at «mennesket blir menneske kun gjennom det menneskelige felleskap» (Mathiesen, 2008, s. 72). Vi har alle et behov for å bli sett, hørt og forstått. Samtidig trenger ungdommene omsorg, bekreftelser, kjærighet, og spesielt hjelp til å fortolke seg selv og sin omverden. I relasjon med voksne er det ikke alltid ungdommene får alt dette, men hvis andre skal bli viktig for oss, må vi lære å berøres av noe av dette (Tjersland, Engen og Jansen, 2013). Det første skrittet for å kunne skape en god relasjon, er ved å strekke ut mot ungdommen og være villig til å lytte for hva ungdommen er opptatt av og hvordan ungdommen opplever situasjonen sin. Ungdommene må oppleve at miljøterapeutene ser dem og snakker med dem, når ungdommene trenger dem, selv om ungdommene ikke alltid er like flinke til å uttrykke seg gjennom ord (Ruud, 2011).

3.2.3 Regulering av følelser hos EMA

Den tredje pilaren handler om affektregulering, også kalt følelsesregulering. Begrepet innebærer at barnet skal få den hjelpen de trenger til å identifisere følelser for seg selv, samtidig som de skal bli bedre til å håndtere og regulere ulike følelser (Jensen og Ormhaug, 2016). Forskerne forklarer at barn som har tidligere vært utsatt for traumer i deres nære relasjoner har utfordringer med å skille på forskjellige følelser fra hverandre, noe som kan føre til at de blir overveldet med sterke følelser, som igjen kan oppleves som uforutsigbare og vanskelige å håndtere. Søftestad og Andersen (2014) hevder at evnen til å klare å regulere affekter er nødvendig for å kunne fungere godt i eget liv, men også i samspill med andre mennesker. Søftestad og Andersen (2014) henviser til Siegel (1999) som mener at menneskers opplevelse av omverden og hvordan mennesker forholder seg til andre mennesker hører sammen med hvordan man har lært å regulere sine egne følelser.

Små barn har ikke en medfødt evne til å regulere sine egne følelser påstår Søftestad og Andersen (2014), ettersom der er noe barn lærer. Opplæringa foregår ved at

omsorgspersonene gir trøst og roer barnet ved bruk av stemmeleie, kroppsholdning, berøring og ved å sette ord på følelsene, som også kalles for samregulering. Søftestad og Andersen (2014) bekrefter dette når han forklarer samregulering med genuin omsorg, anerkjennelse av barnets fortvilelse, samt ro og veiledning til refleksjon over en eventuell hendelse. Barnet vil dermed erfare at følelser er naturlig og ikke noe truende. Amble og Dahl-Johansen (2016) forklarer at barn trenger denne støtten frem til de selv klarer å mestre å regulere sine følelser. Samregulering ifølge Søftestad og Andersen (2014) er sentralt for å få barn til å roe seg ned, samtidig få en opplevelse av å gjenoppnå kontrollen. Søftestad og Andersen (2014) beskriver begrepet som en type praktisk modell som skal hjelpe barn og unge til å lære å mestre følelser, og for å klare å utvikle vedvarende selvkontroll.

Søftestad og Andersen (2014) fremhever affektregulering i forbindelse med barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep, når hun forklarer at disse barna sjelden har klart å utvikle gode måter for å klare å regulere overveldende følelser på. Hun påpeker også at barn i relasjon til overgriperen kan oppleve at personen som skal være kilden til trøst, samtidig er personen som er en stor trussel (Søftestad og Andersen, 2014). Denne erfaringen kan gjøre at barnet i et senere tidspunkt i livet, vil få utfordringer, med å ta imot hjelp og trøst. Følelsene barn og unge sitter inne med kan ende med å bli for stort, slik at det utløser en lang rekke symptomer og plager (Søftestad og Andersen, 2014).

RVTS (www.traumebevisst.no) trekker frem ordet symptom som en beskrivelse av hvordan det ser ut på utsiden, med andre ord hvordan barnet oppfører seg. For å få en større forståelse for symptomene forklares de i stedet med smerteuttrykk. Disse smerteuttrykkene setter fokuset på det som er nødvendig; mennesker prøver ofte gjennom deres reaksjonsmønster å uttrykke en smerte i ulik grad, og det blir dermed en måte å regulere ubehagelige følelser på. For å kunne være den gode voksne ansatte på asylmottaket som kan samregulere med ungdommene, krever det at de ansatte tåler barnets smerteuttrykk. Øvreeide (2009) påpeker at de voksne må være bevisst i deres begrensninger, reaksjoner, samt holdninger, noe som kan føre til økt bevissthet om deres egen presentasjon. Han forteller også at det kan gi større mulighet til å klare å kontrollere egne reaksjoner (Øvreeide, 2009).

Andersen (2014, s. 61) forteller oss at: «følelsene er vårt viktigste signalsystem». De fleste av oss klarer å roe oss ned i hendelser der vi hisser oss opp, for å unngå å voldelige situasjoner eller raserianfall. De fleste av oss har også muligheten til å la oss bli trøstet eller roe oss selv ned når vi blir triste. Omsorgspersoner er de som skal hjelpe barn og unge med å regulere følelsene deres. Når et spedbarn gråter må barnet ha hjelp med å roe seg ned, hvis barnet er

engstelig må det få hjelp til å føle seg trygg ved at omsorgspersonen er tilgjengelig og viser trygghet. I en trygg og god oppvekst med foreldre som tar hensyn til barnets følelser, vil barn utvikle seg til å klare å regulere sine egne følelser. Barn som derimot ikke har vokst opp med denne trygge grunnmuren, samt som de har opplevd å bli sviktet igjen og igjen av deres omsorgspersoner vil derfor kunne ha problemer med følelsesreguleringa (Søftestad og Andersen, 2014). På en rekke normale følelser kan barn med dårlig utviklet følelsesregulering få store reaksjoner, og de kan eskalere, noe som kan være vanskelig å oppfattes av både barnet og deres omsorgspersoner. Frustrasjon kan fort eskalere til sinne og raseri, samtidig kan skuffelse gå over til fortvilelse og depresjon. På asylmottak kan det for ansatte virke uforståelig dersom barnet gråter eller for raseri anfall når de ikke får en ting de spør om eller fordi det er noe de ikke får til.

For at disse barna skal bruke sitt signalsystem vil det kreves at barnet klarer å identifisere sine følelser, samt å koble de sammen med hendelsen. På den måten vil barnet forstå hva følelsene signaliserer i gitte situasjoner (Søftestad og Andersen, 2014). Andersen forklarer at grunnlaget for affekter blir lagt tidligere i livet, mens emosjonene fortsetter å utvikle seg gjennom hele livet. Søftestad og Andersen(2014) forklarer en nødvendighet ved menneskers personlighetsutvikling omhandler hvordan mennesker oppfatter sine følelser. Erfaringer som man har, har en stor innflytelse på følelsene og de mønstrene som skapes for å håndtere følelsene. Hvis alle ubehagelige følelser blir knyttet til følelsen sinne, vil det ifølge Søftestad og Andersen(2014) skape utfordringer med å forstå reaksjonene dette medfører, både ovenfor barnet selv og omgivelsene. Hun forklarer at denne forvirringen kan videre føre til at barnet for en skyldfølelse, hvis det blir møtt på en negativ, avvisende eller anklagende måte (Søftestad og Andersen, 2014).

3.3 Toleransevinduet

Toleransevinduet viser et tydelig bilde på følelser som forklarer hvorfor man reagerer som man gjør. Når man tenker rasjonelt og fornuftig kan man trekke paralleller til at man er i et stabilt humør, som igjen tyder på at man er innenfor toleransevinduet sitt. Barn og unge som er traumatisert har lett for å gå ut av toleransevinduet, da vil hjernen automatisk kobles ut fra det å kunne tenke rasjonelt og fornuftig (Søftestad og Andersen, 2014). Når barnet er utenfor toleransevinduet er de enten i det sympatiske- eller parasympatiske nervesystemet. Ved å ha høy aktivisering av sympatiske nervesystemet vil barnet være hyperaktiv, rastløs og ha aggressiv atferd, mens høy aktivisering av parasympatiske nervesystem gjør barnet numne,

tilbaketrukket, slapp og lite energiske (Søftestad og Andersen, 2014). Søftestad og Andersen(2014) forteller videre at en sentral del av traumebevisst omsorg er å hjelpe barnet til å holde seg innenfor toleransevinduet sitt, samt hjelpe barnet med å komme seg tilbake til sitt toleransevindu dersom barnet befinner seg utenfor. Som nevnt vil ikke barnet klare å tenke rasjonelt eller fornuftig i det øyeblikket de befinner seg utenfor toleransevinduet sitt, og det vil dermed ikke hjelpe å kjefte eller snakke fornuftig, da barnet i denne situasjonen ikke vil klare å ta inn over seg den informasjonen som kommer. Lidén et al. (2013) forklarer at barnet først må roe seg ned før de kan snakke om det som har skjedd.

Amble og Dahl-Johansen (2016, s. 62) hevder: «Toleransevinduet referer til det spennet av aktivering som er optimalt for et individ- ikke for høy og ikke for lavt. Dette begrepet blir dermed brukt i forbindelse med arbeid med traumatiserte barn og unge for å kunne få en bedre forståelse for deres utfordringer. Alle mennesker vil ha en grense for læring og oppmerksomhet i ulike hendelser og relasjoner. En person som er over denne grensen kalles hyperaktivering, mens en person som er under denne grensen, kalles hypoaktivering (Nordanger og Braarud, 2014). Denne grensen vil alltid variere fra person til person, men også hos enkeltindivider. Toleransegrensene vil alltid påvirkes av erfaringer, følelsesmessig tilstand, temperament, samt den sosiale konteksten. Når mennesker er sammen med andre mennesker de er trygge på kan det også være at de tåler større belastninger (Nordanger og Braarud, 2014).

Et annet begrep som er forenelig med toleransevinduet er stressoverveldelsesgrensen, som sikter mot den indre tilstanden som et hvert menneske havner i når kravene blir så høye at man ikke klarer å håndtere de. I denne situasjonen vil personen befinne seg over grensen, som i over- eller underaktivering. Amble og Dahl-Johansen (2016) forteller også at barnet trenger hjelp med å komme seg under grensen for å kunne tenkte klart. Det er omsorgspersonenes oppgave ifølge Nordanger og Braarud (2014) å holde barn og unge innenfor toleransevinduet. Omsorgspersonen må dermed roe ned barnet om barnet er hyperaktivert, eller stimulerer barnet fra en hypoaktivering. Amble og Dahl-Johansen (2016) påpeker at barn og unge som har opplevd traumatiske hendelser i barndommen vil ofte ha en lav stressoverveldelsesgrense, samt et smalt toleransevindu. Omsorgspersonenes viktigste oppgave slik Nordanger og Braarud (2014) trekker frem er andre-regulering av barnet, som innebærer at omsorgspersonene opptrer sensitivt i møte med barnet, og intonere seg følelsesmessig etter barnets tilstand og reaksjonsmønster. Tryggheten barnet har ovenfor de voksne vil få barnet til å lære seg indre arbeidsmodeller for å regulere seg selv (Nordanger og Braarud, 2014).

3.4 Tilknytningsteori

Amble og Dahl-Johansen (2016) beskriver tilknytningsteori som en teori som bygger seg på dynamikken bak selvfølelsenes framvekst, samt utvikling av de nære følelsesmessige båndet som barn og unge utvikler med deres primære omsorgspersoner. De trekker også frem at kvaliteten på den tidlige tilknytningen som skjer når barnet er lite påvirker både følelsesmessige og sosiale utvikling, men også relasjonsevnen og psykisk helse i deres voksne liv. Verpe og Engja (2004) forklarer at den indre egenskapen hos barn og unge, som danner kvaliteten på relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen også kan kalles følelsesmessige tilknytning.

Verpe og Enja (2004) påpeker videre at barn vil normalt knytte seg til de voksne som utøver den nødvendige omsorgen ovenfor barnet, selv om kvaliteten på denne omsorgsutøvelsen kan variere stort. Gjennom en gradvis utvikling i løpet av de første leveårene til barnet, vil tilknytning etableres og ettersom barnet er avhengig av deres tilknytningspersoner som også skal være deres omsorgspersoner, vil de også søke trøst og trygghet i den relasjonen (Gamst, 2011). Sjøvold og Furuholmen (2015) omtaler også mye likheter med Gamst, når det kommer til tilknytning som et kvalitativt begrep, men de forteller også at tilknytningens kvalitet kan trekkes i tråd med utviklingsfremmende eller utviklingshemmende for barnet. De skriver videre at samspillerfaringene som barnet har bygd opp sammen med omsorgspersonene er det som legger grunn for enten utviklingsfremming eller utviklingshemming, og med utgangspunktet i dette vil barnet danne seg indre arbeidsmodeller av både seg selv og andre (Sjøvold og Furuholmen, 2015).

Broberg, Almqvist og Tjus (2006) hevder også det som er nevnt tidligere om når omsorgspersonene både er årsaken til og løsningen på barn og unges frykt kan dette føre til en utrygg desorganisert eller desorientert tilknytning. Holt og Hafstad (2016) påpeker også det samme når de forteller at dobbelheten som ligger i barn og unges forhold til omsorgspersonen ofte kan medføre til at barnet mister tilliten og tryggheten til at omsorgspersoner kan beskytte dem fra omverden. Amble og Dahl-Johansen (2016) forteller at desorganisert tilknytning kan utvikles i det barnet er redd deres omsorgsperson, og når barnet har opplevd at omsorgspersonen selv er redd. Barn og unge vil søke nærhet og unngå omsorgspersonene på samme tid og barnet kan da opptre forunderlig og «fastfrosset» ifølge Amble og Dahl-Johansen (2016), og dette blir også sett i sammenheng med at barnet ikke har utviklet strategier for å garantere omsorgspersonens beskyttelse.

Larsen (2015) beskriver de dårlige integrerte barna, som meget sårbare og at de også strever med sin overlevelse. Disse barna vil da slite med et kaotisk indre, som videre kan føre til kaos i omgivelsene (Lidén et al., 2013). Panikk og sterke reaksjoner som kan oppfattes som kaotisk er normalt uttrykk for de barna som føler seg stresset og urolig, ifølge Larsen (2015) som henviser til Sørensen (1996). Dette ifølge Larsen (2015) kommer naturlig av at barn gjennom deres oppvekst har fått utilstrekkelige grunnleggende følelsesmessige erfaringer i deres samspill med mennesker i nære kretser, og barnets identitetskjerne, som også kalles for selvet, ikke har kunne fått muligheten til å utvikle seg. Larsen (2015) fremhever nødvendigheten av at de voksne må forklare barnet både ytre og indre verden, slik at de ikke skal miste troen på voksne som en ressurs.

3.5 Betydningsfulle voksne på asylmottak – Ansattes rolle

En sentral og nødvendig oppgave for asylmottak er å være i stand til å tilrettelegge utvikling for ungdommene som bor der ved at de ansatte yter omsorg. Eide (2012) påpeker at ungdommer utvikler seg i samspill med andre mennesker, og Natorp hevder også dette når han sier at: «mennesket blir menneske, kun gjennom det menneskelige felleskap» (Mathiesen, 2008, s. 72). For enslige mindreårige asylsøkere på mottak må ansatte være disse menneskene som er tilgjengelig for disse ungdommene, på en slik måte at ungdommene får sjansen til å jobbe med deres egen utvikling, ved at de ansatte er troverdige voksne (Eide, 2012). Det å være troverdig voksen er ikke det samme som å være en person nær. Eide (2012) fremhever betydningen når han forteller at tydelige grenser og roller vil kunne bidra til troverdighet, samt at det innebærer at voksne er de voksne som ungdommene kan være trygge på og kunne stole på.

De ansatte på asylmottakene skal være rollemodeller og er dermed sentrale personer til ungdommene som bor der. De ansatte må i sin rolle representere både nødvendige og tilbakevendende grenser, slik Larsen (2015) påpeker, samt som de ansatte skal tilføre en reell mulighet for å kunne komme i kontakt møte med ungdommene. Den voksne på mottaket må tåle ungdommenes projeksjoner, selv om det kan være både positive og negative, og kunne være i stand til å romme dem, uten at de voksne blir disse projeksjonene i arbeidet av deres rolle (Larsen, 2015). Dette kan forklares med at den ansatte forstår at ungdommen for eksempel har angst, uten å få angst selv og at ungdommene kan prøve å overføre den negative atferden over på de voksne, hvor den voksne må kunne tåle å stå imot. Ved å ta ansvar i miljøterapeutens / miljøarbeiderens rolle må man være behjelpelig med det ungdommene ikke

får til å mestre selv, samt være bevisst over å ikke gjøre oppgaver eller utfordringer som ungdommen selv klarer å løse.

En annen nødvendig part de voksnes rolle på asylmottaket er å ikke bygge private relasjoner til disse ungdommene. Dette kan de voksne ikke følge opp når ungdommene enten får opphold, og må flytte og bosette seg et annet sted, eller hvis de får avslag og må sendes hjem. Bare gjennom å være troverdige voksne påpeker Eide (2012) at de voksne kan yte god omsorg, gjennom utvikling. De voksne skal dermed tilby en god relasjon som skal være troverdige, noe som innebærer at ansatte i møte med ungdommene på asylmottak, må være profesjonelle voksne i miljøterapeutisk arbeid (Eide, 2012). Dette vil kreve både kunnskap, erfaring og profesjonalitet av de voksne.

Mottaket er også en viktig del påpeker Larsen (2015), hvor virksomheten må organiseres på en måte at ungdommene får muligheten til å jobbe med det vonde og vanskelige, samt at de får sjansen til å utvikle sine ressurser og konstruktive ferdigheter. Larsen (2015) forteller videre at de ansatte på arbeidsvirksomheten må tilby de unge tilbakevendende strukturer som kan ta imot de problemene og vanskelighetene de unge sitter med. Dette kan gjøres i form av faste rutiner som: morgenstell, lage frokost/lunsj/middag til fast tid, kveldsstell ... osv., noe som er normale forventninger og sjansen til å gjøre nye og mer hensiktsmessige erfaringer.

De enslige mindreårige asylsøkere trenger ansatte med holdninger som muliggjør at de unges indre verden trer frem gjennom den ytre. Ungdommenes kaos og forvirring, usikkerhet og angst må ifølge Larsen (2015) synliggjøres og bearbeides, noe de ansatte også må tåle.

Ansattes holdninger må dermed kunne romme ungdommenes angst og usikkerhet, for en slik holdning kaller Larsen (2015) for en terapeutisk holdning. «Riktig» holdning er nødvendig på lik linje med gode relasjon og struktur.

På samme måte som ethvert møte består også møte mellom de voksne og ungdommene på asylmottak av både relasjoner og struktur. Relasjon innebærer kontakt mellom individer som foregår innenfor rammen av en struktur Larsen (2015). På lik linje som relasjonen mellom foreldre og deres barn foregår innenfor den strukturen familien setter, vil relasjonen mellom de ansatte og ungdommene på asylmottak foregå innenfor den rammen den miljøterapeutiske strukturen har (Larsen, 2015). Denne strukturen innebærer ifølge Larsen (2015) som referer til Bengtson (2000) flere gjennomtenkte, sammenhengende, men også tilbakevendende strukturer i miljøet hvor både oppgave, sted, tid og rolle er beskrevet og avgrenset.

«Miljøterapeutisk grunnstruktur» kommer jeg mer nærmere inn på under neste delkapittel som omhandler nettopp dette.

3.6 Miljøterapeutisk grunnstruktur

For at den miljøterapeutiske grunnstrukturen skal kunne støtte og bidra til en utvikling av troverdige relasjoner, hevder Eide (2012) at denne strukturen er avgjørende for å danne utgangspunkt for utvikling for ungdommen. Denne strukturen må dermed inneholde noe som ivaretar disse ungdommenes behov. Den miljøterapeutiske grunnstrukturen kan ifølge Eide (2012) bli satt opp som for eksempel en dagsplan, ukeplan og årsplan. Dette er en hverdagslig rutine som skal gjenta seg – rammer og grenser som ungdommen skal leve sitt liv etter. Han forklarer at strukturen må inneholde ulike retningslinjer for når en ungdom skal stå opp, spise frokost, hvem som lager maten, hvor og hvem ungdommen skal spise med. Videre sier han at det i strukturen må fastsettes når det er skole/ jobb eller lignende dagtilbud, når det er fritid, når det er ulike utbetalinger av lommepenger, og flere andre nødvendige hendelser som preger ungdommens tilværelse. Viktigheten av dette kan begrunnes med at det vil gi rammer for ungdommens trygghet og forutsigbarhet i hverdagen, og det innebærer at ungdommen også får tilsyn som betyr at ungdommen får kontroll over sitt liv, deres hverdag og hva som forventes til enhver tid av EMA (Lidén et al., 2013).

Det er nødvendig at disse ungdommene får lære seg norsk, og strukturen må ivareta ungdommens skolegang eller dagtilbud, som de fleste ungdommer er opptatt av (Lidén et al. 2013). Miljøterapeuten må tilrettelegge for at de enslige mindreårige asylsøkere får muligheten til å komme i kontakt med ungdommer og få seg venner i jevnaldrende, samt som de får en meningsfull fritid. Det å oppleve seg som normal og vanlig på lik linje med de andre ungdommene, er viktig i ungdomsalderen, og mottaket på å legge til rette for at ungdommen skal få delta på aktiviteter som gjør dette mulig. Ungdommer har ofte et ønske om at de vil komme slik de er og ikke med et stempel som en «enslig mindreårig asylsøker» sier Eide (2012).

3.7 Transnasjonal relasjoner og kultur variasjoner blant EMA

Flere av de enslige mindreårige asylsøkerne som kommer til asylmottaket i Norge har måttet flykte fra sine nære familier og venner. Den nye tilværelsen i Norge er en stor forandring som innebærer psykiske, sosiale og ikke minst kulturelle forskjeller og utfordringer som må klares uten deres nære omsorgspersoner tilstede (Lidén et al., 2013). Flere ungdommer er bekymret for familiesituasjonen i hjemlandet deres og hva som kan skje med dem der. En stor lengsel etter familie, venner og kulturen i hjemlandet er nok noe mange enslige mindreårige kan

kjenne seg igjen i mener Engebrigtsen (2012). Hun forklarer videre at betydningen for transnasjonale relasjon for disse enslige mindreåriges oppvekst på mottaket her i Norge er i liten grad dokumentert, men det vi vet er at flere og flere ønsker å opprettholde kontakten med deres familie og sosialt nettverk i hjemlandet og dette bekrefter også Valente og Berg (2012). Det ensidige fokuset som oftest blir lagt på omsorg og profesjonens rolle i de enslige mindreåriges oppvekst kan ifølge Valente og Berg (2012) være et svar på hvorfor et transnasjonalt perspektiv i arbeid med barn og unge er fraværende.

Engebrigtsen (2012) forklarer at teorier om transnasjonale relasjoner utvider forståelsen over hvem de enslige mindreårige asylsøkerne er, som også Valente og Berg (2012) peker på og dette fører til at den utfordrer ofte offerrollen de enslige mindreårige blir plassert i. Ved dermed å ha et slikt ensidig fokus på asylmottaket kan det føre til at andre perspektiver på enslige mindreåriges oppvekst blir enten oversett eller ignorert. Som en miljøterapeut er det viktig å huske på at det finnes flere måter å forstå ungdommens oppvekst i hjemlandet på, og at asylmottaket kun er en av flere. Dermed er det viktig at miljøterapeutene på asylmottaket har et flersidig fokus på omsorgssituasjonen til disse ungdommene, samt har et bevisst forhold til hva som fremmer og hemmer deres utvikling (Lidén et al., 2013). Helhetlig omsorg ifølge Bengtson og Ruud (2012) betyr at selve fokuset er å hjelpe de enslige mindreårige til å klare å konsentrere seg om deres erfaringer og opplevelser som de har vært gjennom, samt kunne gi disse erfaringene en retning og mening.

I omsorg peker Valente og Berg (2012) at det er sentralt med fokuset på de spesielle behovene enslige mindreårige asylsøkere har og like viktig er det å imøtekomme de spesifikke utfordringene de står ovenfor. Kontakten i de transnasjonale relasjonene kan ifølge Hessle (2009) sees som en forutsetning for å kunne ha en god oppvekst og etablering i deres nye land. Det er likevel nødvendig forteller Hessle (2009) at akkurat denne kontakten også kan innebære ulike forpliktelser og bekymringer som for ungdommen kan virke belastende. Det kan for eksempel være at familien presser ungdommen til å sende penger fordi familien trenger disse pengene og dermed legger de føringen for at ungdommen må jobbe istedenfor å ta seg en utdanning (Valente og Berg, 2012). Det er en del av kulturen at guttene som det er flertall av EMA i Norge, sender penger til familien (Valente og Berg, 2012). Når ungdommene har en kultur de har vokst opp med og en helt ny kultur år de kommer til Norge, kan det være vanskelig å finne sin egen identitet, ifølge Skytte (2002).

Skytte (2002) har utarbeidet en identitetsmodell i forbindelse med utvikling av etnisk identitet. Modellen går ut på forholdet mellom det personlige, kollektive og sosial etniske

identitetene. Ifølge den personlige etniske identiteten er det barnet får med seg gjennom sin barndom i hjemmet, hvor hjemmets verdinormer, ulike rolle- og kjønnsmodeller, samt følelsesregister integreres. Når vi snakker om den etiske kulturen vil det være en referanseramme for individets sosiale interaksjon, forklarer Skytte (2002), mens den sosial etiske identiteten vil bestå av sammen oppfatning av internt og et eksternt aspekt. Det interne kan sees i lys av individets forståelse av sin egen identitet sammenlignet med andre etniske grupper i samfunnet, mens det eksterne aspektet kan defineres som de sosiale kategoriene som de andre klassifiserer enkeltindivider i. Kjønn, religion og alder er alle eksempler på dette.

To av menneskenes grunnleggende behov oppfylles gjennom den kollektive etniske identiteten hevder Skytte (2002). Behovet for sosial tilhørighet og kontinuitet blant mennesker markeres gjennom språk, utseende eller andre kulturelle symboler. I lys av denne forklaringsmodellen ser vi et forklaringsgrunnlag basert på dannelsen av identitet hos de enslige mindreårige asylsøkere. Spørsmålene om hvem de er og hva de unge vil få av de menneskene som de omgås med til daglig. De menneskene som ungdommene er følelsesmessig knyttet til, vil være helt avgjørende i en identitetsprosess. For en videre identitetsutvikling vil unges opprinnelige oppvekstmiljø i både hjemlandet og miljøet de må forholde og tilpasse seg til i mottaket være avgjørende. Hvordan vil enslige mindreårige asylsøkere føle seg trygge når de ikke har foreldre å støtte seg til. Forankringspunktet i hvem de er, kan gå begge veier, ved at den enten blir svekket eller styrket.

Ungdommene på mottaket har ulike kulturer og normer. Språket ansatte bruker for å forklare disse barna og for å forstå traumer er allerede formet av vårt kulturelle bakteppe. Dette vil inngå som en naturlig del av våre erfaringer allerede fra en tidligfase av barndommen, gjennom for eksempel eventyr og sanger, ordtak og uttrykk. Dette vil være vår kulturelle bakgrunn og sammenheng når vi skal forstå hva som ligger i psykisk syke (Snoek og Engedal, 2000). Måten en enslig mindreårig asylsøker forklare sine følelser på er ofte kulturelt betinget (Lidén et al., 2013). Disse barna kan ha vanskeligheter med å beskrive for eksempel hva sykdomsopplevelsen føles som på norsk, noe som medfører at helsepersonellet må tolke det barnet sier og vurdere dette basert på egne tolkninger. Mange kulturer har ifølge Kumar (2002) overnaturlige forklaringer på sykdommer, samt smerter, noe som kan være helt rasjonelt for dette barnet.

3.8 Veien videre: I hvor stor grad klarer de ansatte å utøve omsorg?

Ansatte som har den daglige kontakten med å bli kjent samt å gi omsorg til asylsøkerne mens de er på asylmottak, vil kunne ha stor innvirkning på asylsøkernes liv, både på og etter oppholdet på mottaket. De er ansatt i et system som er styrt av staten, av politikerne og av UDI. De har dermed et mer omfattende regelverk, økonomi, og tidsbegrensninger å forholde seg til. Samtidig skal de ansatte være omsorgspersoner for enslige mindreårige asylsøkernes som er en gruppe som har en ustabil og traumatiserende fortid. Ifølge en utredning av NGOU 2006 som heter «sett i gang» er forholdene i disse midlertidige asylmottakene langt dårligere enn på institusjoner og til og med omsorgssentrene som er regulert etter barnevernloven. Det hevdes også i denne utredningen at lav bemanning på mottakene fører til at det ikke er nok ressurser til å ivareta omsorgsansvaret i god nok grad. Hvordan klarer de ansatte å utøve omsorg til de enslige mindreårige asylsøkerne med disse forutsetningene?

Hvordan de ansatte utøver og opplever ulike aspekter ved deres jobb, vil være et nødvendig bidrag, når man skal tilrettelegge for asylmottak som helhet skal fungere på en best mulig måte. Denne kunnskapen de ansatte har vil også bidra til at barn og unge asylsøkere som kommer til Norge får best mulig forutsetninger til å klare seg bra, uansett hva de får som svar på asylsøknaden. I 2016 som nevnt tidligere kom det EMA fra ulike land til Norge. Ustabile konflikter og strømming av asylsøkere fra ulike land, kan være faktorer som føre til at det er vanskeligere å forutse hva de unge har behov for og hvordan de ansatte best mulig skal forebygge eventuelle problemer. Det vi vet er at disse barna har en traumatiserende fortid med seg, samtidig som de lever i en ustabil hverdag som er preget av mye venting og usikkerhet. Vanlig omsorg er ikke nok for å tilfredsstille traumatiserte barns behov i lys av det barna har opplevd tidligere (Hagan, 2016), mens TBO-modellen som nevnt tidligere kan gi mer utviklende måte å møte og gi omsorg på for barn som har opplevd traumer (Bath, 2009). Jeg vil dermed undersøke hvordan ansatte yter god omsorg med utgangspunktet i TBO-modellen. I neste kapittel går jeg nærmere inn på forskningsmetodene. Deretter tar jeg for meg TBO, og deler kapitlene i trygghet, relasjon og affektregulering hvor jeg trekker frem ansattes beskrivelse av å yte «god» omsorg.

4.0 EMPIRI: KVALITATIV UNDERSØKELSE

4.1 Valg av metode, begrunnelse og vitenskapsteoretisk forankring

Metode kan forklares som læren om å kunne bruke riktig verktøy i form av å samle inn informasjon. Metoden er en avgjørende faktor for hvilken vei man velger å ta for å nå målet i forskningen. Når jeg skulle velge ut hvilken metode som ville være mest hensiktsmessig, måtte jeg stille meg noen sentrale spørsmål. Hva slags informasjon var nødvendig for å kunne svare på temaet i oppgaven. Hvor omfattende ville dette arbeidet bli med tanke på både økonomi og tid? Og hvilken tidligere forskning som allerede fantes på dette område? På bakgrunn av både disse spørsmålene, men også forelesningene på skolen falt det meg naturlig å ta i bruk kvalitativ metode med fokus på intervju. På bakgrunn av en stor interesse og nysgjerrighet allerede fra studie bestemte jeg meg raskt til å skrive om ansattes arbeid med fokus på omsorgsperspektivet. Ut fra temavalg og kunnskapsinteresse kan man velge ut metoden i forbindelse med undersøkelsen (Kvale, 1997).

Denne oppgaven er en kvalitativ studie av fem ansattes opplevelse av å utøve omsorg til enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 – 18 år på asylmottak. Jeg valgte kvalitativ studie fremfor kvantitativ studie av flere grunner. I min studie var mitt ønske å finne ut hvordan ansatte opplever å gi omsorg til ungdommene ved å gå i dybden på et fåtall respondenters tanker, meninger og erfaringer. Fordelen med kvalitativ analyse er nettopp det at man har muligheten til å gå i dybden på individers livssituasjon og forsøke å forstå hvordan mennesker jobber og hva hverdagen deres består av (Wideberg, 2001). Samtidig var det like nødvendig å se ansattes opplevelser av omsorgsarbeid i sammenheng med hva tidligere forskning på feltet forteller, for å kunne se om det er like egenskaper som dominerer omsorgsarbeidet eller om det er helt andre egenskaper som respondentene understreket. Ved kvalitativ analyse er det også fordelaktig da både tolkninger og funn kan benyttes til andre sammenhenger eller fungere som type kontraster til hva andre forskere har funnet på feltet (Fangen, 2008). I tillegg hevder Fangen (2008) at ved å oppdage denne type materialet var den en fordel å heve blikket fra «tabeller» og oppsøke hvert individ som statistikken omtaler.

Min problemstilling var derimot ikke klar på et like tidlig tidspunkt som metode delen og det skal den heller ikke være påpeker Kvale (1997). De fleste kvalitative forskningsopplegg fungerer slik at problemstillingen formes i prosessen av materialet (Kvale, 1997). Dette er en av de store fordelene ved kvalitative analyser. Jeg startet å forme problemstillingen min underveis i oppgaven etter å ha fullført intervjuene, men mens jeg analyserte empirien jeg

hadde fått inn, la jeg merke til at jeg var nødt til å endre problemstillingen jeg da hadde skrevet. Jeg hadde valgt altfor bred problemstilling og jeg var dermed nødt til å spisse det inn mot noe jeg kunne klare å svare på, dermed valgte jeg traumebevisst omsorg som en teoretisk tilnærming.

En av trekkene ved kvalitative studier er at dataene ofte legges frem i form av båndopptak eller skriftlig format. Essensen i datamaterialet skal formidles gjennom språket ved enten opplevelser, observasjoner eller samtaler. Denne metoden har som fokus å oppdage tanker, meninger og opplevelser som ikke kan måles eller beskrives med tall, slik som kvantitativ metode gjør. Ved å ta i bruk kvalitativ metode åpnet jeg opp for å skaffe ny kunnskap og danne en mer dypere forståelse av fenomenet, ettersom denne metoden er mer fleksibel enn det en kvantitativ metode er (Jacobsen, 2010). Thagaard (2009) påpeker at gjennom arbeidsprosessen ville det også være rom for at uventede situasjoner kunne dukke opp, samt mulighet for endringer. Dette er en arbeidsmetode som er tilfredsstillende samt interessant, og kvalitativ metode ble dermed mitt ønske for denne masteroppgaven.

Jeg har valgt en fenomenologisk tilnærming til problemstillingen. Fenomenologiske studier forklarer menneskets mening som legges i en opplevelse i sammenheng med en bestemt erfaring av et fenomen. Kvale (1997) påpeker at den beste måten å forstå menneskets opplevelser og erfaring på er gjennom en samtale med dem. Gjennom intervju har jeg tilgang til respondentens forståelse av tema basert på deres egne erfaringer hvor de har rom for fri fortelling. I dagens forskning tilegner man seg sjeldent kunnskap gjennom kun ytre observasjoner. Det blir i stedet satt større fokus på den forståelsen som gjerne oppstår i forbindelse med samtaler med de personene man skal prøve å forstå.

Videre vil jeg sette fokuset på å gå inn på de forskjellige faktorene som gjør seg gjeldende ved anvendelse av forskningsmetoden. I forbindelse med dette vil jeg først starte med å presentere De to mottakene under 4.1, kontaktetablering med respondentene under 4.2 og presentere respondentene under 4.3. Videre forberedte jeg meg til intervjuet med utforming og utprøving av intervjuguide under 4.4, før jeg gjennomfører intervju under 4.5. Etter intervjuet ble fokuset rettet mot å bearbeide og transkribere data under 4.6, før jeg går over til analysedelen under 4.7. Til slutt vil jeg trekke frem de positive og negative sidene ved denne studien gjennom Reliabilitet, validitet og generalisering under 4.8, førforståelse jeg hadde som forsker under 4.9 og etiske refleksjoner under 4.10. Dette har ført til en lang prosess, med utforming og utarbeidelse av selve metode kapitlet.

4.2 Beskrivelse av mottakene

Veien til asylmottakene var både lang og kronglete, og hadde jeg på forhånd visst at den var slik, er jeg usikker på om jeg hadde begitt meg ut på den. Men likevel, så er jeg glad i dag for at jeg ikke visste det. Den følelsen jeg sitter igjen med, er at dette er en erfaring jeg aldeles ikke ville vært foruten. Etter at NSD ga godkjenning for å sette i gang med å finne respondenter, tok jeg kontakt med tre asylmottak. Jeg kommer ikke til å nevne navnet på mottakene jeg har valgt ut og heller ikke hvor i Østlandet og Midt-Norge de holder til, på bakgrunn av anonymitet. Disse to asylmottakene blir heretter referert med det fiktive navnet «Løvetann asylmottak» og «Snøfnugg asylmottak».

Løvetann asylmottaket var et større og privat drevet mottak med en stor og sammensatt beboergruppe. Mottaket hadde rundt 70 ansatte til sammen med plass til 60 beboere. Det var stor gjennomstrømming av beboere på dette mottaket, hvor noen bare ble i noen uker før de ble flyttet videre, mens andre ble værende i flere måneder og helt opp til tre år. Flere av ansatte snakket ulike språk, og noen av de ansatte kunne også beboernes språk. Noen av de ansatte kunne ikke norsk. De ansatte varierte dermed med å kommunisere på norsk og engelsk. Mottaket var delt inn i flere avdelinger, med ulike roller, som logistikk, altså kontakt med UDI, tiltaksavdeling som hadde ansvar for å tilrettelegge for det ungdommene trengte med for eksempel aktiviteter. Beboerne hadde variert tilbud hvor noen gikk på skolen mens andre jobbet, slik at kommunikasjonen også var på ulike nivå. Noen behersket å snakke norsk, mens andre snakket mest deres morsmål. Likevel kunne de fleste engelsk og mye av kommunikasjonen gikk også på kroppsspråk mellom ungdommene og MA. Et ungdoms rom bestod enten to eller tre ungdommer. De fleste rommene var liten og hadde kun to/tre senger, samt noen få kjøkkenutstyr, og et bord med to/tre stoler. Noen få av rommene hadde i tillegg en sofa.

Snøfnugg asylmottak var et lite, kommunalt mottak et annet sted i Norge. Det var opp til 30 mottaksplasser, og rundt 30 ansatte som jobbet der. Det hadde tidligere vært flere ansatte, men på det tidspunktet intervjuet skjedde hadde dette mottaket allerede fått beskjed om nedleggelse og at de dermed kun hadde to måneder før asylsøkerne måtte flyttes videre til andre mottak. På mottaket var det allerede en del asylsøkere som holdt på å flytte og ansatte så ut til å ha mer enn nok å gjøre under denne prosessen, men likevel fikk jeg intervjuet noen av de ansatte på dette mottaket. I tiden beboerne var på mottaket hadde alle fått et skoletilbud hvor de fikk muligheten til å lære norsk, dermed var kommunikasjonen mellom ansatte og beboere for det meste på enkel norsk eller gjennom tolk hvis det var behov for det. På et

soverom delte to ungdommer rom, hvor de hadde en seng, et skap, to stoler og et skrivebord på deling.

4.3 Rekruttering av respondenter

I denne studien var jeg opptatt av å finne ut hvordan de ansatte opplevde å gi omsorg til de enslige mindreårige asylsøkerne på mottaket, og dermed var de miljøterapeutene/ miljøarbeiderne som jobbet nærmest de enslige mindreårige, de jeg var interessert i å intervju. Jacobsen (2010) forteller at individer med nær kjennskap til et fenomen, som for eksempel vet at de har vært med i en hendelse/ situasjon, eller ved at de er medlem av en spesifikk gruppe, kalles for respondenter. Jeg vil videre i oppgaven omtale de individene jeg har intervjuet som respondenter, på bakgrunn av at de er respondenter for den gruppen jeg har forsket på. Miljøterapeut eller miljøarbeider er den stillingsbeskrivelsen av ansatte som jobber direkte med barn og unge i miljøet på et slikt asylmottak, besitter. For å kunne være kvalifisert til denne stillingen er det ikke noe spesifikke utdannelsesretning krevet, og de ansatte har varierte arbeidserfaring og utdannelsesbakgrunn. En miljøterapeut har som hovedregel en bachelor fra høyskolen eller universitet innenfor helse, mens en miljøarbeider er en fagutdannet fra videregående skole. Årsaken til at jeg ikke kun valgte miljøterapeutene, var fordi jeg ikke ønsket et strategisk valg, men et tilfeldig utvalg for å ha med flest mulig av det som er normalt innenfor mottakene. Det jeg la merke til når jeg drev med rekrutteringen var at det var veldig mange miljøarbeidere og veldig få miljøterapeuter på asylmottak generelt av de jeg snakket med.

I utgangspunktet tenkte jeg å intervju tre asylmottak med totalt fem/ seks respondenter. Jeg startet derfor med å spørre disse asylmottakene må håpe om at det ville være to eller tre respondenter som ville stille opp. I forkant av forespørslene hadde jeg forberedt meg med noen kriterier for hvem jeg ville intervjuet. Det jeg etterspurte var ansatte som hadde jobbet en stund på mottaket og jeg ønsket å ha med minst 2 menn for at det skulle være en blanding av både menn og damer, men jeg var likevel tydelig på at det ikke var krav ettersom det viktigste var at det faktisk var to-tre som stilte opp av de ansatte. Det var ikke satt grenser med tanke på utdanning, slik at det var åpent for både fagutlærte og ufaglærte. Årsaken var for at det skulle være et tilfeldig utvalg slik at jeg naturlig kunne få svar på mine spørsmål ut ifra hvem som jobbet der.

Jeg tok kontakt med leder ved asylmottakene via telefon, samt sendte jeg e-post med utdypende informasjon om forskningen og intervjuet. I den tiden jeg startet å ta kontakt, var det veldig mye som skjedde på asylmottakene, flere asylmottak ble lagt ned, og flere asylmottak gikk en usikker tid i møte. Jeg tok straks kontakt med flere asylmottak, men det var like mye usikkerhet der som det var på de andre mottakene. Det ville snart bli avklart med mottakene om det var nødvendig med nedskjæring på asylmottak. Dermed var de som jobbet på mottakene svært opptatt og hadde mer enn nok mellom fingrene, og det tok en god stund før svaret kom.

Lederen skulle ta kontakt med ansatte som var interesserte og de skulle videre ta kontakt med meg. Det tok over flere måneder hvor alt stod helt stille, og til slutt fikk jeg svar fra de som var interessert om at avdelingen ville bli lagt ned og at de dermed ikke var interessert lenger. Etter en god stund med flere telefoner frem og tilbake fikk jeg kontakt med to asylmottak fra Østlandet og Midt-Norge, som jeg kalte Løvetann asylmottak og Snøfnugg asylmottak. De tok meg imot til tross for hektiske dager og kort varsel. Ved bruk av kvalitativ metode er det likevel ikke antallet respondenter eller asylmottak som er avgjørende for forskningen, men heller fokuset på mengde data man har mulighet til å innhente. Hovedfokuset lå på å kunne samle inn data som ga forskjellige nyanser, men samtidig som den gikk i dybden (Jacobsen, 2010). Det var et tilfeldig utvalg av respondenter fra de to asylmottakene i Østlandet og Midt-Norge. Jeg hadde tidligere spurt om å ha med menn i intervjuet, men jeg var tydelig på at dette ikke var et krav. Siden det er mest kvinner som jobber på asylmottakene jeg intervjuet, følte jeg meg privilegert som fikk snakke med menn på begge mottakene og fikk frem deres opplevelser også. Med både menn og kvinner i utvalget mitt, ble det også variasjon, enn det hadde blitt hvis jeg bare hadde snakket med kvinner. Jeg intervjuet to menn og tre kvinner fra de to mottakene. For å få frem opplevelsene ansatte hadde ved å gi omsorg til disse barna, satte jeg grense på at de skulle ha jobbet på mottaket en stund.

4.4 Presentasjon av respondentene

Jeg har allerede nevnt at det ble valgt ut fem respondenter i denne studien. Jeg har hele veien tatt betraktning av å være forsiktig med respondentenes personopplysninger eller identitet. Det er i denne arbeidsprosessen ikke blitt nedtegnet i noen dokumenter eller skriv. Identiteten

til disse respondentene vil forbli anonyme ved at jeg har gitt dem fiktive navn som er brukt videre i denne oppgaven.

Ansattes navn	Alder (20-, 30-, 40-årene)	Utdanning	Erfaring på asylmottak	Hvilket asylmottak?
Ida	30-årene	Barnevernspedagog	2,5 år	Løvetann
Daniel	40-årene	Ufaglært	2 år	Løvetann
Mona	40-årene	Ufaglært	8 mnd	Løvetann
Arez	30-årene	Student - Sosionom	2 år	Snøfnugg
Evelina	20-årene	Barnevernspedagog	2 år	Snøfnugg

4.5 Utforming og utprøving av intervjuguide

Utarbeidelsen av en god intervjuguide og ha god forberedelse før intervjuet var helt sentralt for min del da dette hadde en stor innvirkning på forskningsresultatene. Når jeg arbeidet med å utforme en intervjuguide, var jeg opptatt av hvordan jeg formet mine spørsmål. Jeg var bevisst over at jeg ikke ønsket å stille lukkede spørsmål, men heller få fram de ansattes stemme. Derfor gjorde jeg meg klar på forhånd over at det var deres opplevelse av omsorg i asylmottaket som var det viktigste å fokusere på. Det var kun de ansatte som visste hva de opplevde og det de mente om deres situasjon var det som gjaldt. Jeg poengterte at det ikke fantes noe som var rett eller galt ved svar på spørsmålene jeg stilte, samt at jeg måtte snakke tydelig og at jeg også måtte være klar for å omjustere spørsmålene jeg stilte hvis det ikke var forståelig for noen.

Jeg startet med å lage en intervjuguide med ulike tema jeg ønsket å gå nærmere inn på, samt noen forslag til spørsmål under hvert tema. Intervjuguiden bar preg av et ønske om å utføre dette som semi- strukturerte intervjuer. Jeg hadde forberedt meg på å måtte stille spørsmålene annerledes om noen ikke forsto eller ikke fikk til å svare, noe jeg også fikk bruk for under intervjuene. Samtidig var jeg åpen for forandring, både når det gjaldt rekkefølge og i spørsmålene, slik at jeg heller kunne følge opp svarene jeg fikk av den jeg intervjuet. Den

åpne måten jeg tilnærmet meg intervjuet på, var med et ønske om å prøve å forstå verden fra ståstedet til den ansatte jeg intervjuer. Jeg ønsket å forstå hva den ansatte opplevde, på deres måte. Jeg hadde et mål om å fokusere på den forståelsen som oppstod gjennom samtaler med de individene som skal forstås. Intervjupersonene formulerte også sin egen oppfatning av den verden de føler de lever i, via dialog med intervjueren (Kvale, 1997).

Etter å ha formulert en intervjuguide, diskuterte jeg den med veileder, hvor jeg gikk over tema og spørsmål mange ganger, før jeg utførte et prøveintervju. Kvale (1997) hevder viktigheten av trening fra intervju, selv med mengde erfaring tidligere, er det nødvendig med prøveintervju. Selvtilliten i en intervjusituasjon er et sentralt nøkkelord (Thagaard, 2009). Kvale (1997) påpeker også at prøveintervju vil bidra til at man kan få bedre systematisering av intervjugudien. Jeg brukte da intervjugudien som mal, og utførte et intervju med en kollega som tidligere hadde jobbet på asylmottak. Hun hadde jobbet to år på et asylmottak og hadde nylig sluttet å jobbe ettersom mottaket ble lagt ned. Jeg stilte alle spørsmål som sto i malen og også om hva hun selv tenkte om disse spørsmålene. Da jeg hadde hatt prøveintervjuet, gjennomgikk jeg intervjugudien på nytt med betraktning i alle de tilbakemeldingene jeg hadde fått av kollegaen min og gjorde en del endringer. Jeg brukte telefonopptak for å se hvordan det ville fungere. Jeg tok også i bruk lydopptak fra pc-en for å gjøre meg kjent med ulike utstyr i en slik setting. Jeg var spent på hvordan lydkvaliteten ble på pc-en sammenlignet med lydopptakeren på telefonen. Jeg var positiv overrasket over hvor bra lydkvalitet det var på telefonen, hvor lydgjengivelsen var klar. Jeg hadde fått prøvd ut intervjugudien, sett hvordan jeg selv var i en slik situasjon, prøvd utstyret og testet ut hvor lenge telefonen kan bruke lydopptak i ett før den går tom for batteri.

4.6 Gjennomføring av intervjuene

Etter å ha ringt lederen på disse to asylmottakene, fikk jeg snakke direkte med de ansatte som var interessert. Jeg ga tydelig beskjed om at de når som helst kunne trekke seg fra intervjuet. Jeg sendte dem først et informasjonsskriv som omhandlet min forskning og hensikten med intervjuet, og spurte samtidig om de kunne lese gjennom dette og svare meg om de fortsatt ønsket å stille opp på intervjuet. Jeg ga beskjed både på mail og i telefon om at det ville bli tatt opp på lydbånd, men at de likevel ville forbli anonyme, slik at de var klar over situasjonen. Jeg ble møtt med iboende positivitet, engasjement og nysgjerrighet, hvor alle stilte opp uten å nøle. Det ble avtalt sted, tid og dato for når intervjuet skulle være. De tre første intervjuet ble gjennomført i midten av september 2017, mens de siste intervjuene ble

utført i begynnelsen av november 2017. Det var bra med tid i mellom to ulike mottak, da jeg fikk bearbeidet noe av intervjuene før neste intervju. Etter eget initiativ fra respondentene ble jeg invitert både til Snøfnugg- og Løvetann asylmottak. Alle intervjuene ble gjennomført på eget rom på begge mottakene, hvor vi fikk sitte i fred uten forstyrrelser, og hvor det kun var meg og en og en respondent om gangen. Alle intervjuene ble utført i ansattes arbeidstid, men dette førte ikke til noen problemer.

Innledningsvis startet jeg med å fortelle om meg selv, min bakgrunn, interessen og hensikten med forskningen. Deretter informerte jeg respondentene om selve formalitetene; at de når som helst kunne trekke seg, om at intervjuet ville bli tatt opp på lydbånd, men at de likevel ville bli anonymisert og innhentet så samtykke om intervjuet. Jeg anså at realistisk lengde på dette intervjuet ville være mellom 20 – 40 minutter. Jeg gikk så over til å spørre respondentene faktaspørsmål som alder, utdanning, som var enkelt å svare på, for at de skulle bli trygge. Kvale (1997) påpeker viktigheten av å ha noen av de første minuttene av intervjuet til å uttrykke interesse og respekt for respondentene.

Mitt åpningsspørsmål under hoveddel: «kan du fortelle meg om din arbeidshverdag?» førte til mange gode temaer som dukket opp av seg selv, som jeg ikke hadde forventet meg. Det ble benyttet en systematisk tilnærming ved at jeg allerede hadde delt inn i 4 hovedtemaer: trygghet, tillit og relasjon, affektregulering, veien videre, hvor jeg spurte spesifikke spørsmål til hvert tema hvor enhver av respondentene allerede hadde nevnt og snakket om de like temaene under åpningsspørsmålet. Avslutningsvis sa jeg hvor takknemlig jeg var for deres tid og for at de ønsket å dele deres opplevelser med meg.

Jeg satte ikke fokus på ledende spørsmål, men heller åpne med et ønske om å prøve å forstå verden fra ståstedet til den ansatte jeg intervjuet. Noen av intervjuene bar preg på at vi hoppet en del frem og tilbake mellom temaene. Det var en naturlig samtale hvor temaene fløyt litt over i hverandre, men jeg fikk likevel et inntrykk av en bra flyt i intervjuene. Jeg turte etter hvert å la det være stillhet, i stedet for at jeg kom med et nytt spørsmål ved stillhet, noe som førte til at det kom flere utsagn fra respondentene bare de fikk litt betenkningstid. Jeg tillot også respondentene å spore av til en viss grad, da dette ville førte til en mer avslappende stemning og det kom også interessante temaer opp. Dette kalles også for en anerkjennende kommunikasjon (Røkenes og Hanssen, 2012).

Jeg tok i bruk «lytteteknikker» som Jacobsen (2010) forteller i hans bok, som fungerte veldig godt. Jeg erfarte etter noen intervjuer at det ble mye bedre ved at jeg slappet av, noterte mindre og lyttet mer aktivt. Det respondentene sa ble uansett registrert gjennom

båndopptaker. En av de intervjueteknikkene jeg tok i bruk var blikk-kontakt, og bekreftende respons som nikking, «aah...», «mmm...», noe som ofte resulterte til at respondentene snakket videre om det temaet de var inne på. Det negative ved båndopptaker er at det noen tilfeller kan føre til at respondentene er mer nervøse og er mer forsiktig med det de sier i intervjuet. Dette følte jeg at jeg ikke opplevde under intervjuene jeg hadde. Jeg anså likevel fordelene ved bruk av båndopptaker som større enn den lille risikoen. Ved at jeg tok i bruk lydopptaker under intervjuene har jeg også hatt muligheten til å gjengi hva som ble sagt presist, med ordrette sitater, og hatt muligheten til å høre svarene om og om igjen.

4.7 Bearbeidelse og transkribering av data

Når all data har blitt samlet inn, er det neste trinnet å behandle og analysere disse. Jacobsen (2010) forklarer at det finnes forskjellige tilnærminger til analyse av kvalitativ data. Han beskriver fellestrekket ved disse ulike tilnærmingene som i at vi veksler på å analysere deler og fokuserer på en større helhet. All kvalitativ analyse begynner med å samle inn all data man har (Jacobsen, 2010) og som det har blitt nevnt tidligere har det blitt brukt lydopptaker i intervjuene. Jeg brukte min mobiltelefon som båndopptaker, og jeg sørget for at opptakene ble slettet så fort jeg hadde sitert ned alt jeg trengte. Alle intervjuene har blitt transkribert ordrett på bokmål, med unntak av noen uttrykk som er sløyfet. Ved pauser har dette blitt skrevet ned slik: « ... ». I noen tilfeller har også «eee», «hmm», og andre like uttrykk blitt sløyfet på bakgrunn å få tydeligere frem hovedpoenget til respondentene. Kroppsspråket ønsket jeg kun å notere ned ved spesielle tilfeller, noe som ikke forekom i denne settingen.

4.8 Analyse

Jeg transkriberte alle intervjuene mine selv, noe jeg følte jeg fikk godt nytte ut av. Sammen med alle de notatene jeg hadde underveis i intervjuprosessen gav dette meg et slags overblikk og kjennskap til dataen som jeg tok med meg inn i analyseprosessen. Analysen skal ifølge Malterud (2011) bygge bro mellom den dataen vi har fått inn og resultatene ved å organisere, fortolke og sammenfatte materialet. Jacobsen (2010) forteller om innholdsanalysen som en flere tilnærminger når det kommer til kvalitativ analyse. Det vil være en forutsetning til forskeren at en er åpen til det materialet kan formidle, og lytte til det respondentene har å fortelle. Problemstilling og tema lager utgangspunktet til hva jeg ønsker å svare på og spørsmålene som blir stilt til materialet blir dermed stilt i form av den. Svarene respondentene

har gitt reflekteres med utgangspunktet i spørsmålene, det empiriske materialet og den teoretiske referanserammen, slik Malterud (2011) påpeker.

Mange analyser av intervjuer kan bli utført uten å bruke noen spesiell analyseteknikk. Noen forskere bruker forskjellige sammensetninger av metode og teknikk, mens noen kan være preget av teoretisk fortolkninger. Dette viser til en indikasjon på nødvendigheten av å bruke en spesiell analytisk metode ikke er like stor, i den grad forskeren besitter teoretisk kunnskap om det temaet som blir forsket på, og at intervju spørsmålene man har er teoretisk kvalifisert (Kvale og Brinkmann, 2009). Det veier tyngre å ha kjennskap til feltet for analyse påpeker Kvale og Brinkmann (2009), sammenlignet med den spesielle teknikken som blir tatt i bruk.

4.9 Relabilitet, validitet og generalisering

Pålitelighet (reliabilitet) er et begrep som forteller oss om man kan stole på en forskning. I hvilken gra man kan stole på forskningen blir ofte styrket gjennom forskerens beskrivelse av hvordan data blir utviklet, samt hvilken vurdering som har blitt tatt i bearbeidelsen av data (Thagaard, 2009). Forskerens eget engasjement er noe som kan påvirke resultatene påpeker Tjora (2012), og dermed vil det stilles spørsmål ved påliteligheten når det kommer til resultatene. Han forteller at det ikke kan forekomme en helhetlig nøytralisering innenfor den tradisjonen kvalitativ metode er basert på, men at forskerens engasjement likevel må tas i betraktning som en ressurs hvis den gjøres eksplisitt. Jeg tar allerede tatt opp dette temaet under delkapittelet 5.3 «før-forståelse» at dette er noe jeg har tenkt på før intervjuene. Min forforståelse vil ha noe påvirkning, samt har min bevissthet om dette temaet og refleksjoner basert på dette, hjulpet meg til å legge noe bak meg og fokusere på åpenhet og fleksibilitet i dette feltet.

I følge Larsen (2018) kan reliabiliteten testes gjennom at andre forskere gjennomfører akkurat samme undersøkelse og det resulterer til samme konklusjon, noe som fører til høy reliabilitet. Han forteller videre at det også er høy reliabilitet hvis den samme forskeren gjennomfører samme undersøkelse på forskjellige tidspunkter og får nærmest samme resultat, men denne sikringen av høy reliabilitet er vanskelig innenfor kvalitative undersøkelser (Larsen, 2018). Forskningsprosessen kan likevel bli tydeliggjort ved å fremheve direkte sitater fra respondentene, og presisere hva som er tolkning av respondentenes utsagn (Thagaard, 2009). Ved bruk av lydopptaker er man med på å muliggjøre dette, ved at man får ordrette sitater av respondentene. Men det må likevel tas i betraktning at under intervjuet kan respondentene ha

blitt påvirket av situasjonene og av meg som forsker (Larsen, 2018), selv om jeg er bevisst over min posisjon kan dette påvirke hva respondentene sier akkurat der og da.

En annet nødvendig faktor som påvirker påliteligheten til en forskning, er ved å se på forskerens relasjon til respondentene og erfaring fra forskningsområdet (Thagaard, 2009). Jeg har ingen erfaring av å jobbe på asylmottak, men på bakgrunn av at jeg jobber på omsorgsinstitusjon med samme aldersgruppe som asylmottak, samt utlendings bakgrunn på flere av ungdommene, har jeg noe kunnskap som kan relateres. Ulempen med å ikke ha kjennskap til mottakene tidligere er at det kan være vanskeligere å få informasjon så lett, men i dette tilfelle ble jeg møtt med både åpenhet og tillit som gjorde at relasjonen ble mye sterke, og jeg fikk mer relevant informasjon enn jeg hadde trodd. En fordel med å ikke velge sin egen virksomhet, er at det ofte kan foreligge en fare for at man danner et nærere forhold til respondentene, som gjøre at det kan bli vanskelig å være nøytral. Risikoen for at respondentene velger å fortelle det intervjueren ønsker å høre, er større når det allerede er en kjennskap til hverandre (Tjora, 2012).

Troverdigheten i min datamaterialet er blitt styrket gjennom at mine respondenter frivillig meldte seg på det første mottaket ifølge dem, mens på det andre var det lederen mottaket. På det første mottaket, sendte lederen ut mail og de ansatte som var interesserte tok kontakt med meg gjennom telefon/ mail. På det andre mottaket sa lederen at han skulle høre rundt hvem som ønsket å være med, og anbefalte noen som hadde jobbet en stund, ettersom han mente at det var en del ekstravakter som akkurat hadde startet. De interesserte tok dermed kontakt gjennom å ringe meg når de selv var på jobb. Dette innebærer at mine respondenter var pålitelige kilder som satt med mye bra kunnskap og erfaring. En annen styrke med undersøkelsen er at det ble gjennomført intervju med ansikt- til ansikt kommunikasjon, da flere har større sjanse for å lyve over telefon, sammenlignet med å direkte lyve til ansiktet til en person. I tillegg må det påpekes at min tilnærming med et semistrukturert intervju kan har større mulighet for en mer åpenhet hvor ulike temaer kan tas opp. Dette gir en sterkere troverdighet da respondentene selv får sjansen til å ta opp et tema eller fortelle om en faktor av seg selv, i stedet for å stille ledende spørsmål. Ledende forskning ifølge Larsen (2015) er ikke bra.

Validitet omhandler ifølge Larsen (2018) om relevans eller gyldighet, altså at forskeren samler inn datamaterialet som er relevant i forbindelse med problematikken i studien. Han forteller at det er enklere å sikre høy validitet gjennom kvalitative undersøkelser enn ved kvantitative, og gjennom kvalitative intervjuer kan man foreta korreksjoner underveis

(Larsen, 2018). Gjennom intervju kan en oppdage at det er andre momenter enn det man har tenkt i utgangspunktet var viktig for problemstillingen (Larsen, 2018) og ved at jeg tok i bruk semistrukturer intervju har det åpnet til at respondentene har snakket mer fritt og de har hatt muligheten til å ta opp ting de selv følte var sentralt å fortelle. Dette kan føre til at flere forklaringsmåter kan dukke opp, og en fleksibel prosess hvor forskeren kan endre spørsmål underveis, som vil bidra til en mer valid informasjon (Larsen, 2018).

Jeg som forsker må være bevisst over hvordan jeg legger frem hensikten med min forskning, og presisere at jeg ikke er ute etter å kritisere respondentene eller deres arbeidsvirksomhet på noen måter. I prosessen hvor datamaterialet skal bearbeides er det nødvendig at man vurderer hva respondentene har sagt. Et det respondentene sier blitt sagt for å imponere forskeren, om respondentene mener det de sier, eller om det er blitt sagt på bakgrunn av det lederen ønsker at de sier? I intervjuet er det like nødvendig å være bevisst på at man er åpen i intervjuet og ikke begynner å fiske etter spesielle ting. Den informasjonen som respondentene kommer med selv, som er uoppfordret er det som er mest gyldig.

Alle positive faktorene som er blitt nevnt tidligere i «metode» kapittelet, er med på å styrke gyldigheten av denne studien. Dette er blant annet åpenhet, tillit, kunnskap, nærhet og ikke minst, fleksibilitet. Man vil få frem den «nøyaktige» forståelsen av en faktor, med andre ord miljøarbeiderens/ miljøterapeutens opplevelse av deres arbeid med enslige mindreårige asylsøkere på Løvetann asylmottak og Snøfnugg asylmottak. Det er ansatte som jobber på asylmottakene for enslige mindreårige asylsøkere som blir intervjuet, og det er dermed de som definerer hva som vil være den korrekte forståelsen. En annen sentral ting er at gyldigheten på en forskning er stor hvis man klarer å overføre funnene til andre fenomener og dette blir kalt for generalisering. Ved å foreta kvalitative undersøkelser med færre respondenter blir studien mer spesifikk, og det vil da være vanskelige med generalisering. Dette var ikke formålet med denne studien, men heller et overfladisk blikk på hvordan ansatte opplever omsorgsarbeidet knyttet til enslige mindreårige asylsøkere på asylmottak.

4.10 Før-forståelse

Det er nødvendig å være bevisst over «før-forståelse» når man skal forske. Forskerens rolle vil ha en stor rolle i et kvalitativt forskningsintervju. Kunnskap, meninger, erfaringer og tanker vi har om et fenomen, kan i utgangspunktet være med på å forme fortolkningene en forsker har. Forskningsområde er noe som ofte ligger nært forskerens interessefelt, noe som

kan være en motivasjonsfaktor, samt føre til en hindring for både prosessen og forskningsresultatet. I mitt tilfelle var det som nevnt innledningsvis, en stort personlig interesse på dette feltet. Jeg tenkte mye på at jeg likevel ikke skulle la engasjementet ta over ved at jeg var med å diskutere spørsmål jeg spurte. Jeg skulle bare lytte og skrive det de ansatte reflekterte over og deres meninger. Det vil være helt nødvendig kvalitetskrav å være åpen som intervjuer om forskjellige faktorer innenfor det som kan påvirke både arbeidet og tolkningene. Det har vært nødvendig for meg å tenke og reflektere over min egen rolle og posisjon som intervjuer, og hvordan jeg kan være med på å påvirke forskningsresultatet. I forkant av hvert intervju har jeg forsøkt å gå inn i meg selv og reflektert over min forforståelse og hva jeg selv ønsket å få frem ved dette intervjuet.

Erfaringer, samt stort engasjement er noe som kan være med på å påvirke hvordan et menneske oppfatter en ting eller en hendelse. Et menneske vil kunne bli preget av sin oppvekst og dette vil videre påvirke hvordan dette mennesket betrakter ulike situasjoner. Det samme vil gjelde når vi prater om utdanning. Er man en idrettslærer og skal forske på asylmottak, vil denne idrettslæreren antagelig hatt et annet fokus enn det en barnevernspedagog ville hatt. Den kulturelle, sosiale samt erfaringsbaserte kapitalen er noe enhver forsker har med seg i deres arbeid. Jacobsen (2010) påpeker at mennesker har antagelser om verden, noe som også kalles for «for-forståelse». Disse antagelsene er noe vi har med oss gjennom livets løp, og det er lett å ta disse antagelsene for gitt, ettersom vi anser det som en selvfølge (Jacobsen, 2010). «for-forståelse» er resultatet av en livslang sosialisering, hvor vi mennesker lærer å se verden på ulike måter (Jacobsen, 2010).

Tidligere media og avis/artikkel oppslag er også med på å forme mitt syn på hvordan jeg ser og tenker om andre mennesker. Dette er spesielt gjeldene når det kommer til det ukjente for oss mennesker om andre mennesker med en annen bakgrunn/ kultur. Mediene i de siste årene har hatt noe søkelys i negativ retning i forbindelse med vanskeligheter og utfordringer rundt asylsøkere som skal prøve å integrere seg i Norge. Min egen forforståelse og fordommer vil også være med å påvirke dette bildet, ettersom jeg er klar over disse negative holdningene og jeg er klar over at jeg også har de litt i bakhode. Jeg tror det er en del ansatte som vil lykkes i form av å yte god omsorg til EMA. Jeg tenker det å gi nærhet og kunnskap om omsorg har utviklet seg og at ansatte har god kompetanse. Jeg tror derimot at det som kan være utfordrende er: grensesetting, språk og kultur forskjellene, noe som kan skape vanskeligheter med å kommunisere. I tillegg tror jeg at rammevilkårene for EMA kan få ansatte til å stå i et dilemma i valget om å følge regler og gi god omsorg. Selv om jeg har disse tankene, tror jeg

at jeg kan bli overraske etter å ha snakket med de ansatte. Jeg vil dermed prøve å være bevisst over mine tanker, og reflektere rundt det, for å hjelpe meg med å være mer åpen og fleksibel i dette feltet.

Glasdam (2007) hevder at intervjusituasjoner er det du kaller asymmetri betinget av en type underliggende sosiale relasjoner og ulike kapitaler hos både intervjuer og deltaker. I selve intervjusituasjonen vil intervjueren fremstå som forsker. En annen måte å se dette på er at denne personen inntar den høyeste posisjonen, samtidig vil det naturlig forekomme en type sosial relasjon der to mennesker har en dialog som kan være vanskelig å balansere (Glasdam, 2007). Det vil derfor være nødvendig å være bevisst over min egen posisjon under intervjuet og hvordan dette kan være med på å påvirke relasjonen mellom meg som intervjuer og deltakeren.

4.11 Ethiske refleksjoner

Når man foretar forskning vil det alltid oppstå etiske dilemmaer og enhver som gjennomfører et forskningsprosjekt må ha de etiske prinsippene i betraktning. Halvorsen (2008) tar opp tre ulike faser i denne prosessen som kan oppstå som dilemmaer: Valg av tema og problemstillinger, data innsamling, og bruk og formidling av forskning.

Når vi tar for oss «valg av tema og problemstillinger» kan det ifølge Larsen (2015) være at man velger et uetisk tema eller problemstilling, og vil forskeren være partisk hvis en allerede har valgt ut en problemstilling? Jeg har som sagt vært åpen for endring av problemstillingen og siden temaet mitt som er respondentenes opplevelser av omsorgsarbeidet, er et vidt tema, ble nærmest alt respondentene så relevant. Problemstillingen ble igjen omformulert etter undersøkelsen for å ta i bruk den informasjonen jeg hadde fått samlet. Det ble nøye reflektert sammen med min veileder om hva problemstillingen kunne være med tanke på temaet og etikken.

Selve «datainnsamlingen» kan også føre til flere etiske dilemmaer. Noen av spørsmålene man kan stille seg selv ifølge Larsen (2015) er: Deltar alle i undersøkelsen helt frivillig? Hvis de ombestemmer seg, kan de avslutte intervjuet når som helst? Vil det være riktig å gi respondentene all informasjon om undersøkelsen?

Forskningsprosjektet er behandlet av NSD, og det innsamlede data ble behandlet etter gjeldende etiske retningslinjer for forskning som er formulert av Nasjonal forskningsetisk komité for samfunnsvitenskap og humaniora. Kopi av godkjennelsesbrev er vedlagt i

oppgaven (vedlegg 1). Dermed sikrer oppgaven respondentenes fulle anonymitet.

Enkelt personer vil ikke kunne kjennes igjen, og det vil ikke bli gitt ut noen form for navn, fra mottene respondentene er rekruttert, eller andre identifiserbare måter. Ved min forskning har jeg innhentet informert samtykke fra respondentene hvor det står at det er et frivillig intervju og at de når som helst kan trekke seg. For å tydeliggjøre denne informasjonen gjentok jeg dette i selve intervjuet, før jeg startet med å stille noen spørsmål. Alle respondentene sa de hadde forstått hva dette gikk ut på, de sa de hadde vært med fri vilje og at de forsto at de når som helst kunne trekke seg. I tillegg til informasjon og samtykke papiret som ble delt ut på forhånd, la jeg i tillegg noen minutter på starten av intervjuet til å forklare min undersøkelse mer spesifikk.

Når man foretar forskning kan det i noen tilfeller føre til at man står i fare for å tre inn i menneskers privatliv og det kan krenke de. Jeg har i denne studien kun intervjuet ansatte på mottakene og ikke barna, siden dette er en sårbar gruppe og det ikke er en direkte relevans i denne oppgaven da temaet er ansattes opplevelser. Selv om jeg ikke snakker med respondentene om personlige temaer, er likevel nødvendig å innhente informert og muntlig samtykke fra respondentene. Jeg ga all den nødvendige informasjonen om båndopptaker og at det ville bli slettet etter innlevering av oppgaven og at det de har sagt vil bli nedskrevet i ettertid. I to av lydbåndopptakene, ble det nevnt både navn på ansatte og ungdommer, samt mottaket. Dette ble slettet fra båndopptaket under transkriberingen.

Når det gjelder «bruk og formidling» av forskningen, fremhever Larsen (2018) at av de mest sentrale etiske dilemmaene er anonymt. Denne forskningen er som nevnt tidligere anonym, og respondentenes identitet har vært i stort fokus hvor deres identitet ikke har blitt avslørt.

Respondentene har rett til å ha privatliv, og som forsker er det nødvendig å respektere deres privatliv. Jeg har dermed bevisst kun gitt dem et fiktivt navn og et fiktivt navn på mottakene. Det har heller ikke blitt oppgitt nøyaktig alder. En annen sentral del er å oppgi riktig presentasjon av data som mulig. Det vil aldri være mulig å gjengi resultater med fullstendig sammenhenger eller kontekst. I noen tilfeller har det vært nødvendig å dele setninger eller at et utsagn blir plukket ut, dette er ikke for å endre innhold i budskapet, men kun for å sette den fundamentale i lys. Ved at jeg har brukt lydopptak, har jeg transkribert ordrett, og dermed vil ingenting av det vesentlige gå tapt. Ved å ha riktig presentasjon av data, er jeg også forpliktet til å ikke forfalske de resultatene eller datamaterialet jeg sitter med.

Jeg spurte meg selv om det hadde vært nødvendig å ha en «plan b». En fornuftig betraktning ville kanskje vært og lyttet til råd som jeg fikk om at det kunne bli en vanskelig prosess, og

om at det ikke var så mange asylmottak som årene før. Jeg stilte meg spørsmålet om jeg skulle heller ha valgt et mer tilgjengelig felt for å intervju. Med etterpåklokskapens briller på ville det vært mer enklere å ha gått for noe annet enn asylmottak som tema, men hvis spørsmålet hadde vært og valgt på nytt, ville jeg likevel gått for det samme temaet. Dette hadde jeg gjort selv om det hadde betydd at jeg måtte gjennom en tynge vei, fordi denne oppgaven har gitt meg et stort utbytte som jeg ikke ville byttet for noe som helst.

En annen ting jeg har tenkt på, er om det er etisk problematisk å ta opp slike spørsmål som kan føre til at respondentene kan tilkjennes i at de ikke strekker til, eller at de ikke mestrer arbeidsoppgavene. Kanskje de lurer på om jeg som forsker spør, fordi de ikke gjør en bra jobb? Jeg ser det som en større styrke i å få disse spørsmålene, da jeg heller ser at flere ansatte må tenke seg godt om før de svarer. Dermed setter jeg i gang en økt refleksjon rundt hva de selv mener de får til i deres arbeid, og hva de føler er utfordrende, samt hvordan de jobber for å yte god omsorg.

5.0 PRESENTASJON OG DRØFTNING AV FUNN: OMSORGSARBEID

I det følgende vil jeg redegjøre for mine funn i intervjuprosessene. Underveis i intervjuene med de ansatte fikk jeg meg ett visst inntrykk av hvordan omsorgsarbeidet var for de enslige mindreårige asylsøkerne. Det var en følelse av mange utfordringer i å utføre «god omsorg» men også flere deler hvor ansatte uttrykker at de lykkes med å gi den omsorgen EMA har behov for. Det er tre hovedgreiner under empirien. Den første går ut på trygghetsetablering blant ansatte og EMA. For hvordan kan ansatte jobbe med å gi omsorg, hvis ansatte ikke er trygge på EMA eller at de ikke er trygge på hverandre. Under denne delen trekker jeg ulike teorier inn som TBO, kultursensitiv tilnærming, miljøterapi og transnasjonale relasjoner. Del to vil det mest være om TBO, men noe miljøterapi blir også trukket frem. Del tre omhandler mest TBO og miljøterapi, men jeg kommer også noe inn på kultur sensitiv tilnærming.

5.1 Hvordan kan ansatte bygge opp tillit?

Det ble stilt spørsmål om hva ansatte la i ordet «omsorg». En av fem respondenter beskriver omsorg slik:

«Omsorg er trygghet, nærhet og relasjonsbygging. For å kunne hjelpe disse ungdommene som har tilknytningstraumer er vi nødt til å bygge en tillit og ikke skape mer frykt og brudd.

På huset er det lover og regler som må følges. Ved at vi bygger tillit kan vi, ansatte, etter hvert komme nær og hjelpe dem med en positiv utvikling, både psykisk og fysisk. Men like viktig er språket og kulturen deres.» - Ida.

Omsorg innebærer blant annet at ungdommene skal følge seg trygge påpeker Kvaran og Holm (2012). I håndboken om kommunenes arbeid fra barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011) kommer det frem som et punkt at EMA er i et fremmed land med fremmed språk og kultur, hvor ansatte må ta hensyn og hjelpe dem med å utvikle seg. Gamst (2011) hevder at trygg tilknytning ved tilgjengelighet og sensitivitet for barn og unge er forutsetninger for deres positive utvikling, språklig, følelsesmessig, sosialt, psykisk og fysisk. De barna som er vurdert som trygge, beskriver Gamst (2011) som mer kompetente og at de fungerer bedre enn barn som er karakterisert som utrygge. Psykisk helse henger sammen med trygg tilknytning. Trygge tilknytningsrelasjoner i barnets liv kan ha en positiv påvirkning på beskyttelse mot psykiske problemer og senskader etter traumer, samt styrken til å håndtere stress og utfordringer som oppstår vanlig.

«... Men språket er ikke like enkelt når det kommer til EMA. Jeg kommuniserer bra med noen av ungdommene og etter hvert har det blitt enklere med andre. Det er likevel mange unge der jeg ikke klarer å kommunisere med siden de ikke kan norsk eller engelsk. Det er lite av tolk, så jeg må bruke fantasien med å kommunisere med kroppsspråket. Selv om det er tolk til stedet kan være språkbarriere, fordi temaene og begrepen som blir tatt opp er ukjente, selv på deres eget språk. Av og til går det veldig bra, men jeg sitter ofte med en usikker følelse på om jeg har forstått ungdommen riktig, eller om de har forstått meg.» – Ida

«Kommunikasjonene mellom oss og ungdommene er i flere tilfeller veldig utfordrende. Det er morsomt i ettertid å snakke om, men der og da skjer det hverdagslige misforståelser og kommunikasjonsproblemer som kan være frustrerende for begge parter. Spesielt når det gjelder viktig hendelse som skal snakkes om, eller viktig informasjon som skal gis. Av og til kjenner jeg at jeg kvier meg for å fortelle noe, da jeg vet at de kanskje ikke vil forstå informasjonen, og at de kanskje vil misforstå poenget.» - Evelina

Gode relasjoner omhandler om å klare å forstå og samhandle med de personene man møter på, på en god og hensiktsmessig måte, forklarer Killén (2013). Gamst (2011) forklarer at barn og unge er så gode til å uttrykke seg som de ansatte er til å lytte og oppfatte barnet. Men når både språk og kultur er totalt nytt for EMA, vil det være naturlig at EMA og ansatte har utfordringer i kommunikasjonen (Søftestad og Andersen, 2014), slik Ida og Evelina påpeker. Samtidig fremhever Røkenes og Hanssen (2012) at de ansatte må finne kreative løsninger ved

kommunikasjon slit at det gir mening for begge parter, samt at det ivaretar hensikten og samhandlingen på en slik måte at det ikke er krenkende for den andre.

«Trygghet, grensesetting og stabilitet er nøkkelord vi bruker for å unngå stress og forvirring hos våre ungdommer. Mangel på disse tingene i en usikker bosituasjon kan forverre deres hverdag. Det har allerede vært mange brudd på deres flukt, spesielt de voksne, altså foreldrene og da er det ekstra viktig at vi stiller opp. Det er like viktig å gi dem rom for utvikling.

... De gode rammene er fint å snakke om, men helt ærlig så tror jeg ikke det er så enkelt. Jeg tror det er noe vi trenger å jobbe enda mer med. Jeg ser at jeg kan være konsekvent og lære å for eksempel vente og være presis når de ber oss hente dem. Men så er ikke alle kollegaene mine slik og da blir det veldig feil. Unge blir frustrerte og usikre på hva som forventes av dem.» - Daniel.

«Det er de grunnleggende behovene som er viktigst. Vi skal tilrettelegge for at ungdommene får det de trenger. Vi fokuserer mye på trygghet og anerkjennelse, gjennom ansattes gode nærvær. Det tilrettelegges for trygg hverdag for alle ungdommene. Hvis ikke blir det svikt og enda et brudd i deres liv. Og jeg mener at vi får til dette som et godt felleskap på mottaket. Vi setter grenser der det trengs og roser dem der det er noe positivt.» – Evelina

Disse tre respondentene har tilfelles at de påpeker det livet til asylsøkere som brudd på relasjoner og usikre situasjoner. De ansatte har et ønske om å fokusere på å bygge opp ungdommene med trygge rammer og stabile ansatte. Berg, Svendsen og Thorshaug (2010) hevder at asylmottaket som enslige mindreårige asylsøkere bor på, skal danne en ramme for både trygghet og stabilitet, samtidig som det på den ene siden skal være rom for selvstendighet og på den andre siden være rom for oppfølging, samhold og relasjoner. Ansatte på asylmottak har ifølge Bengtson og Ruud (2012) som oppgave å skape trygghet for disse ungdommene, og dette er særdeles nødvendig etter en utrygg flukt, slik Daniel også påpeker.

Gamst (2011) understreker også nødvendigheten av trygghet ved å fortelle at en av årsakene til negativ påvirkning hos barn er opplevelsen av nære voksnes mangel på nærhet, anerkjennelse og trygghet. Dette uttaler også Evelina som sentralt. Når det i tillegg er voksne som egentlig skal skape trygghet, men som heller skaper usikkerhet og frykt, kan det for EMA føre til enda større vansker. I slike situasjoner forklarer Gamst (2011) at barn står i fare for å kunne utvikle relasjonsskader og tilknytningstraumer, som Ida nevner tidligere. Evelina uttrykker at de ansatte fokuserer på trygghet, anerkjennelse gjennom nærvær og de er flinke

til å sette grenser, samt gi positiv forsterkning. Daniel derimot forklarer at det i praksis ikke er like enkelt å få til, men at de på mottaket må jobbe mer i retning mote dette.

Kvaran og Holm (2012) påpeker at omsorg også ligger i grensesetting av barn og unge. Arez utaler også at det å sette faste grenser og rammer er nødvendig i arbeid med barn og unge:

«... Hvis vi som ansatte klarer å være strukturerte og ha lik praksis i å sette grenser vil det automatisk beroligende ungdommene ettersom det vil gi noe forutsigbarhet i deres hverdag. Lik praksis må vi jobber mer med.» - Arez

Arez fremhever det når han i tillegg sier:

«Omsorg handler også om å følge regler og rutiner. Vi er nødt til å vite hvor ungdommer står og hvilken type vansker de har med seg. Det er viktig å ikke gi etter når barna maser. Hvis du ikke setter grenser, men prøver å være «snill» med å gi etter, da har du «feilet» totalt. De vil spise deg opp levende. Jo mer du gir etter jo mer begynner de å kreve av deg og maser om å gjøre ting de ikke vanligvis får lov til. Dette er en utfordring da alle ikke gjør det samme.»

Det er viktig slik Arez påpeker det med lik praksis, hvis det er en som er snill og andre slem, vil det også bli en ujevn balanse. Det kan føre til usikkerhet hos ungdommene, ved at de ikke vet hva som forventes av dem, når en gir etter og andre er strengere. En annen ulempe er at det også blir tyngre for de ansatte som da ikke gir etter, ettersom de da får et stempel som «slemme». Det vil være tyngre å stå i det, ettersom EMA ser at noen gir etter og vil da prøve det samme på alle de andre som prøver å stå i det (Valente og Berg, 2012). Ifølge UDI sine retningslinjer ser vi også likhet med det Arez, nettopp viktigheten av å ha faste rutiner og regler, samt prosedyrer på hverdagen. Arex uttrykker likevel vanskeligheten med å ha lik praksis Slik at det ikke blir ulik praksis.

Miljøterapien anser nødvendigheten av tilbakevendende og stabile rammer, samtidig viser til viktigheten av å se samspillvanskene barn og unge har i sammenheng med de erfaringene de sitter med (Jørgensen og Steinkopf, 2013). Larsen (2004) hevder at det å skape og sikre gode forutsetninger for de unge til å arbeide med deres prosesser tilknyttet endring og utvikling, er helt sentralt. Lidén et al. (2013) bekrefter Idas påstand når hun forteller at EMA lever i en usikker situasjon, men ved å gi rammer for EMAs trygghet og forutsigbarhet vil ungdommen også få kontroll til en viss grad, over sitt eget liv. Miljøterapien kan sees i lys av at den retter blikket mot miljøet, samt miljøterapeutens relasjon til de unge for å klare å skape trygghet. Det kan dermed se ut som relasjon og trygghet har naturlig glidende overganger i miljøterapien. Videre påpeker Søftestad og Andersen(2014) at tilrettelegging på asylmottak

må være slik at det er mulig for EMA å bearbeide det som er vanskelig for dem på en realistisk måte.

Viktigheten av dette kan begrunnes med at det vil gi rammer for ungdommens trygghet og forutsigbarhet i hverdagen, og det innebærer at ungdommen også får tilsyn som betyr at ungdommen får kontroll over sitt liv, deres hverdag og hva som forventes til enhver tid av EMA (Lidén et al., 2013).

«De fleste her har ingen andre enn oss. De må føle seg sett og hørt, men de trenger også å føle seg trygge. På mottaket kommer det mange følelser frem og da stiller vi opp og kan pakke dem inn i varmen. For hos oss føler de seg mer trygge, enn ute i verden der de kan være veldig stygge, derfor er det ekstra viktig at de føler tryggheten hjemme på mottaket. Noen er veldig trygge, mens andre sliter fortsatt. Kunnskap må man ha, men det ligger også i hvem vi er, vår personlighet. Jeg savner likevel mer kursing i å hjelpe ungdommen på den beste måten. Her på mottaket er det mye forskjellig kunnskap. De fleste her er ufaglærte. Men alle vil ungdommene godt, og dermed jobber vi i retning mot å bli enda bedre i arbeid med unge.»
- Mona.

«Å vise omsorg er viktig. Vi gir barna trygghet. Å gi trygghet til enslige mindreårige asylsøkere er like viktig som å gi trygghet til egne barn. Det er sånn vi ser på disse ungdommene og det er sånn vi behandler dem. Å gi dem gode rammer og være streng. Dette var noe vi hadde lite fokus på før, men nå har vi mye mer fokus på å lære dem hvordan verden er når de flytter ut. Men vi snakker også med dem og vi ser dem når de trenger oss for hjelp eller råd, eller bare nærvær. For noen ansatte er dette enklere men jeg ser at noen ansatte ikke får til å gi like god omsorg fordi de ikke er særlig trygge.» - Arez.

Eide (2012) forklarer at et godt mottak vil kunne støtte ungdommen ved å tilby en nær voksenkontakt, ved å rett og slett ha gode strukturer og rammer, slik Arez uttaler, ved å tilrettelegge for kreative aktiviteter med mer. Personlig holdning og moral vil være kjernen i all omsorg, også den profesjonelle omsorgen. Dette vil bety at det ikke alltid vil være nok å ha kunnskap og kompetanse på det feltet man skal utøve omsorg slik vi ser at Mona sier, men også god personlig moral, motiver og karakteregenskaper hos miljøterapeuter på mottaket er nødvendige elementer, i hvordan den praktiske omsorgen utøves mot ungdommene. Disse ansatte er de som jobber med asylsøkerne hver dag, samt tett relasjon med dem, og de ansatte er derfor ansvarlig for å gi disse ungdommene god omsorg etter deres behov (Larsen, 2015).

Både Mona og Arez utdyper at det til tider kan være utfordrende for ansatte å gi god omsorg når de ansatte og ungdommene ikke er trygge på hverandre. Søftestad og Andersen(2014) påpeker at tilegnelsen av teoretisk kunnskap kan fremme ansattes faglige trygghet, samtidig som det kan redusere faglig usikkerhet. Dermed holder det ikke med kun en bra personlighet. Det er nødt til å være en bredere kompetanse innenfor asylmottak, som kan utvide muligheten til å håndtere vanskelige metodiske-, men også etiske dilemmaer (Lidén et al. 2013). Gamst (2011) fremhever at de unge er i problematiske livssituasjoner, spesielt traumatiserte barn, som vil være sensitiv i form av usikkerhet og avventede holdninger fra ansatte. Dersom de ansatte på asylmottak ikke har den nødvendige kompetansen, kan det føre til at de ansatte blir usikre i situasjoner der barn er blitt utsatt.

Profesjonell omsorg kan dermed sees i lys av en etisk og en faglig forankring (Nordby mfl., 2013). Ved det Arez sier om å snakke og se ungdommene er en nødvendig del av det å være en miljøarbeider/miljøterapeut. Det betyr at ansatte på asylmottak må vise i handling at de genuint bryr seg om ungdommene (Lidén et al., 2013). Trygghet kan dessuten få barn til å føle seg ønsket. Killén (2009) påpeker at barn føler seg kompetent og at de kan få en opplevelse av verden som et trygt sted. Hun forteller følelsen av trygghet er grunnlaget for en god mental helse, samt vil det skape en beskyttelsesfaktor for barnet i deres forsøk på å komme seg gjennom utfordringer og belastninger.

«... Ungdommene gjenopplever traumene ofte når de prøver å bearbeide sine egne opplevelser. De trenger vår hjelp, men for at vi skal kunne hjelpe disse ungdommene må ungdommene føle seg trygge på avdelingen med oss ansatte. Utfordringene som ofte oppstår her er at ungdommene ikke alltid vil slippe oss inn for å hjelpe dem. De har et mønster på å stenge deres traumer inne og ikke slippe oss inn, og jeg tror det er fordi de er redd for å bli svekket igjen.» - Evelina

Ungdommer som ikke har tidligere fått hjelp til avtraumatisering slik Evelina forteller, gjenopplever ofte sine traumer, i et forsøk på å løse dem selv kan det føre til at de opprettholdes eller forsterker minnene (Gamst, 2011). Den tidligere erfaringen fra familien som kan være brudd på hjelp fra foreldrene, kan gjøre at barn i et senere tidspunkt i livet vil får utfordringer med å ta imot hjelp og trøst, slik Øvreeide (2009) forklarer. Larsen (2015) påpeker at dette kan da bli en del av ungdommenes virkelighetsbilde, samtidig forteller han at ungdommene på mottak pendler mellom, ønske etter tilhørighet og tilknytning, og angsten for å bli forlatt. Hovedutfordringen kan være at ungdommen ikke nødvendigvis vil være særlig mottagelig for hjelp og å få endret et slik bilde kan bli store utfordringer for de ansatte, og

avhengig av om ungdommene føler seg trygge og ivaretatt. Dette kan være et problem spesielt på asylmottak hvor ungdommene har et annet språk, andre kulturer og tradisjoner, og hvor de da i tillegg til å be om hjelp, må først lære seg språket og kulturen i det nye landet.

«Vi har god kommunikasjon og godt samarbeid med ungdommens øvrige nettverk som skole, fritidsaktiviteter. Samtidig er også fokuset på familiemedlemmer som søsken, onkel/tante, tre-mening i Norge, slik at ungdommene også føler ha en viss kontroll og forutsigbarhet over eget liv. Men å ha et godt samarbeid med familiemedlemmene er ikke alltid så enkelt, men vi prøver å samarbeide så langt det lar seg gjøre. I flere tilfeller handler dette om familie i utlandet, men jeg prøver å hjelpe ungdommene våre med å ha en sunn kontakt med deres familie, hvis ungdommene ønsker dette. Ungdommene her er ofte bekymret over deres familie. Det er lite tilrettelagt for at de skal få snakke mye med familien, ettersom de må selv betale for å ringe til hjemlandet og det er ikke alltid de har disse pengene.» –Daniel

«... Jeg ser at det er flere som har lengsel etter familie og venner og de snakker mye om dem. Jeg prøver å gi dem råd om å ha en balanse mellom familie og livet i Norge. Å finne deres identitet er ikke lett når de blir usikre på om de er norske eller for eksempel afghanske» - Arez

«Det er trygghet for oss og det er trygghet for ungdommene våre at vi ansatte kartlegger ungdommen og følger dem opp på hva de trenger, spesielt på deres språk, kultur og familie fra hjemlandet. Dette er til tider et vanskelig puslespill, ettersom ungdommen ikke alltid vil gi oss all den informasjonen som er viktig. De har ulike behov og ulike kulturer selv når de er fra samme land. De får snakke med familie i utlandet, men det er lite tilrettelagt for dette. Det koster penger å ringe utlandet og EMA har ikke alltid råd til det. Vi har også lite fokus på det, noe jeg synes er veldig dumt.» – Mona

Larsen (2015) bekrefter påstanden til Daniel når han forteller nødvendigheten av en forutsetning for at asylbarn som allerede lever i et uforutsigbart og usikker situasjon skal få følelse av sammenheng i deres hverdag, samtidig som det kan gi en opplevelse av å ha en viss kontroll over deres eget liv. Opplevelse av sammenheng vil videre kunne gi både trygghet og sjansen til å tolke og forstå situasjoner i omgivelsene og i seg selv, og opplevelsen av å håndtere ulike situasjoner har sentral betydning for utvikling av selvstendighet og sosial kompetanse hos EMA, hevder Larsen (2015). Differensiering er også en nødvendig tilnærmingstype og kartlegging av ungdommene ved inntak vil kunne muliggjøre dette.

Engebritsen (2012) bekrefter Daniel når hun forklarer at det er flere EMA som er bekymret for familiesituasjonen i hjemlandet, samtidig som hun også bekrefter det Arez forteller med at EMA som har lengsel etter familie, venner og kulturen i hjemlandet. Både Daniel og Mona påpeker utfordringene ved transnasjonale relasjoner. Ifølge Hessle (2009) er kontakten i de transnasjonale relasjonene en forutsetning for å ha en god oppvekst i det nye landet. Valente og Berg (2012) fremhever det ensidige fokuset på EMAs oppvekst, som svarer på hvorfor det er lite tilrettelagt for transnasjonalt perspektiv i omsorgsarbeid med barn og unge. Ved å ha et slikt ensidig fokus på asylmottaket kan det også føre til at andre perspektiver i forbindelse med EMAs oppvekst blir oversett eller ignorert. Som miljøterapeut er det nødvendig å være bevisst over at det finnes flere måter å forstå barn og unges oppvekst i hjemlandet på (Larsen, 2015), og at asylmottak kun er en av disse. Dermed er det viktig slik (Lidén et al., 2013) påpeker at de ansatte på asylmottak må ha et større perspektiv på disse ungdommene, samt være bevisst over hva som fremmer og hemmer deres utvikling.

Larsen (2004) påpeker at barn og unge som blir plassert på forskjellige grunnlag skal kunne få forskjellig oppfølging og miljøterapi som er tilpasse deres situasjon, men slik Mona forklarer over kan det stilles spørsmål ved om det er praktisk gjennomførbart. Samtidig trekker Hessle (2009) frem nødvendigheten av at denne kontakten barn og unge har med familie i utlandet også kan innebære ulike forpliktelser og bekymring, noe som kan virke belastende for ungdommen. Dermed vil det lønne seg å ha en balanse med kontakten i hjemlandet, slik Arez også forteller.

Det jeg føler er at det ungdommene ofte har en forklaring i form av deres kultur eller religion. Da blir det fort vanskeligere å forstå hverandre» - Ida

«...Jeg må le litt, når ungdommene forklarer hvorfor de ikke klarer noe eller gjør noe som er på grunn av deres kultur. Det kan for meg gi null mening. Noen ganger føles det som de bare finner på ting, for å unngå ulike hverdagslige aktiviteter.» - Daniel

Ida og Daniel forteller at ungdommenes forklaringer ofte kommer i lys av deres kultur og religion, noe Mona også har påpekt. Det virker som ansatte har lite kunnskap om deres kultur og religion og dermed virker det vanskelig å forstå hvorfor ungdommene gir det svaret de gir. Måten enslig mindreårig asylsøker forklarer deres følelser på er også ifølge Lidén et al. (2013) ofte kulturelt betinget. Disse ungdommene har vanskeligheter med å beskrive hvordan sykdommen føles på norsk, dermed må ansatte ofte tolke barnet og vurdere dette basert på tolkningen. Dette vil det være enklere om ansatte allerede har en fot innenfor deres kultur og religion (Hessle, 2009). Mange kulturer har overnaturlige forklaringer på sykdommer ifølge

Kumar (2002), og det er nødvendig å ha kunnskapen om de unges språk og kultur fra hjemlandet.

«... Noen ganger får man virkelig lyst til å ta tak i de rampete ungdommene, men vi driver ikke med straff på jobben. De kan snakke helt uten mening, og det hjelper ikke å kjeft heller. Jeg er nødt til å gi dem en pause. Det er alltid en grunn til at de oppfører seg frekt, og det er ofte noe annet en det første vi ser og tenker.» - Arez

Utfordrende atferd kan få omsorgspersoner til å reagere med både straff og kontroll, men ved at man unngår dette kan man unngå å re-traumatisere den unge. Det som blir sentralt som Arez påpeker, er å se smerten som ligger gjemt bak den negative atferden (Jørgensen og Steinkopf, 2013). Det kan også være at disse EMA faller utenfor toleransevinduet. Da vil hjernen automatisk kobles av og de vil ikke tenke rasjonelt eller fornuftig, slik det ofte skjer med traumatiserte barn (Søftestad og Andersen, 2014). I det øyeblikket de er utenfor toleransevinduet vil det ikke hjelpe å snakke fornuft eller å kjeft. Lidén et al. (2013) bekrefter påstanden til Arez når hun forteller at barn og unge må først roe seg ned før ansatte kan snakke med dem, om hva som har skjedd.

«... Det er viktig å ta stilling til at det å ha regler og rutiner kan fungere for noen, men det er også vanskelig for andre som har andre behov. Jeg mener at det kan fort bli en utfordring hvis man er for strenge eller skal kun forholde seg til reglene og ikke til barnets behov. Vi er jo nødt til å holde oss til felles regler, men noen ganger føler jeg at de reglene hemmer en god omsorg for noen få ungdommer.» - Evelina

Det kan dermed være utfordringer i å finne en balanse for hvor mange som skal ha regler og rutiner, samt hvilket regler og rutiner som skal gjelde på mottakene. Det er normalt på mottak å ha noen generelle «husregler» for innetid, internett tid, pc-bruk, tidspunkter for måltider, osv, ifølge Søftestad og Andersen(2014). Utfordringene vil være i de grad barna ikke klarer å forholde seg til disse strukturene. Noen EMA har behov for å finne deres egne veier til struktur uten å bli presset aktivt av de voksne (Lidén et al., 2013). I noen tilfeller vil det kunne være mot sin hensikt å presse de unge til å holde på strukturen og rammen som er satt. I stedet for å holde på de fastsatte strukturene og rammene må man være villig til å tøye litt på grensene (Larsen, 2016).

5.2 Nær eller fjern relasjon mellom EMA og ansatte?

Gjennom relasjon til en støttende, samt omsorgsfull voksen, skal de traumatiserte ungdommene på mottaket få oppleve omsorg med både trygghet og beskyttelse. Kvaliteten på relasjonen slik Bath (2008) forklarer, er dermed avgjørende for om omsorgen ansatte gir blir tatt imot eller ikke. Ungdommer på asylmottak har mange voksne å forholde seg til. Det ble stilt spørsmål om hvordan turnus de ansatte jobbet for å kartlegge hvor mange voksne de unge må forholde seg til i hverdagen.

«På vårt asylmottak jobber man med den beste turnusen, såkalt medleverturnus, hvor vi er på jobb flere døgn av gangen. Dette er den beste turnusen for ungdommene da de ikke trenger å forholde seg til mange forskjellige voksne på en og samme dag.» - Evelina

Arez sier også at han jobber medleverturnus som Evelina, men i tillegg forteller han at:

«Medleverturnus gjør at det til tider kan være noe utfordring for oss som har familie ettersom en tredjedel av livet vårt er på mottaket, men jeg ville aldri gått over til noe annen turnus. Det er den beste måten å gi omsorg på, ettersom vi er med ungdommen i lengre perioder, som ifølge meg vil være mer som en hjemmefølelse med stabile voksne.»

Arez og Evelina jobber medleverturnus som betyr at de er med ungdommene i flere dager i strekk før de har friuke. I følge Larsen (2018) vil medleverturnus være en mer naturlig familiefølelse for ungdommene enn et tredelt skift. Larsen (2018) hevder også at det kan føre til at båndet mellom ungdommene og ansatte er sterkere, som videre kan føre til trygghet for begge parter.

Ulempen med en medleverturnus er ifølge Larsen (2018) at noen av barna mente det ble for intens at de voksne var på jobb over en lengre periode og dette påpeker også Daniel, i hans neste uttalelse. En annen ulempe er hvis de ansatte er syke i sin jobbvakt, kan det fort bli noen uker i mellom før de får sett ungdommene igjen. Fra et emisk tilnærming kan vi si at EMAs hverdag kan føles ustabil, samt kan følelsen av å bli forlatt når de ansatte ikke jobber over en lang periode, forsterkes. I tillegg vil relasjonen til de eller den ansatte og ungdommene ha stor betydning. Hvis relasjonen er sterk eller god vil ungdommen håndtere det bedre sammenlignet med en svak eller dårlig relasjon. På den andre siden kan en svak eller dårlig relasjon bli tyngre for EMA når den ansatte bor flere dager med ungdommen, hvor ungdommen er nødt til å forholde seg til denne personen (Verpe og Engja, 2004).

«Vi jobber tredelt turnus med dag-, kvelds- og nattevakter...» - Mona

«Vi jobber i 7,5t enten dag eller kveld. Noen ganger er vi nødt til å hjelpe hverandre når det er sykdom og da hender det at jeg jobber en hel dag. Det er som oftest ekstravakter som jobber når det er sykdom, men det hender også at jeg stiller opp.» - Ida

«... Jeg jobber stort sett i helgene, enten dag eller kveld, men det hender også at jeg tar ekstra vakter på ukedagene. Jeg tror at vi har positive relasjoner ved å ikke jobbe altfor tett opp mot disse ungdommene. Jeg jobbet medlevertturnus før, hvor vi bodde flere dager med ungdommene, men for meg ble det å trenge meg på deres privatliv. De skal uansett ikke bo her for alltid. I tillegg har vi ansatte, utrolige mange ulike interesser innenfor aktiviteter, som er til gode for ungdommene.» - Daniel

På den ene siden kan det å ha tredelt turnus ha sine fordeler ifølge Verpe og Engja (2004). De positive sidene de trekker frem er en stor personalgruppe, som betyr at det er mange voksne med forskjellige kompetanse, interesser og kvaliteter. Et slikt mangfold av både kvaliteter og interesser kan slik Daniel påpeker ofte føre til at ungdommer har et stort spekter av aktiviteter som de forskjellige ansatte kan tilby. Verpe og Engja (2004) bekrefter også det Daniel sier ved å hevde at størrelsen og mangfoldet i personalgruppen kan gjøre at alle ungdommer finner minst en som kanskje har samme interesse og kan holde på med aktiviteter sammen med, som igjen forebygger relasjonen mellom ansatte og ungdommen. På den andre siden kan ulempen med tredelt turnusordning som kan hemme gode relasjoner mellom ungdommene og ansatte, nettopp være de hyppige vaktskiftene hvor det er stadig nye voksne å forholde seg til i løpet av en dag (Verpe og Engja, 2004) noe også Evelina påpeker noe frem i oppgaven.

«Relasjoner er stadig i utvikling og den endrer seg fra dag til dag. En dag kan ungdommen være sur på oss og den andre dagen kan de være veldig glad for å se oss igjen. Vi vil dem vel uansett om de er sure eller glad.» - Evelina

Relasjoner er noe vi kontinuerlig skaper med andre mennesker og disse relasjonene er i stadig endring, akkurat som Evelina forteller. Det er nok ikke gitt at disse relasjonene er positive. Larsen (2015) påpeker at gjennom opplevelsen av og erfaringene hvor relasjonene er tydelige, ivaretagende og stimulerende, vil de unge oppleve relasjoner som positive, ivaretagende, samt beskyttende. Hvis de voksne rundt barnets miljø vil barnet vel slik Evelina vil, betyr dette at de voksne tilrettelegger for utvikling, og barnet klarer å organisere situasjoner rundt ulike erfaringer, oppleves relasjonene som både stabil, kontinuerlig og troverdig (Larsen, 2015). Dette tyder på at tilstedeværelse er en nødvendig faktor i arbeid med barn.

Å jobbe på institusjoner som for eksempel asylmottak, innebærer blant annet å jobbe mot en felles retning på mottaket, noe alle terapeuter må følge (Larsen, 2018). I praksis forklarer Ida at det kan bli vanskelig.

«På mottaket er det lagt opp til at alle skal ha samme opplæring og lik praksis, men det er ikke like enkelt for ekstravakter som er nye og ikke har samme mulighet som oss faste med tanke på god nok opplæring. Når det først er sykdom eller permisjoner kommer ekstravaktene og da blir det ofte stor variasjon i hvordan ansatte gruppen jobber med barn, i forbindelse med grensesetting og hvordan man viser omsorg...» -Ida

«Relasjonene er det sentrale for å hjelpe ungdommer. Uten gode relasjoner kan det bli større utfordringer. Når en av oss faste blir syk, ender det enten med at vi overarbeider eller så blir det som oftest satt inn en ekstravakt som har lite kunnskap og tynn relasjon til ungdommene. Dette mener jeg er en utfordring da det i tillegg til at det blir satt inn ekstravakt ofte kan være dårlig bemanning på mottaket. Det er altfor mange EMA og altfor få ansatte. Vi har tidligere vært to ansatte ute på miljøet med femtiåtte ungdommer. Hvordan kan jeg gi god omsorg til så mange ansatte på en gang? Det er for dårlig av UDI og regelverket, som fører til at vi ofte står i et dilemma om å gjøre en god jobb». – Mona

«... Det kan til tider være mye arbeid når noen faste blir syk. Da går jeg inn og jobber ekstra. Noen ganger føler jeg at jeg er sliten og at jeg ikke får gitt like mye energi til ungdommene som når jeg går en hel ekstra vakt uten hvilepause, men jeg gjør likevel det beste ut av situasjonen. Ofte er vi også få personer på jobb. Jaja. Sånn er det bare.» - Arez

«... Dårlig bemanning er det garantert her.» - Evelina

Det er nødvendig å være samkjørte og konsekvente i arbeid med barn og unge for å kunne skape trygghet overfor traumatiserte barn (Gustumhaugen, Dønnestad og Steinkopf, 2017). Det kan være problematisk når de ansatte har ulike måter å håndtere ting på overfor EMA. De ansatte som jobber ekstravakter og ikke fast kan også komme med et annet fokus på hvordan man kan jobbe som ikke nødvendigvis trenger å være negativ. På denne måten kan personalgruppen utfordre hverandre og løfte hverandres kompetanse (Larsen, 2004). Problematikken om dårlig bemanning er noe alle ansatte påpekte som en utfordring for å ta godt vare på og gi omsorg til EMA, selv om UDI fremhever at alle mottak skal ha en god plan for bemanning og at beboerne skal ivaretas på god måte av ansatte. Slik Mona og Ida forteller kan det være store utfordringer i å gi god omsorg når det er mange EMA og få ansatte, i tillegg til at ekstravaktene også har dilemma når de ikke har noe særlig kompetanse innenfor

EMA, samt som relasjonen mellom ekstravaktene og EMA er tynne og ustabile. Lidén et al. (2013) forklarer at normene for bemanning, kompetanse og boligstandard, samt ressurser til miljøarbeid på asylmottak er langt lavere enn for barn med hjelp av barnevernet. Lidén et al. (2013), og Berg og Tronstad (2015) omtaler det samme når de sier at ansatte overarbeider, noe som også kommer tydelig frem her ut ifra både Mona, Arez og Daniel.

«... Vi har sentrale roller i ungdommenes liv og dere utvikling av identitet. De har ulike språk og ulike kulturer, etter hvor de kommer fra. Noen er mer religiøse, mens andre er mer opptatt av å bli som oss norske. Vi som ansatte kan påvirke ungdommen og da tenker jeg at vi alle må være bevisste over hvem vi er og være sanne. Rett og slett være troverdige mennesker. Vi er de voksne og de er barna. Det er vi som skal hjelpe dem i å finne seg selv og ikke motsatt. Det tror jeg flere ansatte glemmer her på mottaket» - Daniel

«... Relasjonene kan ofte bli vanskelig når du blir «venn» med ungdommene. Det er så fort gjort å havne i den fella, noe jeg selv gjorde på starten. Det er ikke en sunn relasjon. Ikke i det hele tatt en bra relasjon, for vi er ikke der for å være deres kompis. Vi er der for å være de voksne, som hjelper dem til å bli voksne.» - Arez

Ungdommer utvikler seg i samspill med andre medmennesker. For ansatte ved et mottak innebærer dette at de må være tilstede for ungdommene som bor der, slik at de kan få muligheten til å jobbe med sin egen utvikling. Bengtson og Ruud (2012) hevder også at det er viktig at voksenpersonene rundt barn og unge er troverdige. Det er lett å bli «venn» med ungdommene, slik Arez sier, samt uttrykker også Daniel sin bekymring rundt dette og dermed blir det en uprofesjonell tilnærming i arbeidet med de unge, som vil være mest uheldig for de unge. På den måten vil det heller ikke være noe skille mellom rollene mellom ansatte og ungdommene. Det er slik Gustumhaugen, Dønnestad og Steinkopf (2017) hevder at det er ansatte som skal kunne sette grenser og veilede ungdommene og da helst i samråd med ungdommene. Forfatterne påpeker videre at det bør være en «maktbalanse» som ikke skal misbrukes, samt skal den heller ikke bli ettergivende. Bengtson og Ruud (2012) forklarer at troverdighet innebærer at ungdommene til enhver tid vet at de voksne alltid er voksne, som setter tydelige grenser og ikke bytter roller.

En utfordring i relasjon til ungdommene som alle ansatte nevnte, på begge mottakene, var balansen mellom nærheten og avstanden. Denne balansen omhandler på den ene siden å knytte seg følelsesmessig til ungdommene og på den andre side å holde en viss avstand mellom seg selv og ungdommene. Evelina, Mona og Ida sa at det var viktig med en mellom posisjon, men de hadde ulike oppfatninger om hva dette innebærer i praksis. Dette dilemmaet

har en sammenheng med tankene om omsorgsarbeid til de ansatte, og hva de legger i ordet relasjon med ungdommen. Det handler dermed om en vurdering om valgene ansatte tar i forbindelse med deres relasjon til ungdommene, i lys av nærhet og avstand. Flere beskrev dette som vanskelig, men en sentral faktor å forholde seg til:

«Det er vanskelig med relasjoner fordi ... Hvordan skal man hilse? Skal man gi en klem eller bare si hei? Vi har jo fått beskjed om at man egentlig ikke skal komme for nær ungdommen. Men så ser jeg at noen for eksempel trenger mer nærhet, og behovet for å bli sett enn andre ungdommer. Det finnes jo ikke noe fasitsvar på dette. Jeg må reflektere over situasjonen selv og ta en avgjørelse på hva som trengs for hver ungdom ...» - Daniel

«...Det er ikke et enkelt valg å avgjøre hvor nært eller fjernt jeg skal forholde meg til ungdommen, men dette er det vi trenes opp til. Vi må ta de riktige valgene til riktig tid og til riktig person. Vi må se hvor barnet er akkurat her og nå og dette føler jeg vi får til». - Ida

Det er viktig å reflektere over hvorfor og hva barnet trenger før man tar en avgjørelse, uansett om det er nærhet eller distanse. Når ansatte skal planlegge nærheten hevder Larsen (2015) at det er nødvendig å ta i betraktning ungdommenes relasjonshistorie. Det kan ofte være relasjonshistorien til de unge er avgjørende i vurdering om hvor integrert et barn er. I tillegg er det også viktig å tenke på hva som er normalt for seg som ansatt. Hvor deres grenser går og hvor komfortabelt det er for dem. Når det er ukomfortabelt eller unormalt vil også ungdommen merke at det er en rar stemning. Daniel sier noe om denne utfordringen mellom nærheten når han forteller usikkerheten om å gi en klem eller bare si hei, mens Ida sier at det er noe de mestrer som dermed ikke er en utfordring. Bengtson og Ruud (2012) forklarer at det er viktig å skille mellom troverdighet og nærhet. Evelina påpeker nettopp dette som et dilemma når hun forteller:

«...Når jeg var en ny ansatt på mottaket, ble jeg veldig nær en av ungdommene og ville så gjerne hjelpe ham gjennom noen vanskelige tider, så jeg inviterte ham hjem uten å tenke noe lenger. Etter hvert ble det et dilemma da denne ungdommen begynte å forvente at han skulle være med meg hjem oftere og begynte å spørre om private ting. Det ble for mye for min del ettersom jeg mer og mer ønsket å beskytte mine personlige avgjørelser og min familie. Dette lærte jeg selvsagt av og gjorde ikke den samme feilen igjen.» - Evelina

Det vi ser er at de ansatte på et mottak er sentrale voksne personer for ungdommene som bor der, som ikke bør utvikle noe private relasjoner og som heller ikke bør ta med seg jobben hjem. Etter en dag med 8-timers arbeid eller flere dager i strekk på jobb, vil det å ta med seg

jobben hjem, føre til at man får mindre fritid, og det kan gå utover søvnen deres, samt øker stressnivået selv når man ikke er på jobb. Dette kan videre føre til helseproblemer (Larsen, 2015). Bengtson og Ruud (2012) fremhever også at de voksne bør tilby en relasjon som innebærer at personalet ved mottaket er troverdige, profesjonelle miljøterapeuter som de unge vet hvor de har, og kan stole på. Hvordan kan en «god» relasjon bli god hvis man ikke deler noe av privatlivet? Daniel har positivt inntrykk av å dele litt av hans privatliv når han forteller:

«... Relasjoner er også bygd på ærlighet. Vi er nødt til å fortelle litt om det som er personlig for oss, for å kunne bygge på en ærlig relasjon. Det er kun da en relasjon blir bra» - Daniel

Larsen (2015) påpeker at det er viktig å ha en balanse mellom å være nærhet og distanse når det kommer til privatlivet, slik Daniel forteller. Larsen (2015) forteller at de voksne ikke kan forvente at barna åpner seg til dem hvis ikke de voksne klarer å åpne seg litt for barna. Å skape en god relasjon bør ikke være en jobb, men heller en naturlig del av arbeidet, etter mitt skjønn. For at den delen skal være mest mulig naturlig er man også nødt til å kunne bli noe «privat». Ved å aktivt hindre privat relasjon påpeker Bengtson og Ruud (2012) at det kan oppleves mer som distanserende, men også sette grenser for relasjoner. Hvis man ser det fra barnets side kan det oppleves som «bare en jobb» forklarer Lidén et al. (2013). Bengtson og Ruud (2012, s. 193) argumenterer likevel for at det ikke noe bra «å utvikle private relasjoner» ved å fortelle:

«... Men de skal ikke utvikle private relasjon til dem. Dette kan de uansett ikke følge opp når barna og ungdommene får opphold og skal bosettes i en kommune, eller får avslag og blir sendt hjem.»

Ved at barn blir ledet til å tro at de ansatte skal være med ungdommene resten av livet er de ansatte nødt til å ikke bli private i relasjon med dem. Dermed vil synet fra Bengtson og Ruuds perspektiv, sett i en miljøterapeutisk setting, være å distansere seg fra de unge ved å sette tydelige grenser mellom jobben og privatlivet. En slik holdning synes å understreke at barna er «en jobb» og at de ansatte ikke ønsker å ha noe med ungdommen å gjøre. Det er vanskelig å tenke seg at en slik holdning i praksis skaper «gode relasjoner».

Ifølge Larsen (2015) forklarer miljøterapien at relasjoner må være troverdige ved at de ansatte er forberedt over hvilke negative utfall uintegreerte ungdommer kan gjøre, og i forbindelse med det gjenskaper ungdommene det de er vant til, altså utrygge relasjoner og avvisning. En utfordring som spesielt finnes i helse omsorgs arbeid, er at man ikke klarer å legge fra seg

arbeidet når man kommer hjem. Dermed får ikke hjernen slappet av, som videre kan føre til at ansatte blir fortære utbrent, forklarer Søftestad og Andersen (2014). Både Ida og Mona uttrykker dette ved å fortelle:

«... Jeg har alltid for mye å gjøre på jobb og det er så typisk at emosjonelle samtaler fra EMA oppstår i det jeg skal hjem. Jeg prøver å legge det fra meg før jeg drar hjem, men det er noe jeg absolutt ikke klarer å gjøre. Jeg tenker ofte på ungdommene selv når jeg ikke er på jobb, noe som gjør meg litt urolig i blant.» - Mona

«Relasjoner ja. Vel, det jeg synes er vanskelig er når det oppstår en stor hendelse like før jeg skal hjem. Jeg må hjem, samtidig føler jeg at jeg ikke får gjort ferdig jobben hvis jeg drar. Det ender jo med at jeg ikke får ordnet opp og ikke får jeg snakket ferdig med de det gjelder. Heldigvis skjer det sjeldent, men i de tilfellene lyver jeg hvis jeg sier at jeg ikke tenker på ungdommene når jeg er hjemme. Jeg bekymrer meg så lett ...» - Ida

Arez forteller noe om å stå i avvisning og være stabil voksen, når han sier:

«Det er mange som synes det er utfordrende og vanskelig når ungdommene avviser deg, helt ut av det blå. Det kommer rett og slett veldig uforventet. Gjerne etter en god samtale eller en morsom aktivitet. De er ikke vant til å få så mye oppmerksomhet og da tenker jeg de avviser fordi det enten blir for nært eller fordi det er det de er vant med å gjøre. Jeg elsker den delen, for jeg klarer å stå i det uten å bli sur eller avvise tilbake og det ender alltid med at ungdommene kommer og snakker med meg igjen som om ingenting har hendt...»

Arez avviser ikke tilbake. Dette er noe også Evelina snakker om og hun forteller også at avvisning er noe som er naturlig blant disse ungdommene, og de ansatte på mottaket er flinke til å stå sammen og gi hverandre råd om å ikke avvise ungdommen tilbake. Det både Arez og Evelina gjør er å være tilbakevendende, samt ha en stabil relasjon slik at ungdommene alltid vet at de er der selv etter avvisning, og det er viktig for å fremme utvikling og endring hos ungdommene. Relasjonen som et terapeutisk virkemiddel oppnås i lys av miljøterapien ved samspill mellom de ansatte og de unge (Larsen, 2004). Traumebasert omsorg på sin side påpeker at barn og unge som tidligere har opplevd traumer, vil forbinde voksne med vonde følelser og omsorgspersonene er dermed nødt til å være oppmerksomme og reflekterende i sammenheng med deres egne reaksjoner når de unge viser negativ atferd (Jørgensen og Steinkopf, 2013). Slik sett kan dette også samsvare med det Arez og Evelina forteller. Miljøterapien er dermed klar over hvilken betydning relasjonen har, akkurat slik TBO også vektlegger (Gustumhaugen, Dønnestad og Steinkopf, 2017).

5.3 Sårbare samtaler fra ansattes perspektiv

For å kunne få en god effekt av affektregulering/ følelsesregulering, er det fordelaktig med en god relasjon. Det kan hevdes at positiv relasjon øker sjansen for positiv innvirkning (Lidén et al., 2013). Mange ungdommer som har behovet for et miljøterapeutisk tilbud, har ofte problemer eller vanskeligheter med å håndtere «negative affekter», som vi har kommet inn på tidligere. Årsakene er ofte sammensatte og det kan begrunnes med at indre og ytre press fører til at affektreguleringen er koblet av, som i flere tilfeller fører til utagering med en gang. I forbindelse med affekter, hevder Larsen (2015) på nødvendigheten av å lære ungdommene å tolerere negative affekter. Arez fremhever at det ikke vil hjelpe å gjøre det motsatte, altså korrigere eller komme med ulike sanksjoner mot barnet. For eksempel i form av å straffe ungdommen fordi ungdommen ble sur og skrek, eller gjorde noe urimelig. I affekt vil ikke barnet kunnet være noe særlig mottagelig for de voksnes fornuftbaserte korreksjoner, og det vil dermed heller øke de negative affektene ifølge Jørgensen og Steinkopf (2013).

«...Når ungdommene bryter reglene som er satt, får de konsekvenser for dette gjennom. Dette kan være ulike ting ut ifra hver og en ungdom. Men det som er normalt er vel for eksempel: mindre internett tid, tidligere innetid, tidligere leggetid, inndragelse av PC, nektes adgang til fellesstuen, osv.» - Ida

«... Hvis ungdommene bryter noe av de hverdagslige reglene på mottaket, ja da blir de møtt med ulike former for straff etter hva de har gjort. Eller konsekvenser som andre ansatte kaller det. Straffen er ofte å fjerne det de setter mest pris på, som tidligere sovetid, eller mindre internettbruk.» - Daniel

Bruken av sanksjoner innad mottak og ulike institusjoner er relativt utbredt. Der ungdommene bryter reglene slik Ida og Daniel forteller får ungdommene ulike type «straff» og på den måten får de mindre sosial stimulering. Ved at de for eksempel nekter adgang til fellesstuen får ikke ungdommene muligheten til å snakke med ansatte eller andre ungdommer. Larsen (2015) problematiserer denne typen for affektregulering, når vi i denne forbindelsen ser at det ikke samreguleres. Ungdommens selvopplevelse er avhengig av hvordan ungdommen selv opplever de voksne. På bakgrunn av tidligere, mulige negative opplevelser med andre voksne, gjennom for eksempel straff, kan ungdommene videre skape det de trenger aller minst; avvisning og enda en bekreftelse på at de er uønsket (Bengtson og Ruud, 2012). Dette vil være veldig uheldig for ungdommene.

«...På mottaket vårt er ikke målet å åpne ungdommene. Det jeg mener er at vi ikke starter å behandle personene her, og dermed tvinger vi dem ikke til å fortelle noe de ikke selv ønsker. Vi driver ikke med ren psykologi her. Hvis vi gjør det, kan det føre til at vi skader dem mer, enn vi hjelper dem. Disse ungdommene bor på mottaket bare midlertidig og dermed må vi ansatte være ekstra forsiktige i forbindelse med hva vi samtaler om. Vi må ikke åpne et gammelt sår, for så å ikke klare å lukke det helt igjen. Det kan være litt kjipt, for vi som ansatte er ofte nysgjerrige, men de fleste av oss velger heller å respektere ungdommene våre»
- Ida.

«... Noen ganger begynner ansatte å snakke om noe sårt for ungdommen, og det tragiske er når de ansatte ikke klarer å fullføre. Det blir for tungt og dermed velger flere ansatte å «ikke tro» på ungdommen. Dette er veldig trist i forbindelse med våre ungdommer som allerede har det tungt fra før av» - Evelina.

Ungdommenes selvforståelse kan videre bli ubekreftet, og det vil da oppstå en negativ sirkel som omhandler å avvise og bli avvist. I forbindelse med dette blir det forståelig at ungdommer ikke ønsker å dele sine problemer og vanskeligheter med de voksne på mottaket, noe Ida forteller at ansatte er nødt til å respektere. Hvis man forstår ungdommenes ufrivillighet til å dele deres vansker på denne måten, ved å representere en trygghet, vil de videre mobilisere betydelige motstand når de voksne prøver å snakke om disse vanskene. Larsen (2015) hevder at disse ungdommene blir sine problemer og vanskeligheter, og på en måte blir det en del av deres identitet, noe de fleste ikke er villig til å gi fra seg. Dette er den naturlige motstanden ansatte må forstå, samt må man kunne klare å håndtere det på en god måte, for å kunne gi et realistisk tilbud om muligheter for noe forandring og utvikling hos de unge (Larsen, 2015).

Evelina påpeker at det er flere ansatte som begynner å snakke med ungdommen om sårbare ting for EMA, for så å trekke seg fra å prate om det. Mona forteller også det samme som Evelina, med at mange ansatte er med på å åpne et gammelt sår, for deretter å velge å ikke tro på ungdommen. Gamst (2011) forteller at møte med særlig traumatiserende og sårbare unge i profesjonelt arbeid, kan være belastende og det kan også føre til stressfylte situasjoner for EMA. Hun bekrefter det Evelina og Mona sier når hun forklarer at ansatte som får innsikt i ekstreme hendelser i livet som kan være overveldende, og problematisk å tro har skjedd i virkeligheten, kan føre til distansering følelsesmessig fra EMA og mulig fornekte det ungdommen har fortalt (Gamst, 2011).

Det tyder også på at «affektregulering» kan virke utfordrende å gjennomføres i det praktiske arbeidet.

«...En av oppgavene vi også har som miljøterapeutisk er å følelsesregulere barna, ved å hjelpe dem med å forstå følelsene og sette ord på det sammen... Noe vi er flinke til å gjøre. Vi mestrer denne del, men noen ganger tror jeg vi setter oss for mye inn i ungdommens opplevelser fra fortiden, for det er flere som blir utmattet i ettertid over altfor mange tanker.»
- Evelina

Larsen (2015) påpeker også det Evelina sier når han forteller at en av de viktigste oppgavene som miljøterapeut, innebærer å følelsesregulere barn og unge. Det samme hevder også Søftestad og Andersen (2014), samtidig som han forteller at mangel på regulering av følelser kan gi ungdommer et urealistisk og fragmentert verdensbilde. Larsen (2015) fremhever også dette når at sier at uintegreerte unge trenger å realitets orienteres ved å lære dem hva som er rett og galt, og hva som er fornuftig og ufornuftig.

Evelina forteller oss at det er en utfordring, når ansatte går for dyp inn i ungdommens følelser som fører til ansatte blir utmattet, noe Søftestad og Andersen (2014) bekrefter. Han nevner utbrenthet som mulig konsekvens av å jobbe tett med barn som er traumatiserte, i tillegg til at utbrenthet er relatert til de profesjonelles opplevelse av både fysisk og psykisk utmattelse Søftestad og Andersen (2014). Det vil hjelpe slik Gamst (2011) påpeker: I samtalerne fokuserer man på reaksjoner og skaper mening ved i utgangspunktet å anerkjenne og gjøre egne reaksjoner gyldig. Samtidig trekker Gamst (2011) frem nødvendigheten av å skille barn og unges fortid og nåtid, hvor de ansatte må huske hvor meningsfylt det er bistå unge som har behov for veiledning og hjelp.

Det er nødvendig å trekke frem at det ikke er sikkert at alle asylsøkerne fra hjemlandet er vant med det systemet vi har i Norge (Lidén et al., 2013). I mange samfunn kan det tenke seg at man tar opp utfordringer man har i livet med de nære familiemedlemmene, og ikke såkalte «upersonlige hjelpere» (Neumayer et al., 2006) som ungdommene møter på i asylmottaket. Det kan dermed bli svært vanskelig og ydmykende i noen tilfeller å skulle åpne seg for en som for dem oppleves som fremmed. Det vil i slike tilfeller være helt sentralt med en ytre stabilitet og kontinuitet for å kunne fremme ungdommens indre stabilitet og kontinuitet. Dette fremhever Daniel når han sier:

«Gutta på mottaket snakker med oss ansatte når de har det tungt, gjennom lek og aktiviteter. De kan en sjelden gang beskrive deres følelser med et-to ord, men det er som sagt veldig

sjeldent. Hvem er egentlig vi ansatte for de ungdommene på mottaket? De vet godt at de ikke vil bo på mottaket mer enn noen år og de sier dermed lite personlige ting til oss ansatte.»

Mona gir også inntrykk av mye av det samme som Daniel, samtidig påpeker hun at det er vanskelig å snakke om personlige ting, og dermed er lek i fokus:

«... Vi tilrettelegger for samtaler gjennom lek og tilpasser oss etter ungdommenes modenhet. Det er ikke lett for ungdommene her å sette ord på følelsene, og selv om de kan, er det ikke mange som ønsker å dele dette med oss. Vi kan forstå mye gjennom deres non-verbale kommunikasjon. Det er mye som vises på ansiktet og gjennom kroppsspråket når vi snakker med dem om emosjonelle ting.» - Mona

Mona ga uttrykk over at det ikke var lett å ha dialog med ungdommene, ettersom de ikke åpnet seg for de ansatte verbalt. Ungdommene sa ikke så mye om hva de følte, men det betyr ikke at de ikke visste dette gjennom kroppsspråk. Birdwhistell i Wikan (2007) forteller når han forklarer at all overveiende tale foregår uten ord. Aubert og Bakke (2007) støtter dette når de hevder at ca. 70 – 90 prosent av vår kommunikasjon forklares å være non-verbal.

«... Vi skal begynne å bruke kunnskapen om toleransevinduet på jobben og det er for å hjelpe ungdommene til å håndtere sine egne følelser. Dette lærte vi nylig i et kurs denne uken, men vi har ikke tatt i bruk dette, så jeg vet ikke hvordan det vil gå. Men jeg håper det blir flere kurs som løfter kompetansenivået. For det trengs. – Ida.

TBO har stort fokus på kunnskapen om toleransevinduet. Trygghet vil skapes ved at omsorgspersonene sørger for at barn som enten er overaktive eller underaktive får den hjelpen de trenger for å komme tilbake til sitt toleransevindu. Ved å gjøre dette vil barnet erfare mestring og læring ved at de får hjelp til å gjenkjenne ulike stressfaktorer (Jørgensen og steinkopf, 2013). Hvis vi derimot tar i bruk miljøterapien slik Larsen (2015) beskriver det, nevner han ikke toleransevindu som et begrep, men han forteller at ungdommer må tåle indre panikk og kaos, og Andersen bekrefter også dette samtidig som han påstår at dette spesielt gjelder enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Det som representerer trygghet i miljøterapien ifølge Larsen (2015) er tydelige strukturer og stabile grenser. Ida påpeker nødvendigheten med kurs, og at det vil løfte kompetansenivået opp på mottaket. Flere ansatte snakker mot slutten om utfordringene når ungdommene har fått midlertidig oppholdstillatelse. Alle ansatte forteller at flere ungdommer låser seg inne og blir mer innadvendt, etter en søknad på midlertidig opphold, da ungdommene vet at de er nødt til å flytte når de fyller 18. Dermed gruer flere seg til bursdager enn å finne gleden i det.

6.0 SAMMENDRAG

Det har vært en spennende og lærerik prosess å snakke med miljøterapeutene på asylmottakene for enslige mindreårige asylsøkere, samt høre hvordan miljøterapeutene opplever å gi omsorg. Mange av de ansatte ga uttrykk for å ha blitt overrasket over at det var de ansatte som var fokus i min studie, en positiv overraskelse over at deres meninger og opplevelser også var forskningsmessig interessant. Respondentene har tatt opp forskjellige, men nødvendige temaer som beskriver deres opplevelse av omsorgsarbeidet. Ansatte på asylmottak er en gruppe som i liten grad har blitt forsket på tidligere, selv om det er de ansatte på asylmottak som jobber tett på med EMA i deres hverdag på mottakene. Dermed er det nødvendig å rette fokuset mot deres stemmer. Innledningsvis forteller jeg hva mitt mål er i denne studien. Jeg trekker frem tre punkter, hvor nr. 1 går ut på forståelsen av vansker og behov EMA har, nr. 2 omhandler omsorgselementer for EMA, og nr. 3 utdyper rammevilkårene for omsorgsarbeid med EMA. Formålet er å se hva tidligere forskning sier, samt trekke inn rammevilkårene, og sammenligne dette med respondentenes opplevelse av å yte god omsorg. Hva lykkes de ansatte med og hva er utfordrende for dem?

Kommunikasjonen mellom ansatte ungdommer er noe flere ansatte tar opp som en utfordring, da flere ungdommer har problemer med å uttrykke eller oppfatte norsk og engelsk. Det samme gjelder når ungdommene skal forklare deres sykdom eller hvorfor de ikke klarer å gjøre en aktivitet. De fleste ansatte ga uttrykk for at dette var en stor utfordring, da det ofte var kulturelle betingelser bak forklaringene. En av ansatte forteller at de lykkes med å ikke avvise ungdommer, selv om ungdommen avviser først, noe som er fort gjort å gjøre. Når det kommer til tilrettelegging av trygghet og grensesetting var det ulike meninger, hvor noen uttrykker at det må jobbes mer med, mens andre forteller at det er noe de er flinke til. En ansatt trekker frem at det må være mulighet å for å tilpasse regelverket etter barnets behov og ikke være altfor streng, noe ansatte uttrykker som problematisk.

Kunnskap og kompetanse gir flere ansatte uttrykk for å være mindre av og det blir også fremhevet at det bør være noe mer kurs og opplæring. Dette gjelder da både de faste, men også ekstravakter som ansatte påpeker har lite kompetanse. Flere ansatte uttrykker i tillegg for at de tar med seg jobben hjem da det er flere ungdommer som snakker om sårbare ting får like får de drar. Dette er veldig uheldig for både ungdommen som har åpnet seg og håper på råd og veiledning, samt er det også uheldig for de ansattes relasjon, når de voksne går midt i en samtale uten å komme frem til noe. I tillegg uttrykker ansatte at de tar med seg jobben hjem, dermed får de ikke hvilt slik de egentlig bør gjøre. Det vil dermed anbefales at ansatte, og da

også ekstravakter, får mer veiledning, opplæring og nødvendig kurs for å yte god omsorg. Samtidig kan det lønne seg å ha en form for «utslusing» hvor man sitter sammen med en leder eller andre kollegaer og får «tømt seg» over tanker om jobben, før de drar hjem. Slik at de ikke tar med seg hjem. For å unngå dype samtaler med ungdommen rett før vaktskifte, bør de ansatte som overtar komme ut i miljøet mye før.

En av ansatte forteller at det er vanskelig å hjelpe ungdommen når ungdommene ikke vil slippe de ansatte inn. Hovedutfordringen kan være at ungdommene ikke nødvendigvis vil være særlig mottagelig for å få hjelp. Samtidig er det flere som tar opp at de ikke ønsker å åpne opp i gamle sår på asylmottaket, uten at ungdommen selv tar det opp. Forskningen forteller at det er viktig å ikke åpne opp i gamle sår, når man kanskje ikke klarer å hjelpe dem, ettersom det er usikkert hvor lenge de blir på mottaket. Dermed er det bra at ansatte har en forståelse og respekterer dette. Flere ansatte uttrykker også at det er naturlige samtaler som kommer når de leker eller holder på med andre aktiviteter, og at dette kan være sårbare situasjoner fra tidligere. De lykkes dermed å ha samtaler under normal setting som også fører til at det blir enklere å åpne seg om sårbare situasjoner, noe forskningen også fremhever som positivt for ungdommene. En ansatt tar likevel opp en utfordring når ansatte sier at det er noen ansatte som ikke klarer å håndtere sårbare samtaler med ungdommene, og at de avviser ungdommen i stedet for å lytte. Forskningen forteller at det er flere tilfeller hvor voksne ikke tåler å høre så mye, at voksne velger å skyve det bort, noe som er negativt.

Noen ansatte uttrykker at de har god kommunikasjon og godt samarbeid i forbindelse med skole og fritidsaktiviteter, men alle de fem ansatte påpeker utfordringen med å ha gode transnasjonale relasjoner. I den forbindelsen uttrykker flere at det er lite tilrettelagt for at ungdommen får holde kontakt med familie i utlandet, samt som det oppstår økonomi problemer i forbindelse med å ringe til utlandet. Det blir også tatt opp dag-, kveld- og natt turnus, og medelever turnus, hvor ansatte argumenterer både fordeler og ulemper ved turnusene, men det er lite forskning på hva som er best i omsorgsarbeid med EMA.

Dårlig bemanning og overarbeid av fast ansatte er noe flere ansatte forteller er bekymringsfullt. Flere ansatte uttrykker at de jobber mer enn de bør, noe som videre fører til dårlig arbeid og innsats av ansatte. De forteller også at det er altfor mange ungdommer og altfor få ansatte til å kunne gi god omsorg. Det overrasker meg at det kan være så få som to ansatte ute på miljøet, mens det er 58 ungdommer man skal gi omsorg til. Da stiller jeg meg skeptisk til hvordan det lar seg gjøre? Tidligere forskning trekker også det med dårlig bemanning og overarbeid som et problem på asylmottak.

I forbindelse med gode relasjoner er det flere som trekker frem problematikken med å ha en sunn relasjon. Fire ansatte fremhever dette problemet med å bli venn med ungdommen, og dermed ikke kunne være den trygge voksne. De forteller at det er vanskelig å skille mellom hvor nært og fjern man skal forholde seg til ungdommen. Videre er det uenigheter blant ansatte om hvor personlig man skal bli i relasjon med ungdommen, noen forteller at det beste er å ikke slippe ungdommen for nær ansatte, noe også regelverket på mottaket belyser. Det er derimot på like linje med ansattes meninger, ulikheter innad forskning, hvor noe forskning forteller at det for barnets beste å ikke involvere seg personlig, mens noe forskning forteller at det er sentralt og nødvendig å være noe personlig.

Flere ansatte tar opp straff som en konsekvens når de bryter avtaler, noe jeg mener kan være veldig uheldig for ungdommene. Når de ikke får muligheten til å være med å sosialisere seg eller får muligheten til å gå til fellesstuen, forhindrer dette også ungdommen i å komme i kontakt med ansatte når de har behov. Forskningen forteller også at det er en utfordring hvor det fortsatt brukes straff. Samtidig er det også en ansatt som tar opp at de lykkes med å gi omsorg, ved å fokusere på positiv forsterkning.

Når det kommer til følelsesregulering, er det en ansatt som forteller at de skal begynne å ta i bruk toleransevinduet, noe som kan være positivt i forbindelse med å gi omsorg. Samtidig er det en ansatt som tar opp at de lykkes med å regulere følelser til barna, ved å hjelpe dem med å forstå følelsene deres og sette ord på det, men ansatte utdyper også at de kan sette seg for mye inn i opplevelsen til ungdommene. Dette får dem til å bli utmattet, noe forskningen også er enig i, og at det er en utfordring der ansatte ikke klarer å sette grenser for hva som er deres følelser og hva ungdommen føler. Til slutt blir det tatt opp en viktig utfordring fra flere ansatte, om bekymring rundt ungdommene når de har fått midlertidig opphold. Flere ansatte føler de mislykkes med å hjelpe disse barna, da de blir mer innadvendte slik flere påpeker.

Hvordan ansatte opplever å yte god omsorg ved deres jobb, vil være nødvendig bidrag, når man skal legge til rette for at asylmottakene som helhet skal fungere best mulig. Denne kunnskapen vil også bidra til at de enslige mindreårige asylsøkerne som kommer til Norge, får de beste forutsetningene for å klare seg bra, uansett hva asylsøkerne får som svar på søknaden. Det er tydelig at omsorgspersonene rundt EMA står overfor store utfordringer. Funnene fra denne oppgaven kan være en form for inngang til å se nærmere på denne gruppen. Min studie kan danne et utgangspunkt for å utarbeide andre spissede problemstillinger for videre forskning om ansatte på asylmottak.

LITTERATURLISTE

Amble L. og Dahl-Johansen C. (2016) *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Oslo: universitetsforlag

Andersen, I. L. og Søftestad, S (2014). Seksuell overgrep mot barn – traumebevisst tilnærming. Kristiansand: universitetsforlag

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2001). *Arbeid med mindreårige asylsøkere og flyktninger. En håndbok for kommunene*.
Barne- og likestillingsdepartementet, 2001).

Barne-, likestillings og inkluderingdepartementet (2011). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – En håndbok for kommunene*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Barne-, likestillings og inkluderingdepartementet (2001). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – En håndbok for kommunene*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Bath, H. (2008). The three pillars of trauma-informed care. *Reclaiming Children and Youth*, 17(3), 17-21.

Bengtson, M og Ruud, A. K. (2012). Utviklingsstøttende omsorg i mottaksfasen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt – Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Berg, B., Svendsen, S. & Thorshaug, K. (2010). *Barnevern i et minoritetsperspektiv evaluering av videreutdanningstilbud tilknyttet flerkulturelt barnevern*. Tromdheim: NTNU, Samfunnsforskning AS.

Berg og Tronstad (2015): *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim, NTNU Samfunnsforskning.

Berg og tronstad (2015) *I levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim: samfunnsforskning

Bloom, S.L., & Sreedhar, S.Y. (2008). The Sanctuary Model of trauma-informed organizational change. *Reclaiming Children and Youth*, 17, 48-53. Google Scholar

Broberg, Almqvist og Tjus (2006). *Klinisk barnepsykologi – utvikling på avveien*. Oslo:fabokforlag

Brunvatne, R. (2006). *Flyktninger og asylsøkere i helsetjenesten*. 1. Utg. Gyldendal Norske Forlag AS.

Bræin, M.K., & Christie, H.J. (2012). Terapi med enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. I K. Eide, *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. (s. 271–291). Oslo: Gyldendal akademisk.

Bufdir. (2016, 4. april). Funnet: 24.11.2017. Hentet fra:
http://www.bufdir.no/Barnevernsinstitusjoner/Ringerike_ema/

Christoffersens, M. (2007). *Hvis du snakker om det forsvinner smerten*. Masteroppgave.

Dyregrov (2010). *Barn og traumer – en håndbok for eldre og hjelpere*. Oslo: fagbokforlaget.

- Eide, K. (2000). *Barn i bevegelse: Om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger*. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark, Avdeling for helse- og sosialfag.
- Eide, K. (2012). *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal.
- Eide, K. & Broch, T. (2010). *Enslige mindreårige flyktninger: Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør.
- Eide, K., & Lidén, H. (2012). *Mottak av enslige mindreårige asylsøkere*. I M, Valenta., & B, Berg (Red.), *Asylsøker i velferdsstatens venterom* (1. utg., s. 181-201). Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebrigtsen, A. (2002). *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. NOVA 2002-rapport 7/02.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende Observasjon 2 Utgave*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørker AS.
- Frederico, M., Jackson, A. & Black, C. (2010) *More than Words – The Language of Relationships: Take Two – Third Evaluation Report*. School of Social Work and Social Policy, La Trobe University, Bundoora, Australia
- Furuholmen K. G. og Sjøvold, M. S. (2015) *De minste barnas stemme – utredning og tiltak for risikoutsatte sped- og småbarn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler - å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Glasdam, S. (2007). Interview. *En diskussion af ligheder og forskelle i Pierre Bourdieus og Steinar Kvaales metodeovervejelser*. I: Petersen, K.A., Glasdam, S. og Lorentzen, V. (red.). *Livshistorieforskning og kvalitative interview*. Forlaget PUC, CVU MIDT-VEST, Viborg, Danmark
- Gotvassli, K. (2004) *Et kompetent barnehagepersonale – om personal og kompetanseutvikling i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Grønningsæter A. B. og Nordstoga S. (2015) *Det kommunale barevernet i utvikling – et nødvendig samarbeid mellom praksis og forskning*. Oslo: fagbokforlaget.
- Gustumhaugen, K., Dønnestad, E. & Steinkopf, H. (2017). *Miljøterapeuten. Mennesket som metode i miljøterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagen, May Bente. 2016. «Kapittel 1. Traumebevisst miljøterapi». I *Traumebevisst omsorg i psykisk helsearbeid – fra et tilknytningsteoretisk perspektiv*, red. May Bente Hagen, António Barbosa da Silva og Mona I. Thelle. Oslo: Universitetsforlaget.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Akademiske.
- Henriksen J. og Vetlesen A. J. (2000) *Nærhet og distanse – runnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker*

- Hessle M. (2009)** *Ensamkommande men inte ensamma - tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockhols universitet.
- Holt, Tonje og Gertrud Sofie Hafstad. 2016. «Kapittel 18. Barn og traumer: et utviklingspsykologisk perspektiv». I *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*, red. Carolina Øverlien, Jon-Håkon Schultz og Mona-Iren Hauge. Oslo: Universitetsforlaget.
- IMDI. (2012). *Den gode samtalen*. Hentet 14.10.2017 fra <http://www.imdi.no/Documents/Den%20gode%20samtalen.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2010) *Forståelse, beskrivelse og forklaring; innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Jensen, T. K.**, Holt, T., & **Ormhaug, S. M.** (2017). A follow-up study from a multisite, randomized controlled trial for traumatized children receiving TF-CBT. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(8), 1587-1597. doi:[10.1007/s10802-017-0270-0](https://doi.org/10.1007/s10802-017-0270-0)
- Jørgensen, Tone Weire og Heine Steinkopf. 2013. Traumebevisst omsorg, teori og praksis. <http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Artikkel3-Traumebevisstomsorg.pdf> (lastet ned 11.07.2017).
- Killén K. (2013) *Barndom varer i generasjoner – forebygging er alles ansvar*. Oslo: kommuneforlaget.
- Kohli, R (2007). *Social work with unaccompanied asylum seeking children*. London: Palgrave Macmillan.
- Kohli R. og Mather R. (2003) *promoting psychosocial well-being in unaccompanied asylum seeking people in the United Kingdom, child and family social work*, vol 8, no 3
- Kumar S. (2002) *You are therefore i am – A declaration of dependence*. Green books.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Kvaran, I & Holm, J. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Oslo: Cappelen Damm.
- Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, E. (2018). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut*. 3.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lidén H., Eide K, Hidle K, Nilsen A. C E., og Wærdahl R. (2013) *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Oslo: samfunnsforskning.
- Malterud K. (2011) *kvalitative metoder i medisinsk forskning – en innføring*. 3. utg. Oslo: universitetsforlaget.
- Mathiesen R. (2008) *Sosialpedagogisk perspektiv på individ og felleskap*. Oslo: universitetsforlaget. (s. 72).
- Neumayer, S. M., Skreslett, A., Borchgrevink, M. C. & Gravråkmø, S. (2006).

- Psykososialt arbeid med flyktningbarn. Introduksjon og fagveileder.* Oslo: NKVTS.
- NGOU (2006) *Først og fremst barn*. Hentet: 16.04.17 fra <https://www.psykologforeningen.no/content/download/17095/153213/file/DOCS-67629-NGOU%20%20%202006%201%20F%C3%B8rst%20og%20fremst%20barn%20overf%C3%B8ring%20av%20omsorgsansvaret%20for%20enslige%20mindre%C3%A5rige%20omsorgsansvaret%20for%20enslige%20mindre%C3%A5rige%20asyls%C3%B8kere%20til%20barnev.pdf>.
- Nickerson A, Bryant R. A, Schnyder U, Schick M, Mueller J, Morina N. Emotion dysregulation mediates the relationship between trauma exposure, post-migration living difficulties and psychological outcomes in traumatized refugees. *J Affect Disord*. 2015
- Nilsen V. D., Haugen R., Lie B. og Vogt A. (2008) *Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen*. Kristiansand: Cappelen damm akademisk
- NOU 2011:10. (2011). *I velferdsstatens venterom. Mottakstilbudet for asylsøkere*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning. OECD (2005) Livslang utdannelse for alle. I: Illeris, K. Berri, S. (red). *Tekster om voksenlæring* (s. 241-248). Roskilde Universitiesforlag.
- Nordanger og Braarud, (2014). *Kompleks traumatisering hos barn. En utviklingspsykologisk forståelse*. Hentet: 25.01.18 fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=154970&a=2
- NOAS (2016). En gjennomgang av midlertidig opphold til enslige mindreårige asylsøkere. Norsk organisasjon for asylsøkere
- Oppedal, B., Seglem, K. B., & Jensen, L. (2009). *Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*: (11) Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Oppedal, B., Seglem, K., & Jensen, L. (2008). *Når hverdagen normaliseres: Psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine. Ungkulturrapport, 2008(1)*, 67. Funnet den 04.10.17. Hentet fra: <http://www.fhi.no/dav/f3dca2a32c.pdf>
- Paulsen, Michelsen og Brochmann (2015): *Barnevernets arbeid med i asylsøkerfasen. Faglige utfordringer og barrierer i mottaksarbeidet*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning. Funnet 03.03.17. Hentet fra: <http://samforsk.no/Publikasjoner/Barnevernets%20arbeid%20med%20barn%20i%20asyls%C3%B8kerfasen%20WEB.pdf>
- Regjeringen (1) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Meld. St. 30 (2015-2016)
- Regjeringen (2). *Barn på flukt*. Stortingsmelding 27. 2011-2012. Hentet 04.09.17 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-27-2011-2012/id684767/sec1>
- Regjeringserklæring. (2009). *Politisk plattform for flertallsregjeringen, 2009-2013* Ruud, (2011).
- RVTS Sør. Ukjent dato. TraumeBevisst ordliste for HandleKraft. <http://handlekraft.no/ordliste/#traume> (16.03.17)

- Ruyter, Knut W. og Vetlesen, Arne Johan (2001): *Omsorgens tvetydighet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Røkenes, O. H. & Hanssen, P. H. (2012). *Bære eller briste*. 3. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skytte, M. (2002): "Anbringelse af etniske minoritetsbarn – om sosialarbejderen vurderinger og handlinger." Dissertations in social work no.11. Lund: Lunds Universitetet
- Snoek J. E. og Engedal K., (2000). *Psykatri – kunnskap, forståelse og utfordring*. Oslo: Akribe forlag
- Søftestad, S. og Andersen. I. L. (red): *Seksuelle overgrep mot barn. Traumebevisst tilnærming*. Universitetsforlaget (2014).
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thorsen K. og Clausen S, (2009). *Hvem er de ensomme?* Hentet 25.12.17 fra Thorsen og Clausen, (2008).
- Tjersland, O.A., Engen, G., Jansen, U. (2013). *Allianser: Verdier, teorier og metoder i sosialt arbeid*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, (2012) *Kvalitativ forskningsmetode i praksis*. Utg. 2. Oslo: Gyldendal Akademia.
- UDI. (2008). *Kravspesifikasjonen til driftsreglementet (Kravspesifikasjonen)*.
- Utlendingsdirektoratet (UDI, 1). 2016. Hentet 14.09.17 fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindreareige-asylosokere-2016/>
- Utlendingsdirektoratet (UDI, 2). Hentet 29.04.17 fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindreareig-asylosoker/>
- Utlendingsdirektoratet (UDI, 3) Hentet 24.05.17 fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindreareige-asylosokere-2017/>
- UDI-regelverk. Hentet 20.04.17 fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/>
- Utlendingsdirektoratet (UDI, 2016): *Asylsøknader enslige midreårige asylsøkere*. Funnet 05.03.17. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindreareige-asylosokere-2016> utlendingsdirektoratet (2011) RS 2011-034
- Valenta, M., & Berg, B. (Red). (2012). *Asylsøker: I velferdsstatens venterom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Verpe A. M. og Engja H, (2004). *Barn på venting – intitusjonsarbeid med barnn under offentlig omsorg*. Kristiansand: HøyskoleForlaget.
- Wideberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øvereeide, H. (2009). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Vedlegg 1

Liv Randi Roland
Postboks 400
2418 EL VERUM

Vår dato: 29.08.2017

Vår ref: 55237 / 3 / L H

Deres dato:

Deres ref:

Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.08.2017.

Meldingen gjelder prosjektet:

55237	I en hverdag av uvisshet kan omsorg gi håp
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Innlandet, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig Student	Liv Randi Roland
	Ann Meritta Rajan

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget [skjema](#). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en [offentlig database](#).

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.01.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dersom noe er uklart ta gjerne kontakt over telefon.

Vennlig hilsen

Marianne H øgetveit Myhren og Lise Aasen H averaaen

Vedlegg 2; Informasjonsskriv og samtykkeerklæring -

Ang. prosjektet; I en hverdag av uvisshet kan omsorg gi håp – Omsorgsarbeid for enslige mindreårige asylsøkere på mottak

Beskrivelse av prosjektoppgaven

Mitt navn er Ann Meritta Rajan og jeg er student ved masterprogrammet sosialfaglig arbeid med barn og unge ved høgskolen i innlandet, campus Lillehammer. Min masteroppgave omhandler omsorgsarbeidet som drives overfor unge enslige mindreårige asylsøkerne i alderen 15-18 år. Oppgavens tittel er «I en hverdag av uvisshet kan omsorg gi håp».

Jeg har som hensikt å intervju 6 personer fra tre mottak som har erfaring med å jobbe med enslige mindreårige asylsøkere. Jeg er ute etter de ansattes erfaringer fra omsorgsarbeidet med de unge. Jeg ønsker å høre om arbeidshverdagen, rutiner og oppgaver på mottaket, hvordan man føler at man mestrer oppgavene. Intervjuet vil ta utgangspunkt i hvordan ansatte opplever omsorgen asylsøkere får, i hvilken grad de unges omsorgsbehov blir ivaretatt og evt. hva som må gjøres for at den kan dekke behovene på en bedre måte.

Anonymitet

Jeg vil ta i bruk båndopptaker og ta notater under intervjuet som vil vare i ca. 25-45 minutter. Intervjuene vil kun bli brukt som datagrunnlag i masteroppgaven. Jeg har taushetsplikt og alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Ingen av de ansatte vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Det er i tillegg kun jeg og min veileder som har tilgang til notater og båndopptakeren fra intervjuene. Dette vil være utilgjengelig for uvedkommende og opplysningene anonymiseres, samtidig som opptakene slettes så fort oppgaven er levert. Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Frivillig deltakelse

All deltagelse er frivillig, og du kan når som helst trekke deg fra intervjuet eller trekke tilbake informasjonen som er gitt under intervjuet.

Samtykke

Jeg har lest og forstått informasjonen over og ønsker å stille til intervju.

Sted og dato

Signatur